

תלמוד בידו

קיצור
"עיקרי
השולחן"

סדרת
ספרי
הלכה

שינון הנלמד
בשולחן ערוך ונושאי כליו
עם מקורותיהם בש"ס ובראשונים
בשיטה יחודית מאירת עיניים
המקלה על הזכרון

הלכות
חופה וקידושין
אבן העזר וחושן משפט

מפעל
עיקרי
השולחן

"ושנתם"

שיהיו דברי הורה
מהודדים בפין
שאם ישאלך אדם
דבר אל הגמגום
אלא אמור לו מיד
(קדושין ל"א)

תלמוד

בידו

קיצור
"עיקרי
השולחן"

7

הלכות
חופה
וקידושין

אבן העזר
וחושן משפט

מפעל
עיקרי
השולחן

בס"ד

יצירת פאר ללומדי "יורה יורה" ולרבנים

לימוד ושינון

השולחן ערוך ונושאי כליו

עם מקורותיהם בש"ס ובראשונים

בשיטה יהודית מאירת עיניים המקלה על הזכרון
שזכתה להסכמת גדולי הדור ולברכתם

סדרת
ספרי
הלכה

עיקרי השולחן

המעלות שבספרים:

- א. סיכום בהיר ותמציתי
- ב. סדר שיטתי
- ג. הבאת לשון השו"ע והרמ"א
- ד. הגדרת הנושאים העיקריים והמשניים שבכל סעיף
- ה. השתלשלות ההלכה - מהמקור בגמ' עד לפסיקתה
- ו. שינון מהיר
- ז. זכירת הלימוד
- ח. נוטריקונים - לזכירת הדינים
- ט. תוספת סימונים:

סימון למחמיר

סימון למקל

סימון לשיטה שאינה מחמירה ואינה מקלה

י. הכנה מצוינת לבחינות הסמכה ל"יורה יורה"

סדרת ספרי מפעל "עיקרי השולחן":

- עיקרי השולחן - הלכות מליחה ובשר בחלב
- עיקרי השולחן - הלכות נדה
- עיקרי השולחן - הלכות ביקו"ח ואבלות
- עיקרי השולחן - הלכות חופה וקידושין
- תלמודו בידו - הלכות מליחה ובשר בחלב
- תלמודו בידו - הלכות נדה
- תלמודו בידו - הלכות ביקו"ח ואבלות
- תלמודו בידו - הלכות חופה וקידושין

רה"ב בן ציון 24/8 א', ירושלים, 9542337, טל': 02-65-14-196, דוא"ל: ikarei613@gmail.com

To buy: לרכישה: טל' 02-65-14-196

To order: הפצה ומשלוחים: טל' 03-67-65-382, דוא"ל: be2591@012.net.il

תלמודו בידו

קיצור "עיקרי השולחן"

(כרך ד')

סיכום בהיר ותמציתי
לשולחן ערוך ולנושאי כליו
עם מקורותיהם בש"ס ובראשונים
בשיטה מאירת עיניים המקלה על הזיכרון

הלכות חופה וקידושין

אבן העזר וחושן משפט

ובו ג' חלקים:

א. תלמודו בידו - קיצור "עיקרי השולחן"	ובו יבוארו פסקי השו"ע והרמ"א עם מקורותיהם בש"ס ובראשונים, ודברי נושאי הכלים בקצרה, ופעמים שיש גם מפוסקי דורנו
ב. ושנתם	ובו נושאי הסימנים, והנושאים העיקריים והמשניים שבכל סעיף ודינם, ונוטריקונים, לשינון וחזרה בעל פה, שיהיו מחודדים בפיך
ג. עיקרי מבחן השולחן	ובו שאלות לחזרה ממבחני הסמכה [ומראי מקומות לתשובות], לפי סדר הסימנים והסעיפים, שיועילו מאוד לנבחני "יורה יורה"

חובר בס"ד ע"י
משה ב"ר שלמה כהן
וצוות תלמידי חכמים
במפעל "עיקרי השולחן"
עיה"ק ירושלים תובב"א

הבהרה לציבור הלומדים

א. לשאלת רבים, הספר "תלמודו בידו" אינו זהה לספר "עיקרי השולחן", מכיון ששם הובאו הדברים בהרחבה וכאן בקצרה, ועוד ששם הובאו חלקים נוספים שלא הובאו כאן.

ב. אין תחליף ללימוד ההלכה באותה דרך שלמדו רבותינו מדורי דורות: מתוך עיון בגמרא, בראשונים, טור, בית יוסף, שולחן ערוך, רמ"א ונושאי כליהם עד לפוסקי הדורות האחרונים. עם זאת לומדים המעוניינים בכלי עזר שיסייע לסדר את לימודם, יוכלו לאחר לימוד יסודי וחזרה על הספר "עיקרי השולחן", לחזור על תמצית הדינים המובאים כאן ב"תלמודו בידו", וב"זשנתם".

ו ז א ת ל מ ו ד ע י

ספר זה נועד לסיכום וסידור השיטות השונות של רבותינו ולא להורות הלכה למעשה. בשאלת הלכה למעשה יש לעיין במקור הדין ולפנות למורה הוראה מוסמך. אם טעינו או שנפלה טעות דפוס, אנא כתבו לנו בכדי שנוכל לתקן במהדורה הבאה.

אלול תשפ"א

מען למכתבים, הנצחות והקדשות:
מפעל "עיקרי השולחן"
ללימוד פסקי השו"ע והרמ"א
עם מקורותיהם בש"ס ובראשונים
ודברי הגו"כ על השו"ע
בשיטה מאירת עיניים המקלה על הזיכרון
רח' בן ציון 24/8 א', ירושלים, מיקוד: 9542337
טל': 02-65-141-96
דוא"ל: ikarei613@gmail.com

©
כל הזכויות שמורות

היות ובספר זה הושקע הון רב ויגיעה של שנים רבות, לכן על פי דין תורה ולהבדיל על פי הזכויות הבינלאומיות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה, צילום והעתקה מספר זה בכל אמצעי שהוא, בלא לקבל בכתב את רשותו של הרב משה כהן, בעל הזכויות.

מסח"ב: 8-91486-0-8-978-965

עיצוב כריכה ושערים: ג. ויסקופף • דפוס דורות בע"מ

עיקרי השולחן

שיטת לימוד מאירת עיניים המקלה על הזיכרון
שזכתה להסכמת גדולי הדור ולברכתם

הסדר והמעלות שבספר זה

- א. סיכום בהיר ותמציתי
- ב. סדר שיטתי [הקדמה לסעיף (במידת הצורך), עיקר הסעיף, הרחבה לסעיף]
- ג. ניקוד לשון השו"ע והרמ"א
- ד. הגדרת הנושאים העיקריים והמשניים שבכל סעיף
- ה. השתלשלות ההלכה - מהמקור בגמ' עד לפסיקתה
- ו. שינון מהיר
- ז. זכירת הלימוד ["ושנתם - שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו" (קידושין ל/א)]
- ח. נוטריקונים - לזכירת נושאי הסימנים והסעיפים, [וכן 'סימנך...' - ובו קיצור לזכירת מספר דינים]
- ט. תוספת סימונים:

📖 סימון למחמיר

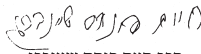
👉 סימון למקל

🔴 סימון לשיטה שאינה מחמירה ואינה מקלה

י. הכנה מצוינת לבחינות הסמכה ל"זורה יורה" [ובפרט שהוספו מאות שאלות מהמבחנים, ומראי מקומות לתשובות]

הרב יצחק טובי ז"ל
גאב"ד בד"צ העדה החרדית

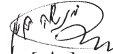
הרב חיים פנחס שיינברג
ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דקריית מטרסדורף

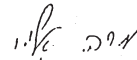
הרב עובדיה יוסף
הראשון לציון
ונשיא מועצת חכמי התורה

הרב משה שטרנברג
גאב"ד בד"צ העדה החרדית

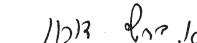
הרב מנשה [קליין] הקטן
אבדק"ק אונגוואר
ור"מ דישיבת "בית שערים"

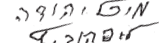
הרב מרדכי אליהו
הראשון לציון
והרב הראשי לישראל לשעבר

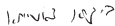
הרב משה הלברשטאם
חבר בד"צ העדה החרדית

הרב אליהו בקשי דוון
הראשון לציון והרב הראשי לישראל

הרב מיכל יהודה ליפקוביץ
זכרון מאיר, בני ברק

הרב אשר זעליג ז"ל
רב קהלת טשכנוב רמות
גאב"ד "דרכי הוראה" ור"י חת"ס

הרב שמואל אליעזר שטרן
דומ"צ בבד"צ של מורן הגר"ש ואזנר
ראש ישיבת חוג חת"ס ורב מערב בני ברק

הרב שלמה משה עמאר
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

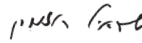
הרב עזריאל אויערבאך
רב בית הכנסת "חניכי הישיבות",
בית וגן, ירושלים

הרב שמאי קחת הכהן גראס
מו"צ דקהל מחזיקי הדת
חסידי בעלזא בא"י

הרב יצחק ליברשטין
רב שכונת רמת אלחנן, בני ברק

הרב שריאל וזנברג
רב שכונת רמת דוד, בני ברק
ראב"ד בד"צ דהגר"נ קרליץ

הרב יצחק יוסף
הראשון לציון
והרב הראשי לישראל

* רוב ההסכמות ניתנו לספרינו הקודמים

הרבנים שהשתתפו בספר זה:

ראש מפעל "עיקרי השולחן" ועורך ראשי

הרב משה כהן

עורכים

הרב שי צדוק, הרב יצחק חכם פור

מבואות לטור ולבית יוסף*

הרב אלישע אבינר, הרב משה כהן

עיקרי מבחן השולחן

השאלות ממבחני הסמכה ל"זורה יורה", בתוספת מ"מ לתשובות, אשר הוגהו ע"י הבורח הבכיר הרב הגאון שלמה סויסה

יעוץ וביקורת

הרב הגאון בניהו דיין, הרב הגאון נחום אליהו, הרה"ג ברוך כהנא, הרה"ג נחום בורשטיין

הגהה

הרב יהודה יוסף סיטבון, הרב שי אליאס, הבה"ח אלחנן שלמה כהן

הגהה לשונית

הרב ירון איתן

מפתח אלפביתי*

הרה"ג ברוך כהנא

עימוד מפתח אלפביתי

הרב משה קפלן

*חלקים אלו – הודפסו ב"עיקרי השולחן", הלכות חופה וקידושין

נברשתא דדהבא

להאי גברא רבה, אוצר כלי חמדה כבוד הרב הגאון רבי יוסף אליהו שליט"א ראש בית המדרש הגדול "דרכי הוראה לרבנים", אשר העמיד הרבה רבנים מצויינים בארץ ובתפוצות, בבית מדרש זה זכינו לברר וללבן את ההלכות שבספר זה, וללמוד ב"דיבוק חברים"

פירושי מפעל "עיקרי השולחן"

אשר התעטרו בכתרה של תורה וצדקתם עומדת לעד

תלמודו בידו

הלכות מליחה ובשר בחלב

עיקרי השולחן

הלכות מליחה ובשר בחלב

ה"ה יצחק לייב ורות רעננערט הי"ו

תלמודו בידו

הלכות נדה

עיקרי השולחן

הלכות נדה

ר' שלמה ז"ל ותבלט"א ה"ה מלכה לחמי תחי'

תלמודו בידו

הלכות ביקור חולים ואבלות

עיקרי השולחן

הלכות ביקור חולים ואבלות

הרה"ג רבי משה ויעל סעדון שליט"א

תלמודו בידו

הלכות חופה וקידושין

עיקרי השולחן

הלכות חופה וקידושין

ר' שלמה ז"ל ותבלט"א ה"ה יפה כהן תחי'

ר' שלמה ז"ל ותבלט"א ה"ה יפה כהן תחי'

לזכרון עולם

"וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם..." (ישעיהו נו,ה)

הלימוד בספר זה

לע"נ

אבי מורי

איש אמת, שעסק בצרכי ציבור באמונה, גבאי ביהכנ"ס "אוהל משה ואבנר",
רחמן וגומל חסדים, האיר פנים, אוהבה של ארץ קודשנו, נתן מבטחו בקב"ה,
וזכה לראות דור ישרים מבורך

ר' **שלמה כהן** ז"ל

ב"ר אהרן וגובהר ז"ל

נלב"ע כ"א בשבט ה'תשפ"א
וזכה להיטמן ברגבי ארץ קודשנו

תנצב"ה

אב הרחמים זכור מעשיו הטובים, ותהא נשמתו בצרור החיים, ולהחיותו בתחיית המתים,
ויקוים בו מאמר הנביא: "הִקְיָצוּ וְרָגְנוּ שְׂכָנֵי עֵפֶר כִּי טַל אֹרֶת טַלָּף" (ישעיה כו, יט)

תיבדל לחיים טובים וארוכים אמי היקרה אשת חיל עטרת בעלה

מרת **יפה כהן** תחי'

על כל טוב לבה ודאגתה לכל משפחתה במשך שנים רבות,
ה' יזכה אותה לבריאות איתנה ונחת מכל יוצ"ח,

וכן יברך את כל ילדיה היקרים מפז

ה"ה אליהו וטלי כהן הי"ו

ה"ה יהונתן כהן הי"ו ומרת אורה ע"ה

הרב משה ושושנה פיקאלי שליט"א

ה"ה אבינועם ופלורה ג'בלי הי"ו

הרב משה ותרצה כהן שליט"א

הרב רוני וגויה כהן שליט"א

ה"ה אבנר וצופיה כהן הי"ו

ה' ישמרם מכל רע ויאושר חלקם בזה ובבא,

זכות רבותינו הראשונים והאחרונים ומאורי הדור שבררנו את מקחם בספר זה,
תגן עליהם ועל כל משפחתם "אלף המגן", ויזכו לבריאות איתנה, אושר, עושר, וכבוד וכל מילי דמיטב,

אך טוב וחסד ירדפום כל ימי חייהם,

כי נאמן הוא ה' הטוב לשלם טוב לכל עושי טוב וחסד

לזכרון עולם

"וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֹמֹתַי יָד וְשֵׁם..." (ישעיהו נוה)

לע"נ

הגאונים הגדולים עמודי ההוראה
שזכינו להיכנס לקודש לפניהם
ולקבל את ברכתם לספר "עיקרי השולחן"
והמריצונו למלאכת קודש זו

הראשל"צ רבי **מרדכי צמח אליהו** זצוק"ל
בן המוקבל רבי שלמאן ומזל זצ"ל
נלב"ע כ"ה בסיוון תש"ע
[הרב הוסיף שספר זה הוא בגדר "הטוב והמיטיב"]

נשיא מועצת חכמי התורה
הראשל"צ רבי **עובדיה יוסף** זצוק"ל
בן רבי יעקב וגורג'יה זצ"ל
נלב"ע ג' במר-חשון תשע"ד
הראשל"צ רבי **אליהו בקשי דורון** זצוק"ל
ב"ר בן-ציון וטובה בהיה ז"ל
נלב"ע י"ט בניסן תש"פ
[הרב בענוותו ביקש ממני באופן אישי להביא לו את ספרנו]
תנצב"ה
"להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא" (ברכות ה/ב)

לע"נ

הגאונים הגדולים עמודי ההוראה
שזכינו להיכנס לקודש לפניהם
ולקבל את ברכתם לספר "עיקרי השולחן"

רבי **יוסף שלום אלישיב** זצוק"ל
נלב"ע כ"ח בתמוז תשע"ב

רבי **חיים פנחס שיינברג** זצוק"ל
ראש ישיבת "תורה אור", ומורה הוראה דקרית מטרסדורף
נלב"ע כ"ז באדר תשע"ב

רבי **מנשה קליין** [הקטן] זצוק"ל
אבדק"ק אונגוואר, ור"מ דישיבת "בית שערים"
נלב"ע כ"ט באלול תשע"א

רבי **מיכל יהודה ליפקוביץ** זצוק"ל
ראש ישיבת פוניבז' לצעירים, מח"ס מנחת יהודה
נלב"ע כ"ו בסיוון תשע"א
תנצב"ה

"להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא" (ברכות ה/ב)

לע"נ

מור חמי

איש ישר ואוהב אמת, חינוך באהבה ובמסירות את ילדי ישראל, בעל טוב לב ומסור ליוצ"ח,
אוהבה של ארץ קודשנו, וזכה לראות דור ישרים מבורך

ר' **דב נחמני** (קלופפר) ז"ל
ב"ר דוד שמואל ולאה נחמני ז"ל
נלב"ע י"ד בשבט תשע"ט
תנצב"ה

אב הרחמים זכור מעשיו הטובים, ותהא נשמתו בצרור החיים, ולהחיותו בתחיית המתים,
ויקוים בו מאמר הנביא: "הַקִּיּוּצוֹ וְרַנְּנוֹ שִׁבְּנֵי עֶפְרַיִם כִּי טַל אֹרֶת טַלְקָ" (ישעיהו כו, יט)

תיבדל לחיים טובים וארוכים חמותי היקרה אשת חיל עטרת בעלה

מרת **רחל נחמני** (לבית פישר) תחי'

על כל טוב לבה ודאגתה לכל משפחתה במשך שנים רבות, ה' יזכה אותה לבריאות איתנה ונחת מכל יוצ"ח,

וכן יברך את כל ילדיה היקרים מפז
הרב הגאון מאיר וברוריה סייג שליט"א
הרה"ג מרדכי אליעזר והדסה נחמני שליט"א
הרב משה ותרצה כהן שליט"א

ה' ישמרם מכל רע ויאושר חלקם בזה ובבא,
זכות רבותינו הראשונים והאחרונים ומאורי הדור שבררנו את מקחם בספר זה,
תגן עליהם ועל כל משפחתם "אלף המגן", ויזכו לבריאות איתנה, אושר, עושר, וכבוד וכל מילי דמיטב,
אך טוב וחסד ירדפום כל ימי חייהם,
כי נאמן הוא ה' הטוב לשלם טוב לכל עושי טוב וחסד

תלמודו בידו תוכן העניינים

ט	הקדמה:
יא	מבנה הספר ודגשים חשובים
יב	המפתח להצלחה בלימוד, דוגמאות להצלחה
טו	הסכמות

חלק א' - תלמודו בידו - קיצור "עיקרי השולחן", ביאור פסקי השו"ע והרמ"א עם מקורותיהם
בש"ס ובראשונים, ודברי נושאי הכלים על השו"ע והרמ"א **בקצרה** 1

אבן העזר

הל' קידושין

2	סימן כ"ו שלא לקדש בביאה, ואיסור ביאה על הפנויה אפילו אם יחדה, ובו ד' סעיפים
5	סימן כ"ז - כיצד לשון הקידושין, ושיאמר הוא ויתן הוא, ובו י' סעיפים
15	סימן כ"ט - שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה, ודין המקדש במשכון או במנה ונמצא חסר וכו', ובו י' סעיפים
23	סימן ל"ד - ברכת האירוסין, ואם צריך עשרה, ובו ד' סעיפים
27	סימן מ"ב - אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני עדים, ובו ה' סעיפים

הל' חופה/נישואין

36	סימן ס"א - חופה לענין מה קונה, ובו ב' סעיפים
41	סימן ס"ב - מתי מברכים ברכת חתנים, ואם אוכלים בהרבה בתים, ובו י"ג סעיפים
53	סימן ס"ג - בעילת מצווה וברכתה, ובו ב' סעיפים
55	סימן ס"ד - זמן נשואי בתולה ואלמנה, ואם אינו רוצה לעשות סעודה, ובו ו' סעיפים
60	סימן ס"ה - מצווה לשמח חתן וכלה, ודין מת וכלה, ובו ד' סעיפים

הל' כתובה

64	סימן ס"ו - כמה דיני כתובה, ובו י"ג סעיפים
77	סימן קכ"ו - נוסח לשון הגט ודקדוק אותיותיו, (סע' א-ז)

חושן משפט

הל' עדות

88	סימן ל"ג - פסולי עדות מחמת קורבה, ואשה ועבד, ובו י"ח סעיפים
100	סימן ל"ד - עדים הפסולים מחמת עבירה, ובו ל"ה סעיפים

הל' שטרות

126	סימן מ"ב - שכותבין השטר בכל לשון, ודין אם אין המטבע מפורש בו, ובו ט"ו סעיפים
139	סימן מ"ד - דין חזרת השטר בשיטה אחרונה, וכיצד מקיימים המחק והתלום, ובו י"א סעיפים
148	סימן מ"ט - שיכירו העדים שם הלווה והמלווה, ודין טעות השמות והסכום, ובו י' סעיפים

חלק ב' - ושנתם - ובו הנושאים העיקריים והמשניים שבכל סעיף ודינם, **לשינון וחזרה בעל פה**,
שיהיו מחודדים בפ"ך 157

חלק ג' - עיקרי מבחן השולחן - ובו שאלות ממבחני הסמכה ל"יורה יורה", לפי סדר הסימנים,
ומראי מקומות לתשובות, [חשיבות הכתיבה, ועצות לנבחנים] 181

מבחן הסמכה לדוגמא, ומראי מקומות לתשובות 204

נושאי הסעיפים לפי סדר הסימנים 209

פענוח ראשי תיבות וקיצורים, ספרים שהוזכרו בספר זה 214

נוטריקונים - לזכירת נושאי הסימנים בשו"ע 218

עניינים נוספים המובאים בספר "עיקרי השולחן" על הלכות חופה וקידושין

[שבו 416 עמודים, לעומת "תלמודו בידו" שבו 238 עמודים]

- מבואות לטור ולבית יוסף - מראי מקומות לכל סימן, כהנה ללימוד ● "עיקרי השולחן" - ביאור בהרחבה לסימנים הנ"ל
- מפתח עניינים אלפביתי

תלמודו בידו

הקדמה

"עָרְיָ מַעַם ה' עֲשֵׂה שְׂמִים וְאָרֶץ" (תהלים קכ"א, ב), **"ה' שָׁפְטֵי תַקְפָּח וַיִּגִּיד תְּהַלְתֵּךְ"** (תהלים נ"א, ז).

מתוך שבח והודאה לה' יתברך על כל אשר גמלנו, ועל הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו לזכות את הרבים **בסדרת הספרים החשובה "עיקרי השולחן"**, אשר זכתה לעלות על שולחנם של מלכים ו"ומאן מלכי רבנן", הם גדולי ומאורי הדור שעודדו אותנו למלאכת קודש זו, ועיטרו את הספרים בהסכמותיהם וברכותיהם הנלהבות.

בס"ד סדרת ספרי "עיקרי השולחן" שיצאה לאור על הלכות מליחה ובשר בחלב, הלכות נדה, הל' ביקו"ח ואבלות, הל' חופה וקידושין, וחלקם הופיעו אף במהדורה חמישית, הגיעה להיכלי תורה רבים, והתקבלה באהבה וברוב חיבה בקרב לומדי ההלכה והציבור הרחב בארץ ובעולם, הודות לכך שהספרים ערוכים בשיטה מאירת עיניים המקלה על הזיכרון.

אלפי אברכים ובפרט תלמידי חכמים המתכוננים למבחן "יורה יורה" נעזרו בספרים אלו, כיון שיש בהם כמה מעלות: סיכום בהיר ותמציתי, סדר שיטתי, הגדרת הנושאים העיקריים והמושגיים שבכל סעיף, השתלשלות ההלכה (מהמקורות בש"ס, שיטות הראשונים והאחרונים, פסקי השו"ע, הרמ"א ונושאי כליהם, ופוסקי זמננו), שינון מהיר, תוספת סימונים (למחזור ולמקל), ובספר הנוכחי הובא בסוף כל סימן - סיכום הסימן בקצרה, ונושאי הסעיפים בנוטריקונים (המקלים על זכירת הנושאים בכל סעיף וסעיף). ויש בכך הכנה מצויינת לבחינות, מכיון שהכל ערוך בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו.

תגובותיהם החמות של מרגן ורבנו, ופנייתיהם החוזרות והנשנות של לומדים רבים, הם שעודדו אותי לחבר עוד ספרים, כפי שאמוחי זאת לקמן.

בשנת תשס"ד נכנסתי לקודש קמי הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, ראב"ד לכל מקהלות האשכנזים, וסגן נשיא העדה החרדית, אשר נתן את הסכמתו החמה לספר על הל' אבלות, ולהפתעתי כעבור כמה חודשים התקשר אלי בנו של הרב לברר אם הספר יצא לאור, וכיצד ניתן להשיגו.

וכיוצ"ב אירע לי עם הראש"צ הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א, שבכל פעם שפגשתי את הרב, האיץ בי להוציא עוד ספרים, וזרזני במלאכת הקודש. ויתרה על כך בשנת תשע"ח כשהגעתי לראש"צ להזמניו לחתונת בתי שתחי', הרב מיוזמתו הראה לי את סדרת ספרי "עיקרי השולחן" המונחת בספרייתי, ואמר: "קודם כל תראה את הספרים!" ורק אז נתן לי את רשות הדיבור.

כידוע יש מעלה גדולה בכתיבת ספרים כמש"כ הרמב"ם (בפתיחה לספר מורה נבוכים): **הכותב ספר, הרי הוא כאילו דרשו לאלפים**, עכ"ד, ומבואר ברש"א (ריש הל' ס"ה) על הפסוק **"וַעֲתָה כָּתְבוּ לְכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת"** (דברים לא, טו), **שזו מצווה, וכ"כ הטור והבית יוסף** (יוד סי' ע"ד), **"וע"ע במהרש"א"** (ביב"ב ד"ה פ"ה ש"הו אמרי"א שו"ת), **ובדברי הגאון יעב"ץ** (בספר מגדל עוז, עלית הכתיבה, ע"ב אות ב, דף קט"ב, ובהנחותיו לסנהדרין צ"ט א), **ובפלא יועץ** (בערכים: אסופה, זכיה, ספ"ק), **וכתב הילקוט יוסף** (הל' אבלות מה"ד תשס"ד סי' ל סעי' יב בהע"ש) - **בשם הפוסקים שהדפסת ספר חדש הוא להאיר עיני ישראל בהלכה, אין לך מצוה חשובה מזו**, שאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, ועי"ש, ובהערות^{1,2}.

¹ פוק חזי מנש"כ הגאון המופלא רבי רחמים פלאגי" בספר אבות הראש (בהקדמתו לח"ב אותיות א-ט) - **"עיי" ספרים הרבה יגדיל תורה ויאדיר... להדפיסם ולהעמידם לעד לעולם... מעלים עליו כאילו הקריב קרבנות... וכל שכן אם יעלה על מזבח הדפוס... מזהה את הרבים שלמדו בספר ההוא... כי יפוצו מעיינותיו חוצה, כי ע"י הדפוס מתגלה הדבר ביותר והרי הוא כאילו דרשו בתוך רבבות אלפי ישראל, ולימטי ליה הנאה פרי מעלליו יאכל בעולם הזה ובעולם הבא, שיהיו שפתותיו דובבות בקבר ותשביעו בצחצחות נפשו באיזה זמן מן הזמנים לזרז דוים, כמו שדרשו חז"ל על הפס' **"חַיֵּב שְׂפָתַי לְשִׁנַּי"** (שיר השירים ד, ט) - שכל ת"ח שאומרים דבר שמועה משמו בעוה"ז, שפתותיו דובבות בקבר ויש לו הנאה ונחת רוח כשותה יין קונדיטון (כמש"כ בירושלמי דשקלים דף מ"א), ובה יקנה זכרון ונד וְשֵׁם טוֹב מְקַיֵּם וּמְקַנְתִּי רְנָתוֹ", עכ"ל ועי"ש. ומצאתי מרגניטא טבא, שכתב הגאון רבי אברהם פלאגי" בספר פדה את אברהם (מערכת ס' אות ז', דף י"א ע"ד) - **שמצוה להדפיס חיבורי בחיינו, כדי שלא ילכו לאיבוד, כמו שקרה להרבה מחברים, וכ"כ הגאון רבי משה שטרנבוך בהקדמה למועדים וזמנים ה"א, והובאו דבריהם בשו"ת יחזה דעת** (ח"ג סי' ע"ד ס"ק ז', עי"ש).**

² **חשוב לציין בכל מהלך כתיבת הספרים - המטרה שניצבה מול עינינו היא טובתם של הלומדים, ובהתאם לכך סוכמו הדברים!**
ובפרט בשנים האחרונות אף שהיו לי טרדות רבות (לרבות ימי הסגר) מחמת מגפת ה"קורונה" לא עלינו, שקויים בנו מאמר הניבא: **"לָךְ עֲפֹי בֵּא בְּחִירָךְ וְקִלָּה"** (דלתני) **לְךָ לְךָ בְּעֶדְךָ חֲבִי כְמַעַט רָגַע עַד (יעבור) יַעֲבֹר יָעֵם"** (ישעיה כו, ט), **השתדלנו בס"ד להתמיד בלימוד ובסיכום, דבר שדרש מאתנו כוחות רבים ועוצמים, ו"דמים" - תרתי משמע, וקויים בי - וְתוֹרָה שְׂמֵחָתִי בְּאֵף (קָשִׁי) הִיא שְׂמֵחָתִי לִי"** (קולת רבה ב', רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"א), וברוך ה' ראינו סיעתא דשמיא בלימודי וחיבור הספר, וזכינו לברך על המוגמר.

אָבן מָאָסוּ הַבּוֹנִים הַיְתֵה לְרֵאשׁ פֶּנֶה (תהלים קיח, כב)

כתב הסמ"ע בהקדמתו לחושן משפט, שכוונת השו"ע היתה שלא יפסקו דין מהשו"ע בלי ללמוד תחלה מקור הדין וטעמו ונימוקו בטור ובב"י, עכ"ד. ומאז חיבר מרן את השו"ע וגלי דרעיה ונפק נהורא בבי מדרשא, ופרש עליו הרמ"א את המפה הטהורה, ועליהם נוספו דברי הנושאי כלים והאחרונים.

והבית שמואל כתב בהקדמתו לאבן העזר - ש"אבן העזר" הוא בבחינת "אָבן מָאָסוּ הַבּוֹנִים", מחמת הקושי של לימוד חלק זה³. והגדילו לעשות ה"חלקת מחוקק" וה"בית שמואל" שעשו "אָבְנִים לְתוֹרָה" לבאר חלק מורכב זה, ובדורנו המכונים התורנים שההדירו דבריהם⁴, אך עדיין מחמת עומק הדברים והקושי בהבנתם, וריבוי השיטות, פעמים שהלומד אינו מוצא ידיו ורגליו, לזכור את מקורות הגמרא, שיטת הראשונים והאחרונים, פסקי השו"ע והרמ"א, ודברי נושאי כליהם, ופוסקי זמננו שמימיהם אנו שותים.

על כן אֶרְתְּץ פֶּגְרֵי חֲלָצֵי ושינסתי מונתי לחבר בעז"ה את הספר הנוכחי על הל' חופה וקידושין, בשיטה מאירת עיניים המקלה על הזיכרון, והוא בבחינת "פנים חדשות" באו לכאן (אבהע"ז סי' סב ס"ג-ז). וחשיבות גדולה יש ללימוד הלכות אלו, ובפרט לרבנים ועורכי חופות, כמובא במסכת קידושין ו/א - "אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין, לא יאה לו עסק עמהם".

"מכאן מודעה רבה לאורייתא" - לכל המתעתדים להיות רבנים ועורכי חופות "כדת משה וישראל", ללמוד היטב הלכות אלו על בריין, בכדי שלא יבואו לידי מכשול וטעות חלילה, ולא תצא תקלה מתחת ידם.

מטרות הספר

- לסייע ללומדים - לחזור על לימודם בשיטה מאירת עיניים המקלה על הזיכרון, ולהבחין עליו ולהגיע למצוינות.
- לסייע למלומדי הלכה, ראשי כוללים ורבנים - ללמד הלכות מורכבות וסבוכות בצורה מאירת עיניים.
- לתת מענה למורי הוראה ונושאי תפקידי רבנות בארץ ובעולם, ולהשיב לשואלים את דבר ה' הכלכה.
- לפתוח את שערי ההלכה היהודית לעומקה בפני הציבור הרחב הצמא לדבר ה', שכן לימוד הלכה ביסודיות דורש השקעה עצומה ומונע רבים מלהגיע אליו, על כן התעוררנו להתמסר לעניין, ולהגיש בפני הלומדים ספר מסודר שיהיה כשולחן ערוך ומוכן לאכילה.

ג' רמות סיכום בספרינו

- בספרי ההלכה של מפעל "עיקרי השולחן" - יש ג' רמות של סיכום, ולהלן נמנה אותן מהרחב יותר לקצר יותר:
- א. הספר "עיקרי השולחן" - הוא הספר העיקרי, ובו סיכום השתלשלות ההלכה מהמקורות בגמ' עד לפסיקת ההלכה.
 - ב. הספר "תלמודו בידו" - הוא קיצור הספר "עיקרי השולחן", ובו סיכום מקוצר של השתלשלות ההלכה מהמקורות בגמ' עד לפסיקת ההלכה.
 - ג. "ישנתם" - ובו הנושאים העיקריים והמשניים שבכל סעיף ודינם, לשינון וחזרה בעל פה מדי יום/שבוע, שיהיו מיוחדים בפיך, (חלק זה מובא בשני הספרים הנ"ל).

³ ו"ל הבית שמואל בהקדמתו ל"אבן העזר": "... הבט וספור שורת בנין ארבעה טורים אבן, והנה על אבן אחת שבעים עיניים. וזלת אבן אחת - מָאָסוּ הַבּוֹנִים, וב'אבן העזר' 'כִּשְׁל עוֹזֵר' (שעיה לא, ג), לא מצאתי מאנשי חיל ידיהם, ולית נגר ובר נגר (היינו אין חכפ וכן חכפ שיבאר עפ"י ע"ז ג), אשר שם לבו לגדור פרצות קומותיה, אין שוקל ואין סופר מגדליה, עד שהקיץ עליו... בעל חלקת מחוקק...", עכ"ל, וע"ש.

⁴ כמכון "ראש פניה" - על "אבן העזר", ומכון "מורשה להנחיל" - על "חושן משפט", שבמחזורות נפלאות אלו, נעורנו בהכנת ספר זה.

מבנה הספר "תלמודו בידו", ודגשים חשובים

חלק א' "תלמודו בידו" – הוא קיצור הספר "עיקרי השולחן". מומלץ מאוד רק לאחר לימוד יסודי וחזרה על "עיקרי השולחן", לחזור על עיקרי השיטות בעזרת "תלמודו בידו".

- בתלמודו בידו - מובאת בקצרה השתלשלות ההלכה מהמקור בגמרא דרך שיטות הראשונים והאחרונים עד לפסקי השו"ע, הרמ"א ונושאי כליהם, ופעמים שיש גם מפוסקי דורנו.
- המטרה העיקרית היא להציג את עיקרי השיטות, ולא להורות הלכה למעשה מספר זה.
- כשיש מחלוקת בין דעות שמצדדות כשיטה אחת ומאידך דעות שמצדדות כשיטה אחרת - לא הובאו שמוניהם של כל בעלי הדעות אלא רק חלק מהם, בכדי לזכור את עיקרי השיטות, ואיך זיל גמור.
- בסוף כל סימן - הובא סיכום נושאי הסימן בקצרה, ונטריקונים לזכירת נושאי הסעיפים.
- נטריקונים לזכירת נושאי הסימנים - הובאו בסוף הספר⁵.
- סימון - יש מקומות שכתבנו "וסימון...", ובו מילת קיצור למספר דינים, לסייע לזכירתם (כבערויבן נג-נד ועוד).
- כשיש הבדל בין "עיקרי השולחן" לדברינו ב"ושננתם", או ב"תלמודו בידו" - העיקר הוא לפי מה שהובא ב"עיקרי השולחן", כי בשאר המקומות מטרתנו לקצר יותר.
- כותרות הסימנים שבראש כל עמוד - מטרתן להדגיש את הנושא העיקרי באותו סימן, ופעמים שהן קצרות ושונות מהכותרות שהודפסו בשו"ע המצוי לפנינו.
- הספרים שלמדנו בהם את הלכות חופה וקידושין, וההפניות בספר זה מתייחסות אליהם:
טור וב"י - הוצאת "מכון ירושלים", שנת התשנ"ג.
שו"ע ונו"כ "אבן העזר" - הוצאת מכון "ראש פינה", שנת התשס"ז.
שו"ע ונו"כ חושן משפט - הוצאת מכון "מורשה להנחיל", שנת התשס"ט.

חלק ב' "ושננתם" - ובו הנושאים העיקריים והמשניים שבכל סעיף ודינם, לשינון וחזרה בעל פה, שיהיו מחודדים בפיו.

חלק ג' "עיקרי מבחן השולחן" - ובו מאות שאלות ממבחני הסמכה ל"ורה יורה", שהיו בשנים האחרונות, שיעילו מאוד לאברכים הרוצים להיבחן על לימודם. את השאלות ערכנו לפי סדר הסימנים, והוספנו עליהם ציונים ומראי מקומות לתשובות, והפניות לעמ' הרלוונטי בספר "עיקרי השולחן".

מפתח לפי סדר נושאי הסעיפים - הובא בסוף הספר.

⁵ לשם המחשת התועלת שבנטריקונים - אציין שכשבחנתי על הלי' פסח ויו"ט (או"ה ס"י תכט-תקט), בס"ד חיברתי נטריקונים לנושאי 100 סימנים אלו, וע"י כך זכיתי לזכור בעל פה את רוב ככל נושאי 100 סימנים אלו [כמובא בתחילת כל סימן בשו"ע].

המפתח להצלחה בלימוד

לא מעט מהלומדים חשים אכזבה הנובעת משכחת הלימוד. נראה שהמפתח להצלחה בלימוד הוא בקיומם של ד' תנאים לפחות:
א. לימוד לפי תשדך [מהגנו ועד לפסיקת ההלכה]. ב. סיכום מסודר בכתב, ולא רק בעל פה. ג. התמקדות בעיקר. ד. חזרות על לימודים בחברותא ובקול (כבעיביין נגמ, נדא). ולצורך כך כדאי להיעזר ב"עיקרי השולחן", ב"תלמודו בידו" וב"ושנתם" כאותם לומדים שנעזרו בסיכומים אלו וזכו להצלחה גדולה.

הניסיון הוכיח שהלומד במתכונת זו⁶ - מובטח לו שיוכל לשנן היטב, לזכור ולהיבחן, ובע"ה יקוימו בו דברי חז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו" (ב"ב א/ב).

ברם חשוב שצורת החזרה תהיה לפי המתכונת המובאת ב"עיקרי השולחן"/ב"תלמודו בידו":

- א. מהו נושא הסעיף העיקרי ומהם הנושאים המשניים בשו"ע והרמ"א.
 - ב. מהו המקור בגמרא.
 - ג. כמי פסק השו"ע וכמי פסק הרמ"א (כאיה תנא, אמורא, או ראשון).
 - ד. מהן הנקודות העיקריות שנוספו בדברי נושאי הכלים.
- בשלב ראשון** - יש להתמקד בנושא הסעיף, וב"עיקר הסעיף"¹⁰ ול"צלם" את מבנה הסעיף בראש.
בשלב שני - ללמוד את ה"הרחבה לסעיף".

השיטה לחזרה ולשינון בעל פה

- לחזור על "תלמודו בידו" ואח"כ לשנן בעל פה את "ושנתם" - המודפס לקמן בסוף הספר.
- על סיכום זה כדאי לחזור בעל פה, כל יום, לפחות בשבועיים הסמוכים ללימוד הראשון. אין חזרה זו צריכה לעכב את ההתקדמות בלימוד, מכיוון שחזרה זו צריכה לקחת עד רבע שעה.
- רצוי שהחזרות יעשו בקול ובחברותא.
- רצוי לקבוע תוכנית ללימוד ותוכנית לחזרות, ומדי פעם לחזור גם על הספר "עיקרי השולחן" [שבו סוכמו הדברים בהרחבה].

דוגמאות להצלחת הלומדים - בזכות החזרות בספרי "עיקרי השולחן"

- א. שינון בעל פה של נושאי הסעי' בהל' איסור והיתר [מליחה, בבי"ח, תעריבות] - ב-10 דקות בלבד.
- ב. שינון בעל פה של הל' מליחה [במתנות של יושנתם¹¹] - בשעה ורבע.
- ג. חזרה על הל' נדה [במתנות המפורטת ב"עיקרי השולחן"] - ב-14 שעות - הכוונה לאחד מהלומדים אשר הכין תוכנית חזרות על לימודו והגיע לרמה טובה, והספיק 30 עמ' תוך שעה, ותוך 14 שעות הקיף 420 עמודים [מ"עיקרי השולחן" ה"ל נדה] ונבחן על כל לימודו.
- ד. חזרה על כל הלכות נדה [במתנות של יושנתם¹¹] - ב-20 דקות בלבד.
- ה. כ-5 פעמים נכשל במבחן "יורה יורה" - אך בפעם השישית הצליח בזכות לימוד "עיקרי השולחן"¹¹.
- ו. שינון בעל פה של 100 נושאי סימנים, בעזרת נוטריקונים המקלים על הזיכרון, וע"ע לעיל בהע"ס.

⁶ ונדברר השיבות הכתיבה ועצות לך - עיין במאמר "קנה לך חבר", לקמן בריש "עיקרי מבחן השולחן".
⁷ בבחינת מה שאמרו חז"ל: "לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה", דהיינו התמקדות בעיקר. כמליצה על הפסוק "ויאמר בועז לקוצרים ה' עמכם", לאמור מי שידוע לקצר ולהתמקד בעיקר - ה' עמו.
⁸ שכן אינו דומה מי שחוזר על לימודו 100 פעם למי שחוזר על לימודו 101 פעם, ונזכיר שהשו"ע כתב בהקדמתו לאו"ח שמטרת חיבורו, כדי שיחזרו על השו"ע כל 30 יום.
⁹ הדגש הוא ללימוד במתכונת של ד' התנאים הנ"ל ולא ללימוד בספרי קיצור בלבד - יתכן שהלימוד בקיצורים בלבד יסייע לו להבחין על לימודו, אך סופו שישכח את לימודו, כיון שאינו יודע את שורשם של הדברים (גר"א מש"ל י, ד).
¹⁰ הפתיח בדברי השו"ע והרמ"א נעשה במתכונת, מפני שיש לומדים שזוכרים את הגמרא והשיטות השונות אך אינם זוכרים את פסק השו"ע והרמ"א.
¹¹ הכוונה ללימוד שכתב לנו בשנת תשע"ד: "לכבוד... לאחר שנבחנתי כ-5 פעמים ברבנות באיסור והיתר ולא הצלחתי, הגיע ספרו של כבודו לידו, ופשוט קיבלתי סדר בדברים ובהלכה, והספר עזר לי מאוד וב"ה הצלחתי בבחינה [השישית] ב-80%, וממש תליתי את ההצלחה בספר [עיקרי השולחן]". יהי רצון...בברכה...".

שלמי תודה

טרם צאתי מהקודש אפרוש כפי ו"אזכה ה' מאד קפי ונתוף רגלים אהלקנו" (תהלים קט, ל), על כך שזיכה אותי לשבת באהלה של תורה מזה עשרות שנים, ולברר את דבר ה' זו הלכה, שזה חפץ ה', כמאמר הגמ' בברכות (א/ח) - "אמר רב חסדא מאי דכתיב (תהלים פז, ב) אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד", ועי"ש במהרש"א, (וכן בדבריו במס' בבא בתרא דף מ/ב).

למרנן ורבנן מאורי הדור שליט"א - שנתנו את הסכמתם ואת ברכתם לסדרת ספרי "עיקרי השולחן", והמריצו אותנו להוציא עוד ספרים בסדרה זו.

לאכסניא של תורה, שאני חוסה בצילה - בית המדרש הגדול "דרכי הוראה לרבנים", אשר העמיד הרבה רבנים מצויינים בארץ ובתפוצות, מיסודו של שר התורה והיראה, מרן הראשל"צ רבי מרדכי אליהו זצוק"ל, אשר זכינו להיכנס לקודש לפניו לפני כ-20 שנה, ולהראות לו גיליונות מהספר "עיקרי השולחן" ולהתייעץ עמו. הרב נתן את הסכמתו החמה לספר והוסיף שספר זה הוא בגדר "הטוב והמטיב". את דבריו של הרב הבנתי במשנה תוקף לאחר הופעת הספרים הראשונים, וקבלת תגובותיהם החמות של לומדים רבים מהארץ והתפוצות.

אפריון נמטייה - לבנו הרב הגאון רבי יוסף אליהו שליט"א העומד בראש בית המדרש "דרכי הוראה לרבנים". בכלל זה למדת את ה' חופה וקידושין מרישא עד סופא, בכותלי בית מדרש זה חובר הספר הנוכחי.

ברכה מיוחדת לרבנים שסייעו בהכנת הספר - הרה"ג שי צדוק שליט"א, והרב יצחק חכם פור שליט"א, עמם זכיתי ללמוד ב"דיבוק חברים" ולברר וללבן את ההלכות באופן יסודי ושיטתי ממקורות הגמרא עד לפסיקת ההלכה, ולסכם את ההלכות בשיטה מאירת עיניים המקלה על הזיכרון. לרבנים שהיו לנו לעזר ואחיסמך, לברר הלכות המוררות אלו, ולפשוט את ספקותינו, הרב הגאון בניהו דיין שליט"א, הרה"ג דוד שבתאי שליט"א, הרב הגאון נחום אליה שליט"א, על הגהת הספר ובפרט המבחנים שבסופו, הרה"ג נחום בורשטיין שליט"א מו"צ, שערך הגהה מדוקדקת לכל הספר לאורכו ולרוחבו, סעיף אחר סעיף, לקוטי בתר לקוטי, ועיטרו בערותיו המחכימות, הרב יהודה יוסף סיטבון שליט"א, על הדייקנות בהגהה, הרה"ג ברוך כהנא שליט"א, הרב ירון איתן שליט"א.

וכן למסייעים בהפקת הספר במתכונתו הנאה ומאירת עיניים - מש' מרקוביץ הי"ו, ר' אליהו שמעון זוהר הי"ו, הרב צבי ויסקופ הי"ו, ר' דוד אבקסיס הי"ו מנכ"ל דפוס דורות בע"מ.

ובעוד הדיו לחה, אודה כהלכה - למפיצי התוכנות בהם נעזרנו בהכנת הספר: פרייקט השו"ת "בר אילן", תוכנת "תורת אמת" - בהבאת לשון השו"ע והרמ"א המנוקדת. לרב הגאון רבי נסים דרעי שליט"א, ראש מכון "ראש פינה" - שנתן לנו את רשותו להגיה את לשון השו"ע ב"אבן העזר" שבספר זה, לפי מהדורתם הנפלאה. לצוות ת"ח והנהלת מוהד' הגמ' "מתניבתא" ו"שוטנשטיין" - שפעמים נעזרנו בהם, והבאנו את ביאורם הנפלא לגמ', לתועלת כלל הלומדים. לרב הגאון רבי שלמה סויסה שליט"א, בוחן בכיר בוועדת "בחינות והסמכה", על הגהתו החשובה למבחנים שבסוף הספר, ומוראי המקומות לתשובות שכתבנו שם. בסוף הגהתו, סיכם במילים: "נהנית מאוד".

ביקר ובכבוד אשא עיני אל ההרים - אלו הורי היקרים על כל הטוב שגמלוני, אאמו"ר **שלמה כהן** ז"ל, שהשיב נשמתו בטהרה, ביום המר כ"א בשבט התשפ"א, "**יתומים היינו ואין אב**" (איכה ה, ג), "**על אלה אני בוכיה, עיני עיני יקדה פנים, כי רחק ממני מנחם**" (איכה א, טז). **יהא הלימוד בספר זה לעילוי נשמתו, ותנצב"ה.** תיבדל לחיים טובים וארוכים אמי היקרה מרת **יפה כהן** תחיל, אשת חיל עטרת בעלה, על כל טוב לבה ודאגתה לכל יוצ"ח במשך שנים רבות, ה' יזכה אותה לבריאות איתנה, ונחת מכל יוצאי חלציה, אמן.

אציב מצבת זיכרון למור חמי, האיש הכשר, ר' **דב נחמני (קלופפר)** ז"ל, שהשיב נשמתו בטהרה, ביום המר י"ד בשבט תשע"ט, אשר היה איש חסד גדול וטוב לב, ובמשך שנים סייע בידינו, וע"י כך יכלתי לשבת באוהלה של תורה. ותיבדל לחיים טובים וארוכים חמותי היקרה אשת חיל עטרת בעלה, גב' **רחל נחמני (לבית פישר)** תחיל, על כל טוב לבה ודאגתה לכל יוצ"ח במשך שנים רבות, ה' יזכה אותה לבריאות איתנה, ונחת מכל יוצאי חלציה, אמן.

ולי נאה לברך - את נוות ביתי הדגולה, רעייתי מרת **תרצה** תליט"א, עטרת בעלה, מנשים באהל תבורך, אשר עומדת לימיני, ומסייעת בידי לשקוד על דלתי תורתנו הקדושה, אשר "**שלי ושלכם שלה הוא**", ה' הטוב יראה פועלה הטוב, ותהי משכורתה שלמה מאת ה', ויהי רצון שלא תמוש התורה הזו מפינו ומפי זרע זרענו עד עולם, ושזוכה להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך נחת ושלווה, אמן.

"הפעם אודה את ה" - על חתני היקר והנעלה אברך כמדדשו הרב **אליהו בנימני** שליט"א, אשר עדיו לגדולות, ואת בתי היקרה רינה תחיל וילדיהם היקרים נ"י, יברכם ה' בכל מילי דמיטב, בבני חיי ומזוני מתוך אושר ועושר וכל טוב סלה, ויהי רצון שתקיים בנו הברכה: **"והערב נא, יהוה אלהינו, את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל, ונתת אנהנו, וצאצאינו, וצאצאי צאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל, בלנו יודעי שמה, ולומדי תורתך לשמה"**.

ובזה אברך - את בני מחמד עיני, היקר והחכם בה"ח **אלחנן שלמה** הי"ו, אשר הגיה כתב היד של ספר זה. אנא ה' תשמרהו ותעטרהו, ויזכה לעלות מעלה מעלה, בתורה ומצות ומעשים טובים, ויזכה להקים בית נאמן בישראל, ולראות דור ישרים מבורך, אמן.

ובצאתי מן הקודש בכריעה ובהשתחויה - אודה לה' על העבר ואזעק על העתיד, שיזכני לשבת באהלה של תורה, מתוך נחת ושלווה, ולהיות ממזכי הרבים בעוד ספרים מאירי עיניים, שיתקבלו באהבה וברוב חיבה, בהיכלי התורה. **"ותן בלבנו, שנגר אה בל אהד מעלת חברו ולא חסרונו"**, ונזכה ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, ולקיים את כל דברי תורתך באהבה, אמן.

החותם בכבוד ובאהבה

לכל העמלים בתורתנו הקדושה

משה ב"ר שלמה כהן

ראש מפעל "עיקרי השולחן"

סיון תשפ"א - תהא שנה פוריה, אמן

הסכמות
ומכתבי
ברכה

עובדיה יוסף

הראשון לציון וגשיא מועצת חכמי התורה
ב"ה, ירושלים, יד תשרי התשנ"ז

הסכמה

הובאו לפני גליונות הספר "עיקרי השולחן" על הלכות איסור והיתר ונדה, מעשה ידי אומן נטע נאמן, יראת ה' היא אוצרו ועליו יציץ נורו, כש"ת הרב משה כהן שליט"א. וערך אותם הכהן בצורה תמציתית כדי להקל על הלומד, ע"י הקדמת מבוא לדברי הבית יוסף, וסיכום דעות הפוסקים בצורת טבלאות, כדי שיוכל הלומד לחזור על עיקרי הדברים בזמן מועט, וע"י כך הסוגיא הנלמדת תהרהר בזיכרון. ולפעלא טבא אמינא איישר חיליה לאורייתא.

ויהי רצון שחפץ ה' בידו יצלה ועוד יעלה מעלה גאון ולתפארת "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו, ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח".

י"ז אדר תש"ג
עובדיה יוסף

וב"ז אב תשס"ג, כתב הרב:

הסכמה

הובאו לפני מגיליונות הספר "עיקרי השולחן" על הלכות שמחות, אשר נערך בטוב טעם ע"י צוות ת"ח בראשותו של הרה"ג רבי משה כהן שליט"א, והוא סיכום דעות פוסקים וקיצור תמציתי של השו"ע והחוננים עליו, בעזרת טבלאות. וע"י זה יוכל הלומד לחזור על לימודו, בזמן מועט. איישר חילם לאורייתא.

מצוה לסייע בידם כי ההוצאות רבות, מלבד הוצאות הדפוס, וכל המסייעים ישאו ברכה מאת ה', "כי עץ חיים היא למחויקים בה ותומכיה מאושר"...

י"ז אדר תש"ג
עובדיה יוסף

הרב חיים פנחס שיינברג

ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דקריה מטרסדורף
בס"ד, חודש כסלו תשס"ד

מכתב ברכה

הנה הביאו לפני ספר חשוב ונכבד, אשר בשם "עיקרי השולחן" יכונה, אשר ערכו הרה"ג רבי משה כהן שליט"א, והוא ליקוט ערוך ומבואר על שולחן ערוך יו"ד, הלכות איסור והיתר, נדה, והלכות שמחות, והמיוחד שבו שהינו ליקוט נרחב עם מקורות ההלכה מהש"ס והראשונים, ועד נו"כ על השו"ע, בצורה מבוארת ומתומצתת בכדי שלומד דינים אלו יהיה לו אפשרות נפלאה לשינון וחזרה על מה שלמד ותלמודו יתקיים בידו והכל ערוך בצורה מסודרת ומאירת עיניים, בלשון מסוכמת וברורה, עם סיכום ההלכה היוצא מכל נושאי כלי השו"ע, בצירוף טבלאות מבוארות, ובודאי שיש בחיבור זה תועלת גדולה ללומדי עיניים אלו, לסיכום וחזרה ושינון ההלכה.

ואף שזה זמן רב שאיני יוצא בהסכמות לספרים, מטעם שעמדתי, ובפרט לספרים הנוגעים בענייני הלכה, וגם קשה עלי העיון מפאת טרדות הישיבה כי רבו עלי, מ"מ לא אמנע טוב מבעליו, ועל כן אברך את הרב המחבר שיזכה ויעלה ספרו זה על שולחנם של מלכים, מאן מלכי רבנן, ויתקבל באהבה ובשמחה לפני הלומדים, ויזכה לחבר עוד חיבורים נפלאים כאלו בתורה הקדושה, ולשבת באהלה של תורה כל ימי חייו מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת.

הכו"ח לכבוד התורה

י"ח אדר תש"ג
חיים פנחס שיינברג

מרדכי אליהו

הראשון לציון והרב הראשי לישראל לשעבר
בס"ד, ז' אלול התשנ"ו

הסכמה

ראה ראיתי את הספר "עיקרי השולחן" על הלכות מליחה, בשר וחלב וכן על הלכות נדה אשר ערכו וחברו בטוב טעם ודעת הרה"ג משה כהן שליט"א.

בספר זה הביא מקורות מש"ס, בית יוסף, ראשונים ואחרונים בצורה נאה ומסודרת ובשפה ברורה ובנעימה, וכדברי חז"ל "לעולם ישנה אדם לתלמידו בלשון קצרה".

ידוע מה שכתב מרן בעל השולחן ערוך שלא לפסוק הלכה מתוך ספרו השו"ע אם לא למדו את מקורו בבית יוסף, כל הלכה שאין אדם יודע את מקורה הוא איננו יכול ללמוד ממנה לדין אחר, לפיכך כל לימוד בעיקר לימוד הלכה צריך שיהיה מהמקור מהמסד עם הטפחות, וזאת מעשה המחבר הנ"ל.

ספר זה יהיה לעזר ללומדים לקראת הבחינות, וכן לאדם שכבר למד ישמש ספר זה כסיוע לשנן את הדברים בצורה תמציתית. ומאחר שכבר פעמים רבות כתב הרב המחבר הנ"ל אין לפסוק הלכה למעשה מספר זה" עם כל זה יש בו הרבה מראה מקומות שאם יעייין בהם הקורא יוכל לפסוק הלכה למעשה.

יה"ר שחפץ ה' בידו יצלה, וימשך הלאה להגדיל תורה ולאדירה, וכל מן דין כתבו לנא. ובכל אשר יורנו וישיכל יצליח ויהי' עימו, ויתברך בכל מידי דמיטב, אכ"ר.

י"ח אדר תש"ג

מרדכי אליהו
הראשון לציון
והרב הראשי לישראל לשעבר

מנשה קליין [הקטן]

אבדק"ק אונגוואר, ור"מ דישיבת "בית שערים",
[מוח"ס "משנה הלכות"], ברוקלין, ניו יורק

בס"ד

בראותי דברי מורנו הגאון הצדיק מוה"ר חיים פנחס שיינברג שליט"א

הנני מצטרף לדבריו והשי"ת יעזור למחבר לגמור על השו"ע.

החותם בלב ונפש

י"ח אדר תש"ג
מנשה הקטן

משה שטרנבוך

ראב"ד

לכל מקהלות האשכנזים
מח"ס מועדים וזמנים ושו"ת תשובות והנהגות
רב בית הכנסת הגר"א, ור"מ במרכז התורה הר-נוף
סגן נשיא העדה החרדית
בעיה"ק ירושלים ת"ו

בעזה"י ח' אלול תשס"ד

הובא לפני ספר "עיקרי השולחן" על הלכות אבילות מהרה"ג
וכו' ה"ה הרב משה כהן שליט"א, והלכות אלו מצויין בעו"ה,
והרב המחבר טרח עמל ויגע להוציא מתחת ידו דבר מתוקן נאה
ויאה, והכל אצלו בלשון קל וצח ערוך כשולחן ערוך, עם טעם
ומקור לכל הלכה ודעת גדולי הפוסקים, ויש כאן חכמה ומלאכה
וטעם לשבח.

ומרוב טרדות לא יכולתי לעיין בו כראוי, אבל נראה בעליל
שהספר יביא לתועלת מרובה ולכן אני מצטרף לרבנים הגאוניס
שסמכו ידם והסכימו לספר, ונתגלגל לידו זכות להקל ללמוד
הלכות אלו.

ואבינו שבשמים ימור לקיים הבטחתו וּבְלַעַף הַפְּנוֹת לְנֶצַח"
(ישעיה כה, ח), ונראה אור ה' וביאת משיח צדקנו במהרה
בימינו בקרוב.

הנני מצפה בכיליון לישועת ה' ורחמי שמים מרובים.

משה שטרנבוך

תוספת העורך: בשנת תשס"ז נכנסתי לקודש לפני הגאון רבי
שמואל הלוי ואזנר שליט"א רב אב"ד ור"מ זכרון מאיר בבני
ברק, בכדי להראות לו את הספר והפסקים שהבאנו בשמו
מהספר שבט הלוי, סיפרנו שתלמידו הגר"מ הלבשרטאם
צוק"ל כתב לנו מכתב ברכה, והגר"ש ואזנר שליט"א ענה
שהוא סומך על מה שכתב לנו הגר"מ הלבשרטאם צוק"ל.

משה הלבשרטאם

חבר הבד"צ העדה החרדית
ראש ישיבת "דברי חיים" טשאקאווע
מח"ס שו"ת "דברי משה"
פעיה"ק ירושלים תובב"א

והצטרף אליו

הגאון רבי יצחק טובי' ווייס שליט"א

גאב"ד בד"צ העדה החרדית
רב ואב"ד לכל מקהלות האשכנזים
בעיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד

ראיתי גליונות הספר הנכבד "עיקרי השולחן" על נו"כ הלכתא
גבורתא בסדר השולחן ערוך אשר יאה לתועלת עצומה ובפרט
לצעירי צאן קדושי, דהאידינא הרגילים בשיטת לימוד כזאת,
ולשינון וחזרה למען תהי' תורת ה' זו הלכה ברורה שגור"ה
ומשוגר"ת ומחודדת בפ"ה כדרו"ל.

ע"כ בואו ונחזיק טובה למע"כ הרה"ג מוה"ר משה כהן
שדעתו פה שליט"א מש"ה ספרא רבא אשר העביד את
חילו וכוחו לאורייתא כדרכה של תורה, וניכרים דברי אמת
שהרבה מאד עמל וטרח בזה. ואמירה נעימה כתיבה היבא
ליה מינאי ותחזקנה ידו להו"ל פרי עמלו לזכות את הרבים.

ויאמצהו השי"ת כהנה וכהנה ללמוד ולהפיץ מעיינותיו
חוצה, מתוך שפע רב מטל השמים ומשמני הארץ רוב דגן
ותירוש לאוישט"א.

ובעה"ח לכבודה של תורה והלכה בישראל, ביום ערש"ק
לסדר ואת יהודה שלח לפנינו להורו"ת.
שנת אליכם אישים אקרא לפ"ק.

משה הלבשרטאם
חבר הבד"צ העדה החרדית
פעיה"ק ירושלים תובב"א

משה הלבשרטאם

הריני מצטרף לדבר הגה"צ צוק"ל שהוא ספר עזר ללומדי
הלכות אלה ולא בא לפסוק הלכות רק לסכם ולסדר את
הלימוד ולהקל על החזרה והריני מברך את הרב המחבר
שליט"א שיוכה להרביץ תורה מתוך הצלחה ונחת.

יצחק טובי' ווייס

[גאב"ד בד"צ העדה החרדית בעיה"ק ירושלים תובב"א]

גם אני מצטרף לדברי הגאון שליט"א

יצחק זילברשטיין

רב שכונת רמת אלחנן בני ברק ת"ו

מייכל יהודה ליפקוביץ

זכרון מאיר, בני ברק

ד' ניסן תשס"ט

ראיתי שהצוות עשו דבר חשוב לחזור בקיצור על מה שלמדו בכדי שלא ישכחו ודבר מצוה רב שיעזרו להם בכל מה שאפשר.

מיכל יהודה ליפקוביץ

אליהו בקשי דורון

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ב"ה, טו תמוז התשנ"ו

מכתב ברכה

מרוך הבית יוסף הגדיר את ספרו "שולחן ערוך" על יסוד דברי חז"ל על הכתוב "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כא)... והנה בעוד מרוך הב"י ערך ההלכות כשולחן ערוך, הרי ההלכות הנלוות של נושאי הכלים וגדולי הפוסקים נכתבו בספרים בהערות, באופן שקשה על המעיין למצוא את מבוקשו. על כן דבר בעתו מה טוב עשה הרב משה כהן שליט"א בספרו "עיקרי השולחן" שערך וסידר את כל פסקי ההלכות הנלוות לשו"ע, בסדר מופתי ברשימות ובטבלאות שיהיו השולחן ערוך ומוכן לאמילה, המאפשרים שינון וזכירה. ויש לדייק בדברי חז"ל שהבאנו לעיל שהסדר הטוב והעריכה הנכונה יש בהם לא רק להקל על הלומד, לשנן ולזכור הדברים, אלא גם להעמיק בהם ולהבין בטעמים, ככתוב "איני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשולחן הערוך", הא למדת שהסדר הנכון וניתוח הדברים יש בו בכדי להבין טעמי הדבר ופירושו...

(נוסח המכתב המלא ראה בספרנו על הל' מליחה).

אליהו בקשי דורון

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

הרב עזריאל אויערבאך

רב בית הכנסת "חניכי הישיבות", בית וגן

רח' הפסגה 53, בית וגן, ירושלים

ראיתי את ספרו היקר של הר"ה ג' ר' משה כהן שליט"א הנקרא "עיקרי השולחן" ערוך ומסודר על הלכות נדה דבר דבור על אופניו בטושו"ע ומפרשי השו"ע גדולי הפוסקים המיועדים לאלו שלמדו את השו"ע לשנן לעצמם בדרך קצרה הלכות הנ"ל בפרטיהם ודקדוקיהם למען ידיעת ההלכה למעשה על בוריה אשר נערך ע"י הרב הנ"ל בצוותא עם חבר לומדים למען זיכוי הרבים ולתועלת הלומדים. חפץ ד' בידם יצליח להרבות כהנה וכהנה בזיכוי הרבים לדעת דבר ה' זו הלכה מתוך שמחת התורה ומנוחת הנפש.

עזריאל אויערבאך

שמואל אליעזר שטרן

דומ"צ בב"ד"צ של מרוך הגר"ש ואזרזר שליט"א

ראש ישיבת חוג חת"ס

ורב מערב בני ברק

רח' הרב קוק 1, בני ברק 51273

בס"ד, יום כ"ח ניסן תשס"ז

מפעל גדול וחשוב כוננו ידיו הטהורות של מעלת כבוד הגאון המופלג והמפואר, דייק וגמיר, רבי משה כהן שליט"א, ואתו עמו צוות תלמידי חכמים מופלגים אשר הגה לבם הטהור לערוך ספר נכבד ונעלה נקוב בשם "עיקרי השולחן", ובו ערוכות ומסודרות הדק היטב פסקי השו"ע ונושאי הכלים עם המקורות וכל המסתעף, בכדי להקל ולסייע ללומדים בפרט לצעירי הצאן למיחת לעומקה של הלכה בבהירות והבנה זכה וע"ז זה יהיה תלמודם מתקיים בידם, למען יעמדו ימים רבים, חפץ ה' בידיהם יצליח להנחות את הלומדים במסילה העולה בית קל.

שמואל אליעזר שטרן

אשר זעליג וייס

רב קהלת טשכנוב רמות
אב"ד לממונות ירושלים
ראש ישיבת חתם סופר

ב"ה, כ"ז כסלו תשס"ד

הן ראיתי את הספר החשוב "עיקרי השולחן" על כמה מקצועות
חשובים ביותר דעה (או"ה, נדה והל' שמחות), ראיתי ושמה ליבי
כי מכל דף ודף בספר ניכר עמל התורה שהשקיע המחבר היקר
הרה"ג ר' משה כהן שליט"א וחבר ת"ח מופלגים שעמו אתו
עמלו בעומק הלכות אלו וברוחבן.

חשיבותו של ספר זה גם כספר הכנה להבנת הבית יוסף, וגם
לסיכום דברי השו"ע ונושאי כליו, וגם לשינון פסקי האחרונים
להלכה ולמועשה, ואף שלא היה בידי לעבור על כל הספר או
רובו, אך מהמעט שראיתי בו, ראיתי שהולך מישרים הוא, בהבנה,
בבהירות, ובסדר נכון. בטוחני שספר זה יהיה לתועלת גדולה לכל
העוסקים בהלכות חמורות אלה, וברכתי למחבר היקר שליט"א
שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה ודבריו יתקבלו לרצון בין עמלי
תורה והוגי תניינה.

י"ג אדר א"ת

הרב אשר זייס

שלמה משה עמאר

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול
בס"ד, י"ז אייר, תשס"ט

אגרת ברכה

הובאו לפני גליונות מהספר "עיקרי השולחן" על הלכות
איסור והיתר ונדה שערך וחבר הרה"ג משה כהן שליט"א
וערך אותם בצורה קלה ונוחה, וכן הביא מקורות מהש"ס
ומהראשונים ועשה טבלאות כדי שהלומד יוכל לחזור בצורה
קלה והדברים יהיו חרוטים על לוח ליבו.

ויהי רצון שישלים מלאכתו מתוך בריאות ורוב נחת ויהיו כל
מעשיו לשם ה' ברוך הוא, ויתקבלו דבריו בחן וחסד על רבנן
ועל תלמידהון.

ובזכות עמלה של תורה נזכה לראות עין בעין בשבוע ה' שבות
עמו ונחלתו בשיועה וברחמים בב"א.

המצפה לישועת ה' ברחמים

בברכה,
שלמה משה עמאר

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

הרב שמאי קהת הכהן גראס

[מח"ס שו"ת שבת הקהתי]

מו"צ דקהל מחוזיקי הדת דחסידי בעלזא בא"י

רח' דברי חיים 7, קרית בעלזא ע"ה ירושלים תובב"א

בס"ד, כ' טבת תשס"ז

לה"ו

באתי להמליץ ולחזק ידי הרה"ג המופלא והמופלג סדרן ודייקן ה"ה
ר' משה כהן שליט"א שכבר אתמחי גברא בכמה ספרים שכבר הו"ל
הנקרא "עיקרי השולחן" על או"ה, שמחות וכעת הו"ל על כל הל'
נדה בעזרת חבורה של ת"ח מופלגים יראי שמים. והמטרה של ספרי
המחבר אינה להורות הלכה למעשה אלא להקל על הלומדים ולהיות
כלי עזר שיהא משנת הלומד ברורה ושגורה ומובנת יקל לחזרה
ולזכור.

וניכר היטב יגיעתו ועמלו של הרה"ג המחבר שליט"א והשקיע הרבה
כוחו ואונו כדי שיצא דבר מתוקן ליהנות מהפירות של השולחן ערוך
שחברו מנחם השולחן ערוך ומנחם הרמ"א ויש חכמה ומלאכה וטעם
לשבח.

וע"כ הנני מאחל להרה"ג המחבר שליט"א ולכל הצוות העוזר לו
בהכנת החיבור שיוזכו לחבר עוד ספרים לזכות בני"ו ויזכו ללמוד מתוך
הרחבת הדעת.

קה"ק לרב עמלי תוה"ק
קה"ק שמאי קהת גראס גב"ה

שריאל רוזנברג

רב שכונת רמת דוד (פרדס ברמן)

רחוב חזון איש 66 (קרית משה)

בני ברק

[דיין בבד"צ של הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א]

בס"ד, א' אייר תשס"ז

ראה ראיתי עלים לדוגמא מהחיבור הנקרא "עיקרי השולחן", אשר
כתב ע"י הרה"ג ר' משה כהן שליט"א ביחד עם צוות ת"ח, ומהות
הספר הוא לסכם דברי השו"ע והג"ח ומקורותיהם בצורה של
טבלאות ובצורה של ציונים וסימנים לחדד הזכרון, וכבר שבחוהו רבנן
שהוא יהי לתועלת גדולה ובפרט לצעירי הצאן קדושים דהאידינא
הרגילים בשיטת לימוד זאת. וכידוע לימוד פרטי ההלכות מבלי
לדעת ולהבין שורש כל דבר דובר, הרי הוא מקשה מאוד על הזיכרון.
ותחילת מעשהו בשו"ע י"ד, הנוקק לת"ח הלומדים הוראה למעשה,
והרבה תלמידים לא עלה בידם יפת לימוד זה, מכיון שלא הלכו בדרך
זו של לימוד ההלכות וטעמיהם ממקור חדין.

וגם אני מצטרף לברכת הרבנים המסכימים, המברכים את הרה"ג הנ"ל
והת"ח שעמו שיוזכו לברך על המוגמר, ויהא חיבורם לעזר לתלמידים
הבאים בשערי היורה דעה, וכל המסייע בידם סיוע שיש בו ממש, הרי
הוא שותף להרבעת תורה זו.

שריאל רוזנברג

שריאל רוזנברג

בס"ד, כ"א תמוז תש"פ, 4-1413/פ'

דברי ברכה

הובאו לפני גליזנות הספרים "עיקרי השלחן" סיכומים על הלכות חופה וקידושין, מקורות הדינים בתלמוד ובראשונים, הרמב"ם וש"ע, בתוספת הארות והערות, שכתבו וערכו תלמידי חכמים חשובים, בראשם הרב היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, משנתו ערוכה וברורה, מזכה הרבים, תהלתו בקהל חסידים, יראת ה' היא אוצרו, חכו ממתקים וכולו מחמדים, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, הרב הגאון מעוז ומגדול מזכה הרבים רבי משה כהן שליט"א, ראש מפעל "עיקרי השולחן".

הרה"ג רבי משה כהן שליט"א שוקד באהלה של תורה מזה עשרות שנים וכוחו גדול מאוד בלימוד ובסיכום ההלכה בשיטה מאירת עיניים, המפורסמת לטובה בקרב עולם התורה, בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מיליהם, ומאות אלפי אברכים נעזרו במפעלו החשוב הזה.

כמעשהים בראשונה בסדרת הספרים שהוציאו לאור על הלכות מליחה ובשר בחלב, הלכות נדה, והל' אבלות, אשר נתקבלו בעונג ושמחה בהיכלי התורה, ובקרב לומדי ההלכה והציבור הרחב בארץ ובעולם, דבר נאה ויאה עשו, והדבר יועיל לחזרה ולשינון, סיכומי ההלכות מקורות הדינים בש"ס, סיכום בהיר ותמציתי וסדר שיטתי, הגדרות הנושאים מפורטים עם דעות הפוסקים הראשונים, ודברי מרן הש"ע, ודעות האחרונים, והכל עשו בעיון ישר ונבון, בבהירות, בסדר נאה ונכון, בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשיכות כסף.

וניכר העמל הרב שהשקיע בכתיבת הספר, ומבין הדברים ניכר כח התמדתו ועיונו בחומר זה, ובלי ספק שרבים יהנו מהספר לזכירת הלימוד, ובפרט ת"ח המתכוננים למבחן בהלכות "יורה יורה", ויוכלו להיעזר בספר לידע ההלכה למעשה, ובפרט שהוסיף פסקים מרבני דורנו שליט"א, וממה שנתבאר בילקוט יוסף, ובס"ד התקבל בארץ ובעולם, ולפעלא טבא אמינא, איישר חילם לאורייתא.

וכמוכן ספר זה נועד רק לאותם שכבר למדו את הבית יוסף ש"ע ונו"כ, ואכן אברכים צריכים ללמוד בשקידה את הב"י מיד לאחר הנישואין, אחר שלמדו בישיבות הקדושות ללמוד בעיון והבנה, ויש להם יד ורגל בידיעת חלקים מהש"ס והראשונים, ולא להסתפק בלימוד הש"ע עם באר היטב בלבד. וגם צריכים לדעת, שכל גמ' שמציין אליה הב"י מן הראוי לפתוח את הגמ' לעיון בה היטב עם רש"י ותוס', ולחזור לב"י ואז תהיה לו הבנה נכונה בדברי הב"י.

וכ"כ הסמ"ע בהקדמתו לחו"מ, שכוונת הש"ע היתה שלא יפסקו דין מהש"ע מבלי ללמוד תחלה מקור הדין וטעמו ונימוקו בטור ובב"י, ובזמנינו רבים חושבים עצמם כאילו הם מדור דעה ומצפצפים ופוסקים מתוך דברי הש"ע, והם מחריבי עמנו, הפרו ברית עזבו חק, וגורמים רעה לנפשם. ע"כ. והובא ביד מלאכי (כללי השלחן ערך אות א').

וז"ל המהרש"א סוטה (כב): ובדורות הללו אותם שמורים הלכה מתוך הש"ע, והרי הם אינם יודעים טעם הענין של כל דבר, אם לא ידקדקו מתחלה בדבר מתוך התלמוד [והראשונים], שהוא שימוש תלמידי חכמים, טעות נופלת בהוראותיהם, והרי הן בכלל מבלי עולם, ויש לגעור בהם. ע"כ. אלא צריכים לדקדק בידיעת מקורות ההלכה בתלמוד ובפוסקים, שהוא שימוש תלמידי חכמים.

ומאחר ויש בספר זה משום תועלת ללומדים, יש לברך על יוזמה זו, שיש בה משום הגדלת לימוד ההלכה במקורותיה, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, כי אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה.

וברכתי לרבנים ולראש המכון שליט"א שיהי רצון ויפוצו מעינותיהם חוצה, וחפץ ה' בידם יצלח לברך על המוגמר בסדרת הספרים שרוצים להוציא לאור, להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לצינן
הרב הראשי לישראל

תלמודו בידו

קיצור "עיקרי השולחן"

אבן העזר

ביאור פסקי השו"ע והרמ"א
עם מקורותיהם בש"ס ובראשונים
ודברי הגו"כ על השו"ע בקצרה,
ופעמים שיש גם מפוסקי דורנו

הלכות קידושין

סי' כו, כז, כט, לד, מב

הלכות חופה/נישואין

סי' סא-סה

הלכות כתובות

סי' סו

הלכות גיטין

סי' קכו (סע' א-ז)

הלכות קידושין

תלמודו בידו - קיצור "עיקרי השולחן"

סימן כ"ו ובו ד' סעיפים

שלא לקדש בביאה, ואיסור ביאה על הפנויה אפילו אם יחדה

א אם הכניס אשה לחפה, אינה מתקדשת בכד. ויש אומרים שהוא ספק:

ב משנתקדשה, נחשבת כאשת איש לחיוב הבא עליה, וצריכה גט להתירה לשוק:

ג האשה מתקדשת בשלשה דרכים: בכסף או בשטר או בביאה, מן התורה; אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות, ואם עבר וקדש בביאה, מכין אותו מפת מרדות והיא מקדשת. ואפילו קדשה בכסף או בשטר, אם לא שדד תחלה, או שקדש בשוק, מכין אותו מפת מרדות והיא מקדשת. הגה: ויש אומרים שאין מכין אם קדש בכסף או בשטר, אפילו בשוק ובלא שדוכין (טור בשם הרא"ש), ולא ראיתי מימני שהכו מי שקדש בלא שדוכין:

א אין האשה נחשבת אשת איש אלא על ידי קדושין שנתקדשה כראוי, אבל אם בא עליה דרך זנות, שלא לשם קדושין, אינו כלום. ואפלו בא עליה לשם אשות בינו לבינה, אינה נחשבת כאשתו, ואפלו אם יחדה לו, אלא אדרבא כופין אותו להוציאה מביתו. הגה: דבנדאי בושה היא מלטבל, ובא עליה בנדתה (טור). אבל אם מיחד אליו אשה וטובלת אליו, יש אומרים שמתר והיא "פילגש" האמורה בתורה (הראב"ד וקצת מפרשים). ויש אומרים שאסור, ולוקין על זה משום "לא תהיה קדשה" (דברים כג, יח) (הרמב"ם והרא"ש והטור). כותי שגשגא כותית, וכן מומר שגשגא מומרת בגמוסיקה, ונתגירו אחר כד, אין כאן חשש קדושין כלל ומתרת לצאת ממנו בלא גט, אף על פי ששהה עמה כמה שנים אינו אלא כזנות בעלמא (ריב"ש סימן ו' ובת"ה סימן ר"ט). ועי' לקמן סימן קמ"ט סעיף ו'.

סעיף א' - אין האשה מתקדשת בביאת זנות:

א. אין האשה נחשבת אשת איש אלא על ידי קדושין שנתקדשה כראוי [באחת מג' דרכים דלקמן סעי' ד: כסף, שטר או ביאה], אבל אם בא עליה דרך זנות, שלא לשם קדושין, אינו כלום.

ואפילו בא עליה לשם אישות [ונתכוון לקדשה בביאה], אך עשה זאת בינו לבינה [שלא בפני עדים] - אינה נחשבת כאשתו ואפילו אם ייחדה לו, אלא אדרבה כופין להוציאה מביתו [מכיון שודאי בושה מלטבול ובה עליה בנדתה (טור ורמ"א)].

ב. דין פילגש - האם מותר לאדם לייחד לו פילגש ע"י שתטבול ובלא קידושין ובלא כתובה? (רמ"א)

☞ **י"א (ראב"ד) - שמוותר** וזו פילגש האמורה בתורה. [אך לח"מ (א) - אף לראב"ד אסורה ביאת פנויה מדרבנן²].

📖 **י"א (רמב"ם) - שאסור** לייחד לו פנויה ולוקין על זה משום "לא תהיה קדשה" (דברים כג, יח).

ג. דין הנישא בנימוסיהם [היינו בחוקות הגויים] - האם חוששים לקידושין?

כתב הרמ"א - גוי שנשא גויה [בנימוס הגויים], וכן משומד שנשא משומדת בנימוסיה [לרצונו], ונתגיירו אח"כ, אין כאן חשש קידושין כלל ומוותרת לצאת ממנו בלא גט, אע"פ ששהה עמה כמה שנים אינו אלא כזנות בעלמא. (ריב"ש סי' ו, וכ"פ שו"ע לקמן סי' קמט סעי' ו)⁴.

אך כתבו האחרונים - אף בנישא בנימוסיהם, מ"מ יש ב' מקרים שצריכה גט:

א. כל שדרו יחד אחר שהתגיירו - אמרינן מסתמא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ונתכוון לקדשה בביאה (כגיטין פא/א), ולכן צריכה ממנו גט (פתי"ש (ב) בשם המקנה).

ב. אנוסים - כתב ח"מ (ג) דוקא במשומד **לרצונו** אין חוששין לקידושין, כיון שלא נתכוון לקדשה בביאה, אך **האנוסים** - אף שנישאו בחוקות הגויים, מ"מ כל שידוע שהיו שומרים מצוות **בצינעא**, י"ל דודאי התכוון לקדשה בביאה, דהרי נתיחדו בפני הרבה אנוסים לשם נישואין, וחלילה להקל באיסור אשת איש [וצריכה ממנו גט].

הרחבה לסעי' א

◀ נח' האחרונים **בדין נישואים אזרחיים**, הנעשים שלא כדת משה וישראל - **האם צריכה ממנו גט:**

📖 **אהל אברהם (סי' קג) - יש לחוש לקידושין וצריכה גט:**

[דחוקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וקידשה בביאה, ואף שהוא נישא בנישואים אזרחיים, לא בהכרח שאיבד את החוקה הזו, וגם יש לחוש שפעם אחת חזרו בתשובה וקידש בביאה, ע"כ אין להתייר בלא גט ובלא שאלת חכם]

☞ **שו"ת דרכי נעם (אבהע"ז סי' מו) ואחרונים רבים - אינה צריכה גט:**

דכיון שראינו כזה צד פריצות, שנישא בנישואים אזרחיים, בודאי עושה בעילתו בעילת זנות כעולה מהריב"ש הנ"ל בהע"ז 4, [וכ"כ מהר"ם שו"ק (אבהע"ז סי' כא), ציץ אליעזר (ח"א סי' כז, ובעוד), ויביע אומר (ח"ו אבהע"ז סי' א סי"ק ג)].

📖 **אג"מ (אבהע"ז ח"א סי' עה) - צריכה גט לחומרא רק לרווחא דמילתא, אך כשיש חשש עיגון ודאי יש להקל.**

¹ כתב הבי"ש (א) - הדין שאם התכוון לקדשה בביאה דאינה מקודשת - מיירי שזה לא היה בלתי, אך אם זה היה **בגלוי** שנושא אותה לשם אישות **הוא קידושין בביאה**. [ונראה דלא מיירי בפרוץ בעבירות, דזה כיון שהוציא את עצמו מן הכלל בכל העבירות שבתורה, אמרינן שודאי בעילתו בעילת זנות, ואין חוששים לקידושין (כדלקמן בח"מ ג, ובריב"ש סי' ו' שבערה 4)].

² **סנהדרין כא/א - ויקח דוד עוד פלגשים ונשים בירושלים... מאי נשים ומאי פלגשים?** אמר רב יהודה אמר רב: **נשים** - בכתובה ובקידושין, **פלגשים** - בלא כתובה ובלא קידושין. [וי"א שפילגשים - זה בקידושין אך בלא כתובה].

³ שהרי אסור אפ"י להתייחד עם הפנויה (ע"ז ל/ב), ואפ"י להסתכל בה אסור מדברי קבלה (ע"ז כ/א), אז כל שכן **שביאה** אסורה (ח"מ א).

⁴ **בגיטין פא/א** - תנן המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק... ב"ה אומרים צריכה הימנו גט שני, ובדף פא/ב מבואר טעמם דחוקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולשם קידושין בעל.

ונשאל שו"ת הריב"ש (סי' ו) - בדין אנוס שנשא אנוסה בחוקותיהם ונתעברה ממנו ואח"כ הלך מעבר לים ולא שב עוד, **והשיב** - דכאן א"צ ממנו גט, דכיון שנישאו בחוקות הגויים - הרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשם קידושין כדת משה וישראל, אלא כדרכי הגויים, וא"כ אינה נשואה לו... וכ"כ הרמ"א כאן והשו"ע לקמן סי' קמט סעי' ו - **דכל שנישא בנימוסיהם אע"פ ששהה עמה כמה שנים אינו אלא כזנות** - וא"צ ממנו גט.

סעיף ב' - הכניס אשה לחופה [בלא לקדשה תחילה בכסף, שטר או ביאה] - **האם מתקדשת בכך?** (קידושין ה/א⁵)

☞ **שו"ע סתם (כרבא ורזה"פ)** - אם הכניס אשה לחופה, אינה מתקדשת בכך [וא"צ ממנו גט]⁶.

☞ **שו"ע י"א (רבנו חננאל חשב לרב הונא)** - היא ספק מקודשת [וצריכה גט מספק]⁷.

סעיף ג' - אשה שנתקדשה אף שלא נישאה (רמב"ם אישות פ"א ה"ג, טור):

נחשבת כאשת איש - לחייב הבא עליה [מיתת ביי"ד], **וצריכה גט להתירה לשוק.**

אמנם אינה נחשבת כאשת איש לכל דבר (טור) - כגון שאינו חייב במזונותיה, ואם היה כהן אינו מטמא לה במותה [כדלקמן סי' נה סעי' ד-ה].

סעיף ד: מהם הדרכים שהאשה מתקדשת בהם:

מהתורה - האשה מתקדשת בשלשה דרכים בכסף שטר או ביאה (משנה ריש קידושין⁸).

אבל חכמים - אסרו לקדש בביאה משום פריצות.

ואם עבר וקידש בביאה - מכין אותו מכת מרדות **והיא מקודשת.** [ומכין אותו ולא אותה (פתי"ו), כרב דמנגיד [מלקה] אמאן דמקדש בביאה (קידושין יב/ב)].

◀ **מהם הדברים שרב היה מלקה עליהם?**

☞ **שו"ע כרמב"ם וכלישנא קמא ברב** - שרב היה מלקה על כמה דברים:

א. על המקדש בביאה [הני"ל].

ב. על המקדש בשוק [אף בכסף או בשטר] - מכיון שזו דרך פריצות לקדש ברחובה של עיר.

ג. על המקדש [אף בכסף או בשטר] **בלא ששידך תחילה** [היינו בלא שנדברו ביניהם תחילה].

ד. ועוד דברים שהלקה עליהם - ראה בגמ'.

☞ **י"א ברמ"א (כאיכא דאמיני ברב וכרא"ש)** - שרב היה מלקה רק על המקדש בביאה, ולא על שאר דברים הני"ל. ולא

ראיתי מימי שהכו מי שקידש בלא שידוכין.

נטעי גבריאל (הל' נישואין פכ"ה ה"א) **וילקוט יוסף** (חוי"ק פ"ג הטי"ז) - **מותר לקדש בין ביום בין בלילה וכן מנהג העולם, ויש מהדרים לעשות החופה ביום.**

נטריקונים לזכירת נושאי הסעי' בסי' כו - כסף ולא בביאה

א - אינה נחשבת אשת איש, אלא אם התקדשה כראוי [באי מגי דרכים], ולא בביאת זנות, **ב** - בחופה, נכנסה לחופה ולא התקדשה - מחי' אם מקודשת, **ג** - גט, משנתקדשה - צריכה גט להתירה, **ד** - דרבנן אסרו לקדש בביאה.

⁵ **קידושין ה/א** - נח' האם אשה מתקדשת בחופה בלבד:

☞ **לרב הונא** - חופה קונה [ואפשר לקדש בה אשה], ולומד זאת בקל וחומר ובצד השווה, מכסף שטר וביאה.

☞ **ורבא** - הקשה על רב הונא שתי קושיות להוכיח שחופה אינה קונה.

☞ **אד אבני** - תירץ את הקושיות להוכיח שחופה קונה כרב הונא.

⁶ **רוה"פ פסקו כרבא שאין האשה מתקדשת בחופה, מכיון ש:** הגמ' בדף ג' ובדף ה' הקשתה על רב הונא.

⁷ **רבנו חננאל - הצריכה גט מספק** מכיון שחשש לשיטת רב הונא, ואף שרבא הקשה על רב הונא, מ"מ אבני תירץ את הקושיות.

☞ **והר"ן והרשב"א** - חששו לרבינו חננאל, כיון דרב מובהק הוא, וכל שכן בדבר שבערוה. ☞ **וכ"כ הפת"ש ג'** - בשם רש"י וטור, וכן ראוי להורות [להצריכה גט מספק].

⁸ **משנה ריש קידושין** - האשה נקנית [לבעלה] בשלש דרכים... בכסף בשטר ובביאה.

⁹ **קידושין יב/ב** - הגמ' מבארת על מה רב היה מלקה:

☞ **לישנא קמא** - רב היה מלקה על כמה דברים: על מקדש בשוקא [משום פריצות שקידש בשוק], ועל דמקדש בביאה, ועל דמקדש בלא שידוכי, וכי' ועל חתנא דדייר בי חמות...

☞ **נחרדעי אמרי:** ככולהו לא מנגיד רב, אלא על דמקדש בביאה בלא שידוכי. **ואיכא דאמרי:** ואפילו בשידוכי נמי, משום פריצותא [היינו היה מלקה על המקדש בביאה אף לאחר שידוכים]. ונחלקו הראשונים כמי ההלכה כדלקמן.

סימן כ"ז וכו' סעיפים
כיצד לשון הקידושין, ושיאמר הוא ויתן הוא

ד אָמַר לָהּ: הרי את מקדשת, ולא אמר: "לי", אינה מקדשת. וכן עקר (תשובת הרא"ש). אבל יש מחמירין ואומרים דהוי קדושין (תמצאם בתשובת הרשב"א ורמב"ן והרא"ש פ"ל ל"ו). ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין, הרי זו מקדשת. ואם קדש תחלה אשה אחת קדושין גמורים, ואמר לאחרת בפניה: תהא מקדשת, ולא אמר: "לי", נדים מוכיחות (פרוש, כמו שהאוחז בבית יד הפלי מושף עמו הפלי עצמו, כן אלה הדברים מוכיחים שמושכים אחריהם לשון "לי") ניהו, וחוששין לקדושין:

ה יש מי שאומר, שאם כשנתן לה הכסף אמר לה: הריני נותנך לך בתורת קדושין, הוי פאומר: "לי". הגה: וצריך שיאמר לה לשון המוכיח להבא, כגון שאומר: הרי הן קדושין, או קדושין יהיו. אבל אמר: הן קדושין, לחוד, אינו כלום (ב"י בשם תשובת הרא"ש דוראן):

ו אמר לה: הריני אישך, הריני בעלך, הריני ארוסך, אינו כלום, אפלו היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, משום דכתיב: "כי יקח" (דברים כד, א) ולא שיקח את עצמו. נתנו הכסף לאחד ואמר לו: הרי את חמי, ולא אמר: בתך מקדשת לי, אין בזה כלום (הגהות אלקסי פ"ק דקדושין):

ז נתנה היא לו כסף, ואמרה: הריני מקדשת לך, אינה מקדשת:

ח נתן הוא ואמרה היא, אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין, הוי ודאי קדושין, ואם לאו, הוי ספק קדושין. ואם ענה הבעל: הן, בשעת נתינה, הוי ודאי קדושין אפלו אין עסקין באותו ענין:

ט נתנה היא ואמרה לו: הילך דינך זה מתנה ואתקדש לך, ולקחו ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה, אם אדם חשוב הוא, הרי זו מקדשת, שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה, ובהנאה זו הקנתה עצמה לו. וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם חשוב להתירה בלא גט. (יש מחמירין אפלו לא אמרה תחלה כשנתנה: ואתקדש לך, רק נתנה סתם, ואמר לה: התקדשי כיו, ושתקה (תשו' הרשב"א סי' תר"ג):

י שער הכסף שמקדשין בו, משקל חצי שעורה כסף צרוף. עני ביוזרה דעה סימן רצ"ד סעיף ו' שער שנה פרוטה:

א בכסף כיצד, נותן לה בפני שנים פרוטה או שנה פרוטה, ואומר לה: "הרי את מקדשת לי בזה". הגה: ויש אומרים שיש לומר לה: "בדת משה וישראל" (פ"ב ב), וכן נוהגין לכתחילה. וכן נוהגין לקדש בטבעת, ויש להם טעם בתקוני הזהר (דעת הרב). והוא הדין אם אמר לה: "הרי את מארסת לי", או "הרי את לי לאשה", וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום, ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין. ואם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, ונתן לה אפלו בשתיקה, הוי קדושין, והוא שצדו עסקין באותו ענין. וכל שכן אם אמר לשון קדושין ודאי, אלא שאינה מבונה אותו, דהוי קדושין. הגה: יש אומרים דלא בעינן מדברים באותו ענין ממש, אלא מדברים מענין לענין באותו ענין, דהיינו שאין מדברים בקדושין, רק בצרכי זיווג (מרדכי סוף האיש מקדש וכ"כ הרשב"א). ויש אומרים דלא בעינן מדברים עמה, אלא כל שמדברים לפניה, סגי (מרדכי ריש קדושין, וכן משמע לשון הטור):

ב אמר לה: הרי את אשתי, הרי את זקוקתי, הרי את קנויה לי, הרי את ארוסתי, הרי את שלי, הרי את ברשותי, הרי את לקוחתי, מקדשת, הגה: אם הבינה דבריו, או שדברו תחלה מעסקי קדושין (הרי"ן והמ"מ). אבל האיש אינו נאמן לומר שלא פנו לשם קדושין (ב"י בשם הרא"ש):

ג אמר לה: הרי את מיעדת לי, מיחדת לי, עזרתי, נגדתי, צלעתי, סגורתי, תחתי, עצורתי, תפוסתי, הרי זו מקדשת בספק. הגה: והוא הדין אם אמר: הרי את חרופתי. אבל אמר לה: הרי את נשואתי, יש אומרים שאינו כלום. והוא שהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, אין חוששין למלות אלו. הגה: מי שאמר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחבה, חוששין לקדושין, כי שמה אמר שנותן לה שיהיה אהבה וחבה ביניהם, והוי כאלו אמר לה: מיעדת לי או מיחדת לי (תשובת מ"י סוף אישות). יש אומרים דאף על גב דלשונות אלו לא מהני אם לא דבר עמה מעסקי קדושין, מכל מקום אם היא אומרת שקבלה לשם קדושין, הוי ספק קדושין (הרי"ן). ואפלו נתן לה בשתיקה ולא דבר כלום, והוא והיא אומרים שכונו לשם קדושין, הוי קדושין (במרדכי פ"ק האיש מקדש ותשובת מוהרי"ם). ובמקום דלא הוי קדושין, אפלו אם חוזר אחר כך ואמר לה: הרי את מקדשת לי, צריך לחזור וליטול הכסף ממנה ולתנו לה בתורת קדושין (המ"מ בשם הרשב"א):

הקדמה לסימן כז (עפ"י גמ' קידושין דף ה/ב-ו/א)

סימן זה עוסק בשני נושאים עיקריים: א. **לשונות הקידושין שאומר האיש** (סעי' א-ו).
ב. **אמרה היא או נתנה היא** (סעי' ז-י).

בקידושין צריך **שיתן** לה שווי פרוטה, **ושיאמר** לה לשון שהן קידושין ודאי.

ובלשונות הקידושין יש להבחין בין ג' מקרים:

סעי' א) לשונות שהן **ודאי** לשון קידושין - כמו **"הרי את מקודשת לי"** וכו'.

[דאינה נאמנת לומר שלא הבינה מה שאמר, דהא לכו"ע לשון קידושין הן (בי"י)].

סעי' ב) לשונות נוספים שהן **ודאי** לשון קידושין - כמו **"הרי את אשתי"**, **"הרי את זקוקתי"**, וכו'.

[דדוקא אם הבינה דבריו או שדברו תחילה מעסקי קידושין הוי מקודשת (רמ"א)].

סעי' ג) לשונות שהן **ספק** קידושין - כמו **"הרי את מיועדת לי"**, **"הרי את עזרתי"** וכו', דבזה יש לחלק:

אם **לא היה מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין** - **אינה מקודשת**, כיון דלא ידעה מה אמר לה.

אך אם היה מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין ואמר לשון ספק כנ"ל - הוי **ספק מקודשת**, מכיון דלא

ידעינן אם אמר לה לשון קידושין, או שמא אמר לה שתהיה לו לשפחה וכיוצ"ב.

סעיף א' - לשון שהיא **ודאי** לשון קידושין: א. שיתן ויאמר ושתבין. ב. קידשה בשתיקה (קידושין ו.א).

א. **שיתן ויאמר ושתבין** - כשמקדשה צריך **שיתן** לה בפני שניים פרוטה או שווה פרוטה (כבי"ה במשנה ריש קידושין).
ויאמר לה "הרי את מקודשת לי" בזה"י, או "הרי את מאורסת לי", וכן **בלשון שמשמעותו לשון קידושין ודאי** באותו מקום (רמב"ם ורא"ש), ובלבד **שתבין** שהוא לשון קידושין [כי הקידושין צריך שיהיה לדעתה].

ב. **קידושין בשתיקה** - אם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, ונתן לה אפילו בשתיקה, הוא קדושין (כרבי יוסי בדף ו.א)². והוא שעדיין עסקין באותו עניין (כרבי שם). וכל שכן אם כשנתן אמר לשון קדושין ודאי, אלא שאינה מבניה אותו, דהו קדושין [כיון דמתחילה דיבר עמה על עסקי קידושין (באר הגולה)]³.

אלא שנחלקו מתי אמרינן שאם קידשה בשתיקה מקודשת:

ש"ש"ע (כרבי) - דוקא עסוקים באותו עניין ממש [של עסקי קידושיהן עד שעת נתינה (רש"י)], וקידשה בשתיקה, מקודשת.
[דכן פסקו: ר"ף, רא"ש ורמב"ם - כיון שהלכה כרבי מחברו].

וי"א ברמ"א (כרבי אלעזר ב"ר שמעון והמרדכי) - אף שלא עסוקים באותו עניין ממש, אלא מדברים מעניין לעניין באותו עניין, וקידשה בשתיקה מקודשת.

[כגון שדיבר עמה בתחילה מעניין קידושין ואח"כ דיבר עמה שלא בקידושין אלא כמה יש לך נדוניא וכמה שדות יש לך להתפרנס מהם (רש"י דף ו.א ד"ה מעניין), ונתן בשתיקה מקודשת].

וי"א ברמ"א (מרדכי) - דלא בעינן מדברים עמה, אלא כל שמדברים לפניו, סגי⁴.

הרחבה לסעיף א

◀ קידושין בטבעת:

רמ"א י"א - שיש לומר לה כדת משה וישראל וכן נוהגין לכתחילה, וכן נוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם בתיקוני הזהרה.

באר היטב א - ומראה הרב את הטבעת לעדים, ושואלם האם הטבעת שוה פרוטה [כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשוה פרוטה, ולא תטעה שמא הטבעת שוה יותר (נפ"י הרמ"א לקמן סי' לא סוף סעי' ב)], ואומרים הן, ויזהיר לעדים שיראו נתינת הטבעת לאצבע הכלה. ויקדש בימין ידידה וגם בימין דכלה, וישים את הטבעת באצבעה הסמוכה לאגודל.

¹ מקודשת לי - הכי פירושו לי וכו' וכאילו אמר הרי את מקודשת [מלשון הקדש] ואסורה על כל העולם לי בשבילי (ב"ש ד).

² **דין קידשה בשתיקה:**

קידושין ו.א - הלכה כרבי יוסי שאם היה מדבר עם האשה על עסקי קידושיה, וקידשה בשתיקה - מקודשת אף שלא אמר לה לשון קידושין, אלא שנחלקו בשיטתו מתי אמרינן שמקודשת:

רבי [וכ"פ ר"ף, רמב"ם רא"ש וש"ע] - דוקא שעסוקין באותו עניין של קידושין ממש וקידשה בשתיקה מקודשת, [פרש"י - שהיו עסוקים בדיבור עסקי קידושין עד שעת נתינה].

ר' אלעזר בר ר"ש [וכ"פ מרדכי ורמ"א] - אע"פ שאין עסוקין באותו עניין ממש, אלא מעניין לעניין באותו עניין, וקידשה בשתיקה מקודשת [פרש"י מעניין לעניין - שפסקו מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לדבר צרכי זיווגם היה כמו כמה יש לך נדוניא וכו', וקידשה בשתיקה מקודשת].

³ **ויכול לקדשה בשתיקה אף עבור חברו** - כגון שליח שהיה מדבר עמה על עסקי קידושין בשביל חברו, ונתן לה קידושין בשתיקה, דמקודשת לחברו (פתי"ש ה).

⁴ והיינו אפילו לא דיבר לא האיש ולא האשה אלא אחרים נשאו ונתנו בדבר בפניהם ובתוך דבריהם קם האיש ונתן לה שום דבר בשתיקה, הויא מקודשת גמורה (הגהות והערות על הבי"י ס"ק טו בביאור הבי"ח).

סעיף ב - לשונות נוספים שהן ודאי לשון קידושין (קידושין א):

אמר לה: **הרי את אשתי, הרי את זקוקתי, הרי את קנויה לי, הרי את ארוסתי, הרי את שלי, הרי את ברשותי, הרי את לקוחתי - בכל המקרים הנ"ל, הרי לשון ודאי של קידושין ומקודשת.**

וביאר הרמ"א - מה שמקודשת מיידי **שהבינה דבריו, או שדברו תחלה מעסקי קידושין** (הר"ן והרב המגיד).

ולכן נאמנת לומר שלא הבינה לשונות אלו - ואינה מקודשת (ח"מ נא, ג)⁵.

אבל האיש - אינו נאמן לומר שלא כיון לשם קידושין (ב"י בשם הרא"ש)⁶.

סיכום ההבדל בין האשה לאיש - מתי נאמנים לומר שלא הבינו לשון הקידושין (ב"י, רמ"א, ח"מ א-ד)⁷

לשון "הרי את מקודשת לי" (סעי' א)	שאר הלשונות שבסעי' א-ב	לשונות הספק שבסעי' ג'	
[כיון שהוא לשון שכל הנשים יודעות שהוא לשון קידושין] אינה נאמנת לומר שלא הבינה - ומקודשת	נאמנת לומר שלא הבינה - ואינה מקודשת ⁵	[כיון שאין הכל מכירין לשונות אלו]	האשה
אינו נאמן לומר שלא כיון לשם קידושין - ומקודשת ⁶	נאמן לומר שלא כיון לשם קידושין אלא למלאכה ואינה מקודשת (ח"מ ד, ח, ב"ש ז, ט).		האיש

כתב הב"י (בשם הר"ן, הרב המגיד והרשב"א) - מה שהאשה מתקדשת הוא דוקא שידעת **ומבינה** את לשון הקידושין, הא לאו הכי לא הוי קידושין, כיון שאין האשה מתקדשת אלא לדעתה, **וכ"פ הטוש"ע** - ובלבד **שתבין** שהוא לשון קידושין. אלא שנחלקו האם אף בלשונות של סעי' א-ב - נאמנת לומר שלא הבינה, כמבואר בעיקרי השולחן בסעי' א, עמ' 27.

וכתב הט"ז (ססק"א) - אם ידוע לנו בודאי שזו האשה לא הבינה באמת אפילו לשון "מקודשת לי", ודאי אין כאן קידושין כלל, וכל זה אין שייך באם מקדש אותה תחת החופה כמנהגינו, שהרי יודעת שנכנסת שם לשם קידושין.

ובאוצר הפוסקים (סי"ק י אות א) - כל שהחתן אמר לשון שלפי האמת היא לשון קידושין, אין זה מעכב אם האשה איננה מבינה את פירוש המילות, דסגי שמבינה את כללות העניין שבוה נקנית לו ונאסרת על כל העולם, ולכן מוטל על הרב המסדר חו"ק להסביר זאת לחתן והכלה.

⁵ ח"מ נא, ג) ופתי"ש (ד), ודלא כב"ש (ה) - דלשיטתו בלשונות של סעי' ב', אם אומרת שלא הבינה - הוי ספק מקודשת דשמה משקרת. ⁶ דכיון שהוציא מפיו לשונות הללו, חזקה לשם קידושין הוציא, משא"כ האשה שאינה מוציאה הלשונות מפה - נאמנת לומר שלא הבינה ואינה מקודשת (ב"י בהסבר הרא"ש).

⁷ הטבלה שלקמן היא לשיטת הב"י בהסבר הרא"ש - שיש הבדל בין האיש לאשה, אולם לט"ז (א) - אין הבדל בין נאמנות האיש לאשה ועיי"ש.

סעיף ג - קידשה בלשונות שהן **ספק לשון קידושין** [כגון "הרי את מיועדת לי", "... מיוחדת לי"] (קידושין ו/א⁸)

אם היה מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין - הרי זו מקודשת בספק

[מכיון שבזה הגמ' נשארה בתיקו, לכן ספק מקודשת]⁹.

אבל אם לא דיבר עמה תחילה על עסקי קידושין - אין חוששין למילות אלו ואינה מקודשת

[משום שלא הבינה מה אמר לה].

וכתב הרמ"א - ג' מקרים נוספים דלשיטתו היא ספק מקודשת:

א. **האומר "הרי את חרופתי"** [והיה מדבר עמה תחלה וכו' (גרי"א טז)] - **הוי ספק קידושין** (כר"י¹⁰). ועי' בהע"ז¹¹.

ב. **אם אמר לאשה שנותן לה "בשביל אהבה וחיבה" - חוששים לקידושין** [מספק].

[כי שמא אמר שנותן לה שיהיה אהבה וחבה ביניהם, והוי כאילו אמר לה: "מיועדת לי" או "מיוחדת לי" (מרדכי, רמ"א),

וכשדעת שניהם היה לקידושין - צריכה גט מספק (ח"מ ז', ב"ש ט'¹²).

ג. **"יא ר"ן דאע"ג דלשונות אלו [נברשי הסע' כגון "מיועדת לי" וכו'] דאם לא דבר עמה תחילה מעסקי קידושין - אינה**

מקודשת, מ"מ אם אומרת שקיבלה לשם קדושין - הוי ספק קדושין [ר"ן¹³].

וכתב הרמ"א ב' דינים נוספים:

א. **אפילו נתן לה בשתיקה ולא דיבר כלום, והוא והיא אומרים שכוננו לשם קידושין - הוי [נדאי] קידושין** [מרדכי

ומהר"ם], ועי' בהע"ז¹⁴.

ב. **ובמקום דלא הוי קידושין, אפילו אם חוזר אח"כ ואמר לה: "הרי את מקודשת לי" - צריך ליטול הכסף ממנה**

וליתן לה בתורת קידושין (רשב"א¹⁵).

הרחבה לסע' ג

מה ההבדל בין **נדאי קידושין לספק קידושין**¹⁶?

נדאי קידושין - אסורה לכל העולם עד שבעלה יתן לה גט, וכל שלא קיבלה גט, **אם אדם אחר קידשה אין קידושי**

השני תופסים בה.

בספק קידושין - מה שצריכה ממנו גט זה מחמת ספק, ואם קדם אחר וקידשה [לפני שגירשה הראשון] - **צריכה גט**

משניהם, או שתקבל גט מהראשון והשני יקדשנה (כדלקמן סי' מב סע' ה'^{17,18}).

⁸ **קידושין ו/א** - איבעיא להו: [אם קידשה בלשונות שהן **ספק קידושין** כגון: "מיוחדת לי, מהו? מיועדת לי, מהו? מזונית, מהו? נגדתי, מהו? עזרתני, מהו? צלעתי, מהו? סגורת, מהו? תחת, מהו? תפושתי, מהו? ... [שואלת הגמ'] במאי עסקינן? ...

ותריצה הגמ' - הכא במאי עסקינן - דיהב לה ואמר לה בהני לישני, והכי קא מיבעי ליה: הני לישני לקידושי קאמר לה, או דילמא למלאכה קאמר לה? **תנין**: [כלומר כאן אף שדיבר עמה תחילה מעסקי קידושין, מ"מ כיון שלא קידשה בשתיקה אלא אמר לשונות הנ"ל כביכול "קילקל לעצמו" **ספק** לנו אם לשונות קידושין הן - ונתקדשה, או לשון מלאכה הן - שהתכוון שתבוא לעשות מלאכתו ולא לקדשה, ונשארה הגמ' בתקו¹].

⁹ **ואפי' שדיברו תחילה מעסקי קידושין, ושניהם [הבעל והאשה] אומרים שהבינו והתכוונו לשם קידושין** - מ"מ כיון שאלו לשונות מסופקים, היא **ספק מקודשת** (פרישה י, ב"ש סס"ק יא בשם ר' ירוחם).

¹⁰ אולם [מרמב"ם ורשב"א שהביא הבי"ע עמ' רלו - **נדאי מקודשת**.

¹¹ **אבל האומר "הרי את נשואתי":**

רשב"א והרמ"א - אינה מקודשת, מכיון דלא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה תחילה. **ואך לב"י בבדק הבית וב"ש ח'** - הוי **ספק קידושין**, ויתכן שזו אף כוונת הרשב"א.

¹² וביאר ב"ש י - דבזה אפילו היה מדבר עמה תחילה מעסקי קידושין - אפי' הכי לא הוי אלא **ספק קידושין**.

¹³ אך **ה"ש** (יא) כתב **דלדעת רבינו ירוחם ומהר"ט וכן משמע מהרמב"ם והרא"ש** שבלשונות האלו **המסופקים** (בשו"ע סע' ג), **אם לא הוי עסקים תחילה בענייני קידושין - לא הוי אף ספק קידושין** ואפילו כשנתכוונו שניהם לשם קידושין. ודלא כמש"כ [הר"ן והרמ"א].

¹⁴ **אך ס"ח"מ (ט) וב"ש (יב)** - כאן כיון דלא דיבר עמה תחילה מע"ק ונתן בשתיקה, **לא הוי קידושין כלל**, כיון שדברים שבלב אינם דברים.

¹⁵ **אך לב"ש (ג)** - האחרונים חלקו בזה על הרמ"א, ודי שחוזר ומקדשה וא"צ ליטול ממנה כסף **הקידושין וחוזר וליתן לה**.

¹⁶ וכשכתוב **"חוששין לקידושין"** - הכוונה שמקודשת **מספק** (כמש"כ הבי"ע לקמן בסוף סע' ז).

¹⁷ נמצא שמי שהיא **ספק מקודשת** - יש בה **חומרא גדולה יותר** שצריכה גט משניהם, מאידך במקום חשש לעיגון - דינה **קל יותר** להתירה בלא גט (כמש"כ פת"ש (נד) בשם מהר"ם אלשקר).

¹⁸ **ובדני ברכה** - ראה לקמן סי' לד בה"ט סס"ט, ובעיקרי השולחן סוף עמ' 67.

צריך לומר את לשון הקידושין לפני נתינת הטבעת (פתי"ש סס"ק יב):

לכתחילה - צריך לומר "הרי את מקודשת ליי" ורק אח"כ ליתן את הטבעת (כמובא ברמב"ם אישות ריש פ"ג).

ואם נתן לה בסתם ואח"כ אמר תוך כדי זיבור את לשון הקידושין - נח' המהרי"ט ומהאבני מילואים אם מקודשת, כמבואר בעיקרי השולחן בעמ' 33 עיי"ש.

סע' ד - אמר לה "הרי את מקודשת", ולא אמר "לי" (קידושין ה/ב¹⁹):

שו"ע וכ"פ הרמ"א (כרוה"פ, רי"ף, רא"ש ורמב"ם) - אינה מקודשת (מכיון שאין כאן הוכחה שנתכוון לקדשה לעצמו, דדלמא נתכוון לקדשה לחברו).

אך יש מחמירים (ת' הרשב"א ות' הרמב"ן) ברמ"א - זהו קידושין [מספק].

(טעמם דאע"ג ידיים שאינן מוכיחות לא הוי ידיים, אפי"ה לענין גיטין וקידושין אזלינן לחומרא²⁰, וכ"פ הלכה למעשה הבי"ח וח"מ (יב) לחוש למחמירים להצריכה גט, לעומת דרכ"מ הארוך ש' ד שפסק גם למעשה לקולא).

הרחבה לסעיף - יוצאים מהכלל

אף לשו"ע שהקל דבמקרה שלא אמר "לי" שאינה מקודשת - מ"מ במקרים הבאים מקודשת:

א. כל שהיה מדבר עמה על ע"ק תחילה, וכשקידשה לא אמר "לי" - הרי זו [נדאי] מקודשת (שו"ע כרא"ש²¹).

ב. ואם קידש תחלה אשה אחת קדושין גמורים, ואמר לאחרת בפניה: "תהא מקודשת", ולא אמר: "לי", ידיים מוכיחות נינהו - וחוששין מספק לקדושין (שו"ע כרמ"ה עפ"י הסבר הבי"ח, ב"ש (טו) וח"מ (יג)²²).

ג. כשהאיש והאשה מודים שכוונתם הייתה לקידושין:

ב"ש (יד) כרשד"ם - אף לשו"ע מקודשת.

אך לח"מ (יא) - אף ששניהם התכוונו לקידושין אינה מקודשת, כיון שלא בכוונה תליא מילתא, אלא צריך שיאמר לשון טוב שמורה שהוא קונה אותה לעצמו.

ד. אם היה שידוכים ביניהם ולא אמר "לי" כשקידשה (בה"ט טו, פתי"ש יד):

שו"ת מהר"י בן לב - אף לשו"ע כיון שהיה שידוכים ביניהם, הוי כידים מוכיחות שקידשה לעצמו ומקודשת.

אך למהרי"ט ואבני מילואים - כיון שלא אמר "לי", אינו מוכח מדבריו שהוא המקדש, ואינה מקודשת.

ה. בימינו שמקדשים תחת החופה, אם נתברר לאחר החופה שלא אמר "לי" - פשוט לכו"ע [אף לשו"ע] דמקודשת ודאי, כדן המדבר עמה תחילה על ע"ק דמקודשת אף שלא אמר "לי" (ולקו"י פי"ז הי"ט, אוצה"פ כו ס"ק כט אות כא).

¹⁹ קידושין ה/ב - אמר שמואל: בקידושין, נתן לה כסף ושוה כסף, ואמר לה הרי את מקודשת, הרי את מאורסת הרי את לאינתו - הרי זו מקודשת... אמר ליה רב פא לאביי: למימרא, דסבר שמואל ידיים שאין מוכיחות הויין ידיים, והתנן: האומר אהא [אהיה] - הרי זה נזיר; והוינן בה, ודילמא אהא [אהיה] בתענית קאמר! ואמר שמואל: והוא שהיה נזיר עובר לפניו; טעמא דנזיר עובר לפניו [לכן אמרינן שנתכוון לומר אהיה נזיר], הא לאו הכי לאו כלום [והכא נמי כיון שלא אמר "לי" - אין כאן הוכחה גמורה שקידשה לעצמו! (בי"ט)] הכא במאי עסקינן - דאמר "לי".

²⁰ אך הבי"ח בבדק הבית כתב דאותה תשובה הכתובה בשם הרמב"ן או הרשב"א [להחמיר] לאו דסמכא היא, ולכן בשו"ע פסק להקל.

²¹ דכשם שקי"ל בסע' א' כ"ו יוסי שאם היה מדבר עמה על ע"ק תחילה וקידשה בשתיקה מקודשת, ה"ה דלא גרע שאם קידשה בלשון זו שלא אמר "לי", שתהא מקודשת.

²² וכאן הוי ספק מקודשת ולא מקודשת גמורה, דכיון שכבר קידש אחת לעצמו וחזור לקדש אשה אחרת בפניה, אפשר דלחבירו הוא רוצה לקדשה, דהרי הוא קידש אחת ותרת למה ליה, הילכך ספיקא הויא, עפ"י הבי"ח.

אף ל"א ברמ"א דכשלא אמר "לי" דמקודשת - מ"מ יש מקלים במקרים הבאים שא"צ גט:

א. כשלא אמר "לי", אם יש עוד ריעותא, או היכא דאינו אלא ספק קידושין²³ אפילו אם היה אומר "לי" - אזי אף לשיטת המחמירים, יש להקל שא"צ גט (בי"ש יד).

ב. במקום שיש חשש שהאשה תהיה מעוגנת - יש מקלים שא"צ גט (פת"ש יד).

סעיף ה': א. האומר "הריני... בתורת וכו'". ב. שצריך לקדש בלשון עתיד.

א. האומר "הריני נותנו לך בתורת קידושין" - הוי כאומר "לי" ומקודשת (ריב"ש)²⁴.

מהשו"ע משמע, וכ"פ האבני מילואים - דהוי נדאי קידושין (פת"ש יז).

אך לח"מ (יד) וב"ש (יז) - הוי רק ספק קידושין (ושכ"כ הרשב"א).

ב. כתב הרמ"א - צריך לקדש בלשון עתיד ולא בלשון עבר.

[כדאמרינן בגיטין לב/ב (ולקמן סי' קמא סעי' סג) - לגבי השולח גט ורוצה לבטלו לפני שהגיע לאשתו, דצריך לבטלו בלשון

להבא/לעתיד ולא בלשון עבר, וה"ה בלשון קידושין שצריך לקדש בלשון עתיד].

ולכן: אם אמר "הרי הן קידושין" או "קידושין יהיו" - מוסכם שהוי לשון להבא/לעתיד ומקודשת.

אך אם אמר "הן קידושין" - נח' אם הוי לשון עתיד:

☞ לתשב"ץ, ב"י ורמ"א - אינו כלום ולא מקודשת, [כיון שקידשה בלשון עבר ולא בלשון עתיד, וכ"כ הפת"ש (יח)].

☞ אך לח"מ (טז) - יש לחוש לקידושין²⁵.

☉ ולב"ש (יח) - אם דיברו תחילה מעסקי קידושין, נראה להחמיר.

הרחבה לדין השו"ע בסע' ה'

☞ ההבדל בין ג' הלשונות הבאים (ב"ש טז):

(א) האומר "הריני נותנו לך בתורת קידושין" - הוי כאומר "לי" ומקודשת²⁴.

(ב) אם אמר "אני נותן לך לקידושין" - נח' מהרי"ט ☞ והרשב"א אם מקודשת.

(ג) אם אמר "קח טבעת זו קידושין על בתך" - לא הוי קידושין (תשב"ץ), [כיון שלא אמר "אני נותן לך", יש להסתפק שמא נתכוין

לקדשה לאחר (ח"מ טו)].

²³ דוג' לספק קידושין - כגון לשנות המסופקים דלעיל סעי' ג', או לקמן סי' מב סעי' א.

²⁴ והטעם לכך דכיון שהוכיח שהוא נותן לה בתורת קידושין - נראה מלשונו שהוא המקדש והיא המתקדשת, ולא שביק איניש מצוה דנפשיה ומידי דרמי עליה (ריב"ש סי' רסו, בי"ש טז).

²⁵ בניאר ☞ הח"מ - דאין חילוק בין אמר תכשיטין אלו "קידושין יהיו לך" או "קידושין הן לך ממני", ולא גרע לשון זה מאם אמר "אני נותן לך בשביל חיבה ואהבה" - דיש לחוש לקידושין כדלעיל ברמ"א סעי' ג'.

סעיף ו': א. אמר "הריני אישך". ב. אמר "הרי את חמי" (קידושין ה/ב)²⁶
א. אמר לה "הריני אישך" "הריני בעליך", "הריני ארוסיך" - אינו כלום ואינה מקודשת, משום דכתיב "כי יקח איש
אשה" ולא שיקח את עצמו אליה (מימרא דשמואל בקידושין ה/א).

ואפילו היה מדבר עמה תחילה על ע"ק ואמר לה "הריני אישך" וכו' - אינה מקודשת (שו"ע כרא"ש).
[מכיון דהני לישני "הריני אישך" וכו' גריעי מנתן לה בשתיקה דלעיל בסעי' א].

ב. נתן הכסף לאחד ואמר לו "הרי אתה חמי", ולא אמר "בתך מקודשת לי":
רמ"א כהג' הרי"ף (שלטי גיבורים) - אין בזה כלום ולא מקודשת²⁷.

אך לח"מ (ז) - באומר "הרי אתה חמי" צע"ג למעשה אפי' לא דיבר עמה על עסקי קידושין, די"ל שהיא
מקודשת, מכל שכן בדיבר עמה תחילה על עסקי קידושין, דפשוט בעיני דאינו מזיק הדיבור, ומידי ספק
קידושין לא יצאתה.

הקדמה לסעי' ז-ט

סעי' א'-ו' - האיש מקדש, שהוא האומר והוא הנותן, אלא שהשו"ע הבחין בין סוג אמירות שונות כדלעיל.
סעי' ז'-ט' - האשה נותנת או אומרת את לשון הקידושין, אלא שהגמ" (הא-ו/א), מבחינה בין ג' מקרים:

(סעי' ז') נתנה היא ואמרה היא - אינה מקודשת [כיון שנאמר "כי יקח" ולא ש"היא תיקח"].

(סעי' ח) נתן הוא ואמרה היא (ולא דיברו תחילה מע"ק (רא"ש)) - הוא ספק קידושין, למעט ב' מקרים שמקודשת.

(סעי' ט) נתנה היא ואמר הוא - אינה מקודשת, אא"כ נתנה לאדם חשוב ונהנית בכך - מקודשת.

סעיף ז - נתנה היא ואמרה היא - אינה מקודשת (קידושין ה/ב)²⁸:

אף אם היו מדברים תחילה מענייני קידושין והיא נתנה לו כסף ואמרה "הריני מקודשת לך" - אינה מקודשת, מכיון
דכתיב "כי יקח איש", ולא שהיא תיקח את עצמה אליו (בי"ש כא)²⁹.

הרחבה לסעיף

נח' מה הדין אם דיברו תחילה מע"ק ואמרה היא ונתנה לאדם חשוב (והוא קיבל בשתיקה):

ב"ש (כא) - מקודשת ודאי.

[דכיון שדיברו תחילה מע"ק - זה כאילו הוא אומר (כבסעי' א), וכיון שהיא נתנה לאדם חשוב - זה כאילו הוא נתן, כיון
שנהנתה בכך שקיבל ממנה (כבסעי' ט), א"כ הוי כאילו הוא אומר והוא נתן, לכן מקודשת ודאי].

אך לפרישה (טו) ובה"ט (כד) - אף שדיברו תחילה מע"ק והיא נתנה לאדם חשוב, אינה מקודשת.

[מכיון שמה שדיברו תחילה מע"ק מהני להחשיבה מקודשת, זה דוקא כשהוא נתן (כבסעי' א, ח), ולא במקרה שהיא נתנה].

ברם לח"מ (כב) - אף בלא דיברו תחילה מע"ק, מ"מ כל שהיא אמרה ונתנה לאדם חשוב וקיבל בשתיקה - הוי כנתן הוא
ואמרה היא (בסעי' ח), דספיקא הוי וחיישינן מדרבנן, ועי"ש.

²⁶ קידושין ה/ב - אמר שמואל: בקידושין, נתן לה כסף ושוה כסף, ואמר לה... הריני אישך, הריני בעליך, הריני ארוסיך - אין כאן בית מיחוש [פרש"י - אין כאן אפי' ספק קידושין]... [בדף נ/א - שטעם הדבר משום דכתיב "כי יקח איש אשה" (דברים כד), ולא שיקח את עצמו לה.

²⁷ וטעם הדבר משום דכתיב "כי יקח אשה", ולא שיקח אביה, ומשמע דלשיתנו אפי' היה מדבר עם אביה על עסקי קידושה, ואמר לו "הרי אתה חמי", אינה מקודשת, דדמי לדין הנ"ל דהאומר "הריני אישך" אף שדיבר עמה תחילה על ע"ק אינה מקודשת, משום דגרע הני לישני מנתן בשתיקה. וכתב הבי"ש (כ) - אף שמרמו שמקדש את בתו לא מהני, משום דצריך להיות לשון ברור.

²⁸ קידושין ה/ב - ת"ר: כיצד בכסף? נתן לה כסף או שוה כסף, ואמר לה הרי את מקודשת לי וכו' - הרי זו מקודשת; אבל היא שנתנה, ואמרה היא הריני מקודשת לך, הריני מאורסת לך, הריני לך לאינתו - אינה מקודשת.

²⁹ ואף שבסעי' א קי"ל שאם דיברו תחילה מענייני קידושין וקידשה בשתיקה מקודשת, מ"מ כאן כיון שהיא אמרה את לשון הקידושין לא מהני מה שדיברו תחילה מע"ק (בי"ש כא).

סעיף ח: נתן הוא ואמרה היא - הוי ספק מקודשת (קידושין ה/ב³⁰).

נתן הוא ואמרה היא "הריני מקודשת לך" - הוי ספק מקודשת, [כמסקנת הגמ' שם, ומיירי שלא דיברו תחילה מע"ק (רא"ש)].

אולם יש ב' מקרים שמקודשת ודאי:

(א) כל שדיברו תחילה על עסקי קידושין - הוי ודאי מקודשת (רא"ש³¹).

(ב) וכל שכן אם ענה האיש הן בשעת נתינה - הוי ודאי קידושין ואפילו אם אין עסוקים באותו עניין (רמ"ה).

סעיף ט - נתנה היא ואמר הוא - אינה מקודשת אא"כ נתנה לאדם חשוב (קידושין ז/א³²).

נתנה היא ואמר הוא [הרי את מקודשת לך] - אינה מקודשת, מכיון שנאמר "כי יקח", דהיינו שהאיש נתן לאשה שוה פרוטה ובכך מקדשה, וכאן כיון שלא קיבלה הנאה ממנו, לכן אינה מקודשת.

אולם אם נתנה לאדם חשוב (ואמר לה: "הרי את מקודשת לי בהנאה זו שיש לך שקיבלתי ממך מתנה") - היא מקודשת, כיון שיש לה הנאה בכך שאדם חשוב קיבל ממנה מתנה, והוי כאילו נתן לה שוה פרוטה (טור).

וכתבו הרא"ש והשו"ע - וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב, בכדי להתירה בלא גט.

הרחבה לסעיף

א. האם בנתנה לאדם חשוב דמקודשת - צריך אף שהיא תאמר לו "הילך דינר.. ואתקדש לך" [בנוסף למה שהאיש מקדשה]:

מהשו"ע משמע (כסתימת הגמ' והרמב"ם) - שדווקא אם אמרה לו "ואתקדש לך" היא מקודשת, אך אם היא שתקה

אינה מקודשת כיון שלא גילתה דעתה שרוצה להתקדש לו, וכ"פ הח"מ (כב).

רמ"א יש מחמירין (ולב"ש (כה) כ"ד רזה"פ) - דאפי' לא אמרה, רק נתנה בסתם ואמר לה התקדשי וכו' ושתקה היא

מקודשת, אע"ג דלא גילתה דעתה דניחא ליה להתקדש (ורכ"מ ח).

ב"ח (עמי רמב) וב"ש (ס"ק כה בשם הרשב"א) - כל שנתנה בשתיקה לאדם חשוב, ורק הבעל קידשה, הוי ספק

מקודשת אפילו דיבר עמה מע"ק דשמא אין רצונה להתקדש לאדם חשוב.

ב. האם סתם אדם - נחשב חשוב (ב"ש כד, ח"מ כא):

מרא"ש ושו"ע - משמע דסתם אדם נחשב לחשוב, וצריכה גט מספק, אלא בידוע עפ"י חקירת חכם שזה אדם

שאינו חשוב, דאז מותרת בלא גט.

ולרשב"א - סתם בני אדם נקראים אינם חשובים [והיא מותרת בלא גט].

בה"ט (כה) - נראה דהגדרת אדם חשוב הוא לאו דוקא בחשוב השווה לכל, אלא אפי' אינו חשוב, אם לגבי האשה הוא

חשוב ונהנית שהוא יקבל ממנה, מקודשת.

ג. כשנתנה לאדם שאינו חשוב והוא קידשה - האם מקודשת:

פשט הסוגיא ורוה"פ - אינה מקודשת.

אך לבה"ג - אף שהיא לא אמרה כלום, הוי ספק מקודשת³³.

³⁰ בקידושין ה/ב - מובאים ג' מסקנות לדינא:

א. נתן הוא ואמר הוא - מקודשת (סעי' א),

ב. נתנה היא ואמרה היא - אינה מקודשת (סעי' ז),

ג. נתן הוא ואמרה היא - ספיקא היא וחישינן מדרבנן (סעי' ח), ופרש"י דאם בא אחר וקידשה - צריכה גט משניהם.

[והטעם לכך דספיקא הוי - כיון שהוא נתן יש להסתפק שמה יש כאן "כי יקח" ולכן מקודשת מספק (ר"ן בב"י עמי רמד)].

³¹ דכתב הרא"ש דמש"כ הגמ' ספיקא הוי - מיירי שלא דיבר עמה תחילה על עסקי קידושיה, דאילו דיבר עמה תחילה אפילו נתן לה בשתיקה מקודשת (כבסעי' א'), וה"ה כאן דמקודשת דבשביל אמירתה לא גרע.

³² קדושין ז/א - בעי רבא [אשה שנתנה לאיש, ואמר] הילך מנה ואתקדש אני לך מהו? אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא מקודשת, ומסיק דהיינו דוקא באדם חשוב, דבהיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה, גמרה ומקניא ליה נפשה.

וכתבו רש"י, הרא"ש והרמב"ם - דמה שמקודשת זה דוקא שהוא אמן לה "התקדשי לי בהנאה זו".

³³ והטעם מבואר במקנה - דהוא משום חשש דילמא אתו למטעי דאף באדם חשוב אינה מקודשת (הג' מעשה ניסים העי' 12 על ב"ש ס"ק כה).

סעיף י - השיעור של שוה פרוטה (משנה ריש קידושין)³⁴:

כשמקדש בכסף יש ג' דגשים (סע' א, י):

א. מתקדשת בפרוטה (סע' א' כבי"ה, ולא כבי"ש - שמתקדשת דווקא בדינר).

ב. מתקדשת בשוה פרוטה (סע' א' כבי"ה וכגמי בקידושין ה'ב שמקדשה בכסף או שוה כסף).

ג. שיעור הפרוטה - הוא משקל חצי שעורה כסף צרוף (עפ"י רי"ף, ובימינו כ-1/40 גרם כסף צרוף, שזה כ-6 אגרות נכון לאייר תשע"ט)³⁵.

◀ האם בימינו ניתן לקדש בפרוטה?

☞ לסמ"ע (סי פח ס"ק ב) - בזמנינו דאין יכולים לקנות בפרוטה כי אם מעט מזעיר, מן הדין היה לומר דאין אשה

מתקדשת בפרוטה, וצ"ע. וכתב הח"מ (כד) דכוונתו שלא יהיו רק קידושי ספק.

☞ אולם לדעת אחרונים רבים - אף בימינו שלא ניתן לקנות כלום בפרוטה, מ"מ הוי קידושין [אם הסכימה לכך]

(הגר"א (וי"ד סי' שה ס"ק ד), אבני מילואים (ס"ק א, כא), ערוה"ש סע' ג, חזו"א סי' סו אות כ, ועיי' אוצה"פ סי' כז ס"ק נג).

סיכום כללי לסימן כז

בקידושין צריך שהאיש יאמר ויתן, ושהאשה תבין לשון הקידושין, ומ"מ יש יוצאים מהכלל, כגון:

◀ אף כשהאיש לא אמר, מ"מ מקודשת במקרים הבאים:

א. כל שדיברו תחילה מעסקי קידושין וקידשה בשתיקה (דק"ל כ"ו יוס"י, שו"ע סע' א ועיי"ש).

ב. כל שהאשה אמרה "וואני אקדש לך", ואמר אחריה הן (סע' ח).

ג. **☞ לדעת הרמ"א סוף סע' ג'** - אף כשלא דיברו תחילה מע"ק וקידשה בשתיקה, מ"מ אם האיש והאשה שניהם

אומרים שנתכוונו לקדושין מקודשת. **☞ אך לח"מ ט** - כיון שלא דיברו תחילה מע"ק וקידשה בשתיקה, לא

הוי אף ספק קידושין, מכיון שדברים שבלב אינם דברים.

◀ יתכן דאף כשהאיש לא נתן לה פרוטה, היא מקודשת בהנאה שקיבלה, וכגון:

א. כל שהיא נתנה לאדם חשוב והוא קידשה - דבההיא הנאה שיש לה, שקיבל ממנה מתקדשת לו (סע' ט).

ב. אם נתן לה מתנה על מנת להחזיר, וקידשה בהנאה זו שהיא נהנית תוך הזמן (זשה ברשותה) - מקודשת, כיון

שקידשה בהנאה שיש לה ואינה חוזרת אליו (רמ"א סי' כט סוף סע' א וב"ש ד' שם).

ג. וכן מתקדשת במקרה שיש לה הנאה שנעשו דבריה (כדלקמן בסי' כט סע' ב-ג, ועיי"ש אחר סע' ה - סיכום בקצרה).

נוטריקונים לנושאי הסעיפים בסי' כז - כבוד זכר [שהוא יאמר והוא יתן הקידושין]

[סע' א-ו - לשונות הקידושין שאומר האיש, סע' ז-ט - מעשה הקידושין (נתנה היא או אמרה היא)]

א - הרי את מקודשת לי, [לשונות הודאים בקידושין], ב - ברשותי וכו' [גם לשונות הודאים], ג - גמגם [לשונות המסופקים],

ד - דילג על לי, ה - הריני נותנו לך בתורת וכו', ו - וְגוֹ גְרִירָה [נגרר אחריה "הריני אישך"], ז - נהגה כזכר והיא נתנה ואמרה,

ח - חצי חצי, נתן הוא ואמרה היא, ט - טובת הנאה יש לה כשנותנת לאדם חשוב, ומקודשת,

י - י קטנה, ומתקדשת אף בפרוטה קטנה.

³⁴ משנה ריש קידושין - האשה נקנית בשלושה דרכים... בכסף בשטר ובביאה...

בית שמאי אומרים - בדינר ובשוה דינר [ובדינר יש 192 פרוטות (רש"י יב/א ד"ה אליבא דתי"ק)].
ב"ה אומרים - בפרוטה ובשוה פרוטה. וכמה היא פרוטה? אחד משמנה באיסר האיטלקי.

ושווי דינר - הוא פי 192 מפרוטה.

ובדף ה'ב - ת"ר כיצד בכסף? נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי וכו'.

³⁵ וזו הסיבה שהרב שואל את העדים [קודם מסירת הטבעת לכלה] - אם הטבעת שווה פרוטה, והעדים משיבים "כן"! כדי שתדע הכלה שאין מקדשה אלא בשוה פרוטה אחת בלבד, ולא יהיה פגם בקידושין אפי' אם תטעה בערכה של הטבעת (רמ"א סי' לא סע' ב, בה"ט ריש סי' כז, הנישואין כהנלמס פי"ז הל' ט).

א אינה מקדשת עד שישלם לה. ואפלו בדינר האחרון שניהם יכולים לחזור זה בזה, אלא אם כן אמר לה: דינר החסר והא עליו במלוה, ונתרצתה. וכן אם נמצא מנה חסר דינר, או נמצא מהם דינר נחשת ולא הפירה בו תחלה, אינה מקדשת, ויכולין לחזור בהן (דעת רש"י). ויש אומרים דאפלו בלא חזרה אינה מקדשת (הר"ן פ"ח דקדושין), עד שיאמר לה אחר כך: התקדשי בזה, ושתקה). ואם יכולה להוציאו על ידי הדחק, הרי זו מקדשת:

ב האומר לאשה: התקדשי לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מנה, והיא אומרת: על מנת שתשלים לי ר', והלך זה לביתו וזו לביתה ולא הספימו ביניהם, ואחר כך תבעו זה את זה, וקדשו, ונתן לה הדינר, אם האיש תבע את האשה, יעשו דברי האשה וישלם לה ר'; ואם האשה תבעה את האיש, יעשו דברי האיש, ולא ישלם אלא מנה:

ג האומר לאשה: התקדשי לי בכוס זה אם היה מלא מים, הרי זו מקדשת בו ובמה שבתוכו, דמצטרפו לשוה פרוטה. ואם היה מלא יין, הרי מקדשת בו ולא במה שבתוכו. ואם היה מלא שמן, הרי זו מקדשת במה שבתוכו ולא בו; לפיכך, אם לא היה בשמן שוה פרוטה, הרי זו מקדשת בספק; ואם היה בשמן שוה פרוטה, הרי זו מקדשת ודאי. ויש חולקים ואומרים, במים, בו ולא במה שבתוכו; ובין, במה שבתוכו ולא בו; ובשמן או בציר דגים, בו ובמה שבתוכו:

ד היו לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר, ואמרה לו: תן לי מעט מאלו, ואמר לה: אם אתן לך תהיי מקדשת לי, אם אמרה: הן, ונתן לה, הרי זו מקדשת. אבל אם אמרה לו: תן לי מהן, או השלף לי, או דברים שענינם לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן לי בלבד, ונתן לה, אינה מקדשת. הגה: ואם אמר לה בשעה שהיא נותן לה: הרי את מקדשת לי, וקבלה, מקדשת טור בשם הרא"ש. ואם לא קבלה בשתיקה, רק חזרה ואמרה: תן לי, או השלף וכיוצא בזה, אינה מקדשת (כך משמע מדברי הרא"ש). וכל זה בהתחילה היא לומר: תן לי מעט, אבל אם התחיל הוא לדבר: אם אתן לך תתקדשי לי, ואמרה לו בלשון שחוק: תן, וקבלה ממנו, הני ספק קדושין וסברת הר"ן. וכן אם היה שותה יין ואמרה לו: תן לי כוס אחד, ואמר לה: אם אתן לך הרי את מקדשת לי בו, ואמרה: השקני (או תן), והשקה אותה, אינה מקדשת, שאין הדברים נראים אלא השקני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר. ואם אמר בשעה שנתנו לה: הרי את מקדשת לי, וקבלה, מקדשת:

א האומר לאשה: הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת שתחזירי לי, אינה מקדשת. הגה: אבל האשה שנתנה לאחד מתנה על מנת להחזיר לה לאחר שלשים יום, כדי לקדשה בה תוך ל', ונתן לה תוך שלשים לקדושין, הני מקדשת (תשובת הרא"ש פ"ל ל"ה). יש אומרים דאם נתן לה מתנה על מנת להחזיר ואמר לה: בהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן הרי את מקדשת לי, הני קדושין וטב ירוחם:

ב אמרה לו: תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך, ונתן לו, ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך, הרי זו מקדשת. הגה: ואם היו עסוקים באותו ענין, אף על פי שנתן קתם בצוניה הרי זו מקדשת בניי בשם ר"י. וכל זה דוקא שהיא התחילה לומר: תן מנה לפלוני. אבל אמר לה הוא תחלה, והיא אומרת: תן לפלוני, עין לקמן סימן ל' סעיף ח'. אמרה לו: הלוה מנה לפלוני ואתקדש אני לך, והלוה לפלוני, ואמר לה: הרי את מקדשת בו, הני קדושין, כמו במתנה. אבל אם הרייח זמן מלוה על פיה וקדשה בו, אינה מקדשת (בית יוסף בשם הרשב"א):

ג אמרה לו: תן דינר לפלוני ואתקדש אני לו, ונתן לו, וקדשה אותו פלוני, ואמר לה: הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי בדצונך, הרי זו מקדשת:

ד אמרה לו: הילך מנה ואתקדש אני לך, ונתבאר בסי' כ"ז (סעיף ט'):

ה אמר לה: הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני, ואתו פלוני עשאו שליח, או שלא עשאו שליח ואמר לה אותו פלוני: התקדשי לי במנה שנתן לך פלוני, הרי זו מקדשת:

ו אמר לה: התקדשי בדינר, ונתן לה משכון עד שיתן הדינר, אינה מקדשת. הגה: וכל שכן אם נתן לה שטר על הדינר, דלא הני קדושין (תפניד משנה פ"ה בשם הרשב"א). אמר לה: הרי את מקדשת לי בדינר ותנאי בו בגוף המשכון שאני נותן על זה, הרי זו מקדשת (רי ירוחם נתיב כ"ב):

ז האומר לאשה: הרי את מקדשת לי במאה דינרים, ונתן לה אפלו דינר אחד, הרי זו מקדשת משלקחה הדינר והוא ישלם לה השאר, שזה כמי שאמר: הרי את מקדשת לי בדינר זה על מנת שאתן לך ר' זו, שהיא מקדשת לו מעכשיו. והוא הדין אם חסר דינר אחד או שהיה רע (הרא"ש והרשב"א), ויש חולקין (הרשב"א). במה דברים אמורים, כשאמר לה: במאה דינרין, אבל אם פרש ואמר לה: הרי את מקדשת לי במאה דינרין אלו, והתחיל למנות לתוך ידה, ויש אומרים דבתרא מנינה, כגון שאמר: מאה דינרין אלו, או שמתחיל למנות (הרא"ש והטור),

סעיף א - המקדש במתנה על מנת להחזיר [=מתעמ"ל] - אינה מקודשת (קידושין א/ב):¹

א. **האומר לאשה "הרי את מקודשת לי בדינך זה על מנת שתחזירי לי" - אינה מקודשת ואי"צ גט כיון שחכמים עקרו לגמרי את הקידושין** כ"תוס' ורא"ש, וכל הפוסקים (ח"מ א) ובי"ש (ב), שלא [כריא"ז - שצריכה ממנו גט].

ב. **כתב הרמ"א (בשם הרא"ש): אבל האשה שנתנה לאחד מתנה ע"מ להחזיר לה לאחר 30 יום, וקידשה במתנה זו תוך 30 - מקודשת [כיון שקידשה בתוך 30 יום שזה ברשות].** (וכיוצא בו לעיל סי' כח סעי' ב).

ג. **"א ברמ"א (ר' ירוחם): אם נתן לה מתעמ"ל ואמר לה "בהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן הרי את מקודשת לי" - דהוי מקודשת [כיון שקידשה בהנאה שיש לה ואינה חוזרת אליו (בי"ש ד)].**

הרחבה לסעי'

נח' האם דין דהמקדש במתעמ"ל שאינה מקודשת - מיירי אף כשלא כפל התנאי², והעולה הוא: **אם כפל התנאי - לכו"ע אינה מקודשת.**

ואם לא כפל התנאי: [לרא"ש וב"ח - התנאי בטל ולכן מקודשת.

☞ **לתוס' ובית הלל - דאף שלא כפל, זה כאילו כפל, וכיון שהתנה אינה מקודשת.**

⊙ **ב"ש א) - כיון שנח' בכך תוס' ורא"ש, לדין הוי ספק מקודשת.**

◀ **בדין חתן ששכח את הטבעת בביתו - ראה לקמן בסעי' ו.**

¹ **הקדמה לסעיף א' - המקדש במתנה על מנת להחזיר:**

קידושין ג/ב - רב אשי ביאר אע"פ שלדעת רבא מתנה על מנת להחזיר [=מתעמ"ל] שמה מתנה, מ"מ המקדש במתעמ"ל - אינה מקודשת, לפי שאין אשה נקנית בחליפין. פרש"י - והאי [מתעמ"ל] לחליפין דמי קנין בסודר דאינו אלא אוחד בו ומחזירו.

ונח' מה הטעם שאין לקדש במתעמ"ל והאם צריכה ממנו גט:

☞ **משו"ע משמע כתוס' ורא"ש - דאע"פ שמתעמ"ל שמה מתנה ומדאורייתא מקודשת, מ"מ חכמים עקרו לגמרי את הקידושין, כיון דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש (גיטין ג/א), ואינה צריכה גט כלל אף מדרבנן.**

[לשלא כשלטי גיבורים בשם ריא"ז - דהמקדש במתעמ"ל צריכה גט, כיון שמדאורייתא היא מקודשת, אלא שחכמים בטלו] [ולא שעקרום לגמרי], **ואם התקדשה לאחר לפני שקיבלה גט מהראשון, צריכה גט משניהם** [מהראשון - כיון שקידושו תפסו מהתורה, ומהשני - כיון שחז"ל בטלו קידושי הראשון ומימלא תפסו קידושי השני].

⊙ **והרמב"ם (אישות פ"ה הכ"ד) כתב - שהמקדש במתעמ"ל אינה מקודשת בין החזירה בין לא החזירה, שאם לא החזירתו הרי לא נתקיים התנאי, ואם החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום.**

וביאר הב"ח - דלפיכך במקרה שיש לאשה הנאת קישוט בשווי ש"פ במה שקיבלה:

⊙ **לרמב"ם - כיון שיש לה הנאת קישוט בשווי ש"פ מקודשת מספק.**

☞ **לתוס' ורא"ש - כיון שהפקיעו רבנן לקידושין אינה מקודשת וא"צ ממנו גט אפי' מדרבנן.**

[ולרא"ז - כיון שלא עקרו את הקידושין אלא בטלו, המקדש במתעמ"ל צריך ליתן לה גט אף שאין לה הנאת קישוט.

ולדברי הכל [אף לרא"ש ותוס'] - אם נתן לה מתנה לזמן ידוע וא"ל בפירוש "הרי את מקודשת לי בהנאה שאת נהנית באותו הזמן" - דהוי מקודשת, וכ"פ רבינו ירוחם והרמ"א בסוף הסעי'.

² **דבעלמא קי"ל שכל תנאי צריך להיות תנאי כפול - כתנאי בני ג' ורואבן (במדבר לב כט-ל, לקמן סי' לח סעי' ב), היינו בלשון אם תעשה יהיה כך וכך, ואם לא תעשה - אז לא יהיה כך, ונח' האם גם בסעי' זה מיירי שהאיש עשה תנאי כפול ואמר לה את מקודשת לי בדינך זה על מנת שתחזירי לי, ואם לא תחזירי לי - אינך מקודשת.**

סעיף ב' - אמרה לו תן מנה לפלוני ואקדש לך (מימרא דרבא קידושין ו/ב - **מדין ערב**)³:

א. אמרה לו תן מתנה מנה לפלוני ואקדש לך, ונתן לו מקודשת, דיש לה הנאה בכך שנעשו דבריה, וכגון:

(א) כשנתן לפלוני **ואמר** לה "הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך" - מקודשת, ודוקא **כשאמר** לה - היא מקודשת, [אבל אם נתן בשתיקה אינה מקודשת (רש"י, רמב"ם, רשב"א והשו"ע)].

(ב) והי"ה דאם **היו עסוקים באותו ענין**, [והיא אמרה לו תן לפלוני ואקדש לך] **והוא נתן בציוויה ואף בשתיקה** - הרי זו מקודשת (ר' ירוחם, ורמ"א, דק"ל כר' יוסי (בסי' כז סעי' א) דכל שהיו עסוקים בע"ק, אף קידשה בשתיקה מקודשת)⁴.

ב. והי"ה אם אמרה לו הלוח מנה לפלוני ואתקדש לך, והלוח לפלוני ואמר לה "הרי את מקודשת בו" - הוי קידושין כמו במתנה, דמקודשת באותה הנאה שיש לה שהלווה לפלוני עפ"י ציוויה (רשב"א ורמ"א).

ג. אך אם אמרה לו הרויח זמן מלוח לפלוני [שבקשה שידחה לפלוני את זמן פרעון החוב] והרויח לו זמן וקידשה - נח' אם מקודשת:

Ⓢ **רמ"א כרשב"א - דאינה מקודשת**, [דכשם שערב אינו משתעבד לאחר ההלואה, כך היא אינה משתעבדת לאחר ההלואה]⁵.

Ⓢ **אך לח"מ (ה) וב"ש (ו) - מקודשת**, כיון שיש לה הנאה שהרויח זמן לפלוני על פיה⁶.

Ⓢ **ולט"ז (ו) - הוי ספק קידושין.**

סעיף ג' - אמרה תן מנה לפלוני ואתקדש לו (קידושין ז/א - דמקודשת **מדין ערב ומדין עבד כנעני**)⁷:

אמרה לו "תן דינר לפלוני ואתקדש אני לוי" ונתן לו, וקידשה אותו פלוני **ואמר** לה "הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה שקבלתי ברצונך" - הרי זו מקודשת.

וקמ"ל ב' חידושים שמתקדשת מדין ערב ומדין עבד כנעני:

(א) **בדין ערב** - כשם שערב מתחייב ומשתעבד ללווה אף שלא קיבל פרוטה, כך **אשה זו משתעבדת לבעלה אף שלא קיבלה פרוטה**, ומתקדשת בהנאה שיש לה, שפלוני קיבל דינר עפ"י ציוויה.

(ב) **בדין עבד כנעני** - כשם שעבד כנעני שמושעבד לאדונו, אם אדם אחר שילם בעבורו לאדון, העבד קונה עצמו ויוצא לחירות אף שהוא לא שילם כלום מכספו, כך כאן **פלוגי זוכה באשה זו אף שהוא לא שילם מכספו**, אלא אחר נתן את הכסף.

³ **הקדמה לסעי' ב:**

בסעי' ב-ד - למדים שמתקדשת בהנאה שמקבלת אע"פ שלא קיבלה ממון (כדלעיל ברמ"א סוף סעי' א), **וסיכום לכך בקצרה לקמן אחרי סעי' ה. קידושין ו/ב-ז/א - אמר רבא [אם אמרה] תן מנה לפלוני ואקדש לך - מקודשת מדין ערב**, [דכשם] **דערב** [משתעבד למלווה] **אע"ג דלא מטי הנאה לידיה קא משעבד נפשיה, האי איתתא אע"ג דלא מטי הנאה לידה [לא קיבלה כסף קידושין] קא משעבדה ומקניא נפשה לבעל. [דיש לה הנאה בכך שנעשו דבריה].**

⁴ **וכל הדין הנ"ל מיייר דוקא שהיא התחילה לומר "תן מנה לפלוני ואקדש אני לך וכו'" - דאז אמרינן שהיא מקודשת. אבל אם הוא אמר תחילה "התקדשי לי במנה שאתן לפלוני", והיא אומרת תנהו לפלוני - אמרינן דמשטה היא בו ואינה מקודשת, כמבואר בקידושין ח/ב, ובשו"ע לקמן סי' ל' סעי' ח, עיי"ש.**

⁵ כמבואר במשנה בב"ב קעה/ב בשם בן ננס, והו"מ סי' קכט סעי' א.

⁶ וכיוצ"ב לעיל בסי' כח סעי' ט שבהרווחת זמן הוי לה הנאה ומתקדשת בכך, א"כ כאן גם נהנית שהרויח זמן לפלוני על פיה ומקודשת.

⁷ **קידושין ז/א - (סעי' ב) אמר רבא [אם אמרה] תן מנה לפלוני ואקדש לך - מקודשת מדין ערב** וכו' (כסעי' ב עיי"ש).

(סעי' ה) [אמר לה] הילך מנה והתקדשי לפלוני - מקודשת מדין עבד כנעני, עבד כנעני לאו אף ע"ג דלא קא חסר ולא מידי קאי נפשיה [שאחרים פודין אותו בממונו והוא קונה עצמו ויוצא לחירות ואע"ג שלא חיסר מממונו כלום], האי גברא נמי, אע"ג דלא קא חסר ולא מידי קאי קני לה להאי איתתא.

(סעי' ג) [ואם היא אמרה] תן מנה לפלוני ואקדש אני לו - מקודשת מדין שניהם [מדין ערב ומדין עבד כנעני, מערב - למדים שהאשה מתקדשת אף שלא קיבלה הנאה ליה, ומעבד כנעני - למדים שהאיש קונה את האשה אף שלא חיסר מממונו, כדלקמן].

סעיף ד' - נתנה לאדם חשוב - מתקדשת בהנאה שקיבל ממנה (קידושין ז א - מימרא דמר זוטרא):

נתבאר לעיל בס"י כז סעי' ט - דאף שהיא לא קיבלה פרוטה, אלא נתנה [ואמרה לו "הילך מנה ואתקדש לך"] ואמר לה "הרי את מקודשת לי בהנאה זו שיש לך שקבלתי ממך מתנה" - **דאם הוא אדם חשוב, מתקדשת לו בכך, כיון שיש לה הנאה** שאדם חשוב קיבל ממנה.

סעיף ה' - אמר לה הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני (קידושין ז א - **מדין עבד כנעני**)⁸:

החידוש בסעי' זה - כשם שעבד כנעני אע"ג שלא חיסר מכספו כלום קונה לעצמו, ה"ה כאן שפלוני זוכה באשה זו אף שלא שילם מכספו כלום.

ואותה אשה שקיבלה את הדינר - מתקדשת לפלוני בכל אחד מהאופנים הבאים:

(א) כשפלוני עשה אותו שליח לקדשה - והשליח אמר הילך דינר משלי, והתקדשי לפלוני (רש"י, רא"ש)?

(ב) או כשפלוני קידשה בעצמו - ואמר לה התקדשי לי בדינר שנתן לך פלוני - דה"ז מקודשת (רמב"ם).

סיכום בקצרה: סעי' ב-ד - שהאשה מתקדשת בהנאה, סעי' ה' - לא מיירי בהנאה

מקרא:

משמעו: האם נישאת לראובן או לשמעון

משמעו: מי נתן את הכסף למי:

המקרה	הדין
<p>סעי' ב. לאה ראובן ↓ שמעון</p>	<p>אמרה לראובן "תן מנה לפלוני [לשמעון] ואתקדש לך" - מקודשת. וקמ"ל דמתקדשת לראובן אף שלא קיבלה כסף, בהנאה שנתן כסף לשמעון בציוויה. מדין ערב שמשעבד עצמו אף שלא הגיע ממון לידו, כך זו משעבדת עצמה.</p>
<p>סעי' ג. ראובן ↓ לאה שמעון</p>	<p>אמרה לראובן תן דינר לשמעון ואקדש אני לו [לשמעון], ונתן לו וקידשה שמעון - מקודשת, וקמ"ל ב' חידושים שמתקדשת מדין ערב ומדין עבד כנעני: א. כדין ערב - שמתחייב אף שלא הגיע הנאה לידו, כך זו מתחייבת אף שלא קיבלה כסף, ומתקדשת בהנאה שיש לה שנעשה ציוויה. ב. כדין עבד כנעני - שזוכה בעצמו כשאחר שילם בעדו, כך שמעון זכה באשה אף שלא חיסר מממונו.</p>
<p>סעי' ד. לאה ← ראובן [אדם חשוב]</p>	<p>אם לאה נתנה לראובן מנה ואמרה לו "אתקדש אני לך", אם הוא אדם חשוב - מקודשת בהנאה שיש לה שאדם חשוב קיבל ממנה (וכן בס"י כז סעי' ט).</p>
<p>סעי' ה. ראובן ↓ לאה שמעון</p>	<p>אמר לה ראובן הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני וכו' - ה"ז מקודשת. וכאן קמ"ל ששמעון - זוכה באשה אף שלא חיסר מממונו מדין עבד כנעני כנ"ל.</p>

⁸ **קידושין ז א** - [מימרא דרבא - אמר לה] הילך מנה והתקדשי לפלוני - מקודשת **מדין עבד כנעני**, עבד כנעני לאו אע"ג דלא חסר ולא מידי קא קני נפשיה, האי גברא נמי אע"ג דלא חסר ולא מידי קא קני להאי איתתא.

⁹ אך כשפלוני לא עשאו שליח - אינה מקודשת, אפילו נתרצה לבסוף, ואין להקשות הלא זכין לאדם שלא בפניו, דלפעמים חובתו היא דניחא ליה באחרת (גרי"א יב).

סעיף ו': המקדש במשכון (קידושין ח/א) 10:

א. (גמ' ושו"ע) אמר לה התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון עד שיתן הדינר - אינה מקודשת [כיון שלא נתן לה את הדינר].

ב. (רי"ן, ב"י) ואם אמר לה "קני משכון בשעבוד מנה והתקדשי לי בו" 11:

☞ **ראב"ד** - מקודשת [דלשיתו כיון שהתחייב והקנה לה המשכון לשעבוד המנה, מקודשת].

☞ **רמב"ן** - אינה מקודשת [כיון שלא קיבלה את המנה, ואף שהקנה לה את המשכון להבטחת השיעבוד, מ"מ כיון שלא קידשה במשכון זה, לכן אינה מקודשת].

☞ **ח"מ (ז)** - למעשה חוששין לדעת שניהם והוי ספק מקודשת 12.

ג. (רמ"א) אם התחייב לה בשטר על המנה שרוצה לתת לה:

☞ **רמ"א כרמב"ן ורשב"א** - דלא מקודשת, כיון שלא קיבלה את המנה אלא רק התחייבות.

☞ **לשטני גיבורים, הראב"ד (בח"מ ח) והרא"ש (ב"ש ז)** - מקודשת, כיון שהתחייב לה בשטר.

☞ **ח"מ (ח)** - דכיון שנח' בכך הראשונים בנתן לה שטר, הוי ספק קידושין 12, ועוד חוששין שמא הנייר שווה פרוטה כמבואר לעיל סי' כח סעי' ח.

ד. (רמ"א) אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר, ותזכי בו בגוף המשכון שאני נותן לך על זה:

☞ **רמ"א כר' ירוחם** - דמקודשת כיון שאמר לה לזכות בדינר בגוף המשכון שנתן לה 13.

☞ **א"ד לבי"ש (יא)** נראה דלרמב"ן ורשב"א [שהרמ"א פסק כמותם לעיל] - דאף כאן לא מקודשת, כיון שגוף הקידושין [הדינר] אגוד אצלו.

אולם מחצית השקל תירץ - דבמקרה זה גוף הקידושין אינו הדינר, אלא המשכון ולכן בזה אף רמב"ן ורשב"א יודו שמקודשת.

סיכום ההצעות לחתן ששכח את הטבעת בביתו:

א. לדעת אחרונים רבים החתן יכול להקנות לה טבעת ע"י קניין סודר 14 (כדלעיל).

ב. מעיקר הדין יכול לקדשה בפרוטה או בשוה פרוטה משלו (סי' כו סעי' א), אך כתב הרמ"א שם שנהגו לקדש בטבעת.

ג. שאחד הנוכחים ימכור לחתן טבעת או יתן לו הטבעת במתנה גמורה [והחתן יגביה את הטבעת ג' טפחים (ערוה"ש סי' כח סעי' פד)].

ד. ואם מקבל מאשה נשואה - לכתחילה צריך את הסכמת בעלה (עיין רמ"א סי' כח סעי' יט, וח"מ שם ס"ק לה).

ה. לשו"ע (סי' כח סעי' יט) - השואל חפץ [טבעת] מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה מקודשת. אך לדעת הרשב"א (שו"ת ח"ד סי' רעג) ועוד, ערוה"ש (סי' כח סעי' פד), ילקו"י (פי"ז ה"ט, הי"ב, בשם יבי"א ח"יו ס"ו ו ס"ק ז) - אין לקדש בטבעת שאלה.

ו. לשו"ע (סי' כח סעי' כ) - הנותן לחבירו מתנה על מנת להחזיר, והמקבל קידש בו אשה - הרי זו מקודשת. אך לדעת ריטב"א, מאירי, נטעי גבריאל (פכ"א ה"ו) והנשואין כהלכתם (פי"ז ה"ט"ו) - אין מקדשין בטבעת שקיבל במתעמ"ל.

10 הקדמה לסעי' ו' - המקדש במשכון:

קידושין ח/א - אמר רבא אמר רב נחמן אמר לה "התקדשי לי במנה", והניח לה משכון עליה - אינה מקודשת [כיון ש]מנה אין כאן - משכון אין כאן. פרש"י מנה אין כאן - הלכך משכון אינו שוה כלום, שאין המשכון מתנה.

ונח' הראשונים מה הטעם שבמסירת משכון אינה מקודשת, האם זה כיון שלא קיבלה כסף ממשי לכן אינה מקודשת, או כיון שהוא לא התחייב, ונפק"מ במקרה שהתחייב לה האם תהיה מקודשת, כדלקמן.

כתב הב"י בשם הרי"ן - דשורש המח' הוא בהבנת הסוגיא:

☞ **לרמב"ן והרשב"א** - הטעם שבמסירת משכון אינה מקודשת, הוא מכיון שמנה אשר מקדש אותה, אינו כאן אלא אגוד אצלו תו לא מהני משכון, וגם שאר חיובים לא מהני כיון שהקידושין אגודים אצלו, נמצא דאף אם התחייב לה בשטר או בשעבוד מנה (כדלקמן במקרים ב-ג) אינה מקודשת.

☞ **א"ד הראב"ד פירש** - מנה אין כאן, דאינו מחוייב ליתן המנה, לכן אין המשכון חל. אבל אם התחייב ליתן מנה, והקנה משכון לשעבד המנה - מקודשת (כדלקמן במקרים ג-ד). וכ"כ השלטי"ג, וכ"כ מהרא"ש (ב"ש י).

ולאחר שביארנו את שורש המחלוקת בהבנת הגמ', ממילא יובנו ד' המקרים שלקמן.

11 הכוונה שהקנה לה את המשכון לשעבד את המנה, שאם לא ישלם את המנה תפרע מהמשכון.

12 ואם תרצה להנישא לאחר - צריכה גט מראשון לחשוש לראב"ד. ואם תרצה לחיות עם הראשון - צריך לחזור ולקדשה לחשוש לדעת הרמב"ן.

13 כביכול זה כנותן לה 100 ₪ ואומר לה התקדשי ב-10 ₪ שבשטר זה.

14 החתן מגביה את סודרה [או את סודר הרב], ומקנה לה את הטבעת שבביתו (עפ"י חו"מ סי' קצא א).

תלמודו בידו

קיצור "עיקרי השולחן"

חושן משפט

ביאור פסקי השו"ע והרמ"א
עם מקורותיהם בש"ס ובראשונים
ודברי הנו"כ על השו"ע בקצרה,
ופעמים שיש גם מפוסקי דורנו

פסולי עדות

סי' לג-לד

הלכות שטרות

סי' מב, מז, מט

הלכות עדות

תלמודו בידו - קיצור "עיקרי השולחן"

סימן ל"ג ובו י"ח סעיפים

פסולי עדות מהמת קורבה, ואשה ועבד

א דבראשון בשני לא אמרינן תרי בעל כפאשתו, וכן נראה לי להורות.

ב כל איש שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך, הרי אתה מעיד לשאר קרוביו, כגון בנו ואחיו. וכן כל אשה שאין אתה מעיד לה מפני שהיא אשת קרובך, הרי אתה מעיד לשאר קרוביה:

ג אבי חתן ואבי כלה מעידים זה לזה. הגה: ויש אומרים אף על גב דלעדיות פשרים, אסורין לדון, דהני להו פאזהב ושונא. ואפלו הוא דין קובע, יכול לומר: אינו מקבל לי (הנחת מרדכי בשם עטור), ונראה לי דבדיעבד דינו דין (מהרי"ק ש"ש כ"א).

ד אחי האח, מן האם, מעידים זה לזה, שהרי אין ביניהם קרבה כלל.

ה האיך עם אשתו ראשון בראשון. ולפיכך, אינו מעיד לא לבנה, ולא לאשת בנה, ולא לבתה, ולא לבעל בתה, ולא לאביה, ולא לאמה, ולא לבעל אמה, ולא לאשת אביה.

ו הארוס פסול להעיד לארוסתו, (שם ברמב"ם דין י"ד), אבל אם העיד לקרוביה אין פוסלין אותה עדות. ודוקא ארוסה, אבל שדוכין בעלמא אינן פוסלים. ומיהו, אם רוצה להעיד שתזכה בממון, אפשר דנוגע בדבר (הנחת אש"י).

ז זה שפסלה תורה עדות הקרובים, לא מפני שהם בחזקת אהבים זה את זה, שהרי פסולין להעיד לו בין לזכותו בין לחובתו, ואפלו משה ואהרן אינם פשרים להעיד זה לזה, אלא גזרת הכתוב הוא.

ח הגרים, אין להם קרבה. אפלו שני אחים תאומים שנתגירו מעידים זה לזה, דגר שנתגיר כקטן שנולד דמי.

ט כל מי שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך, אם מתה אשתו, אף על פי שהניחה לו בנים, הרי זה נתרחק, וכשר. הגה: מיהו, אם נפסק

א כל הפסולים לדון פסולים להעיד; חוץ מאוהב ושונא שפשרים להעיד, אף על פי שפסולין לדון.

ב אלו הם הפסולים: האחים, זה עם זה, בין מן האם בין מן האב, הרי הם ראשון בראשון, ובניהם זה עם זה שני בשני, ובני בניהם זה עם זה שלישי בשלישי. ולעולם שלישי בראשון, כשר, ואין צריך לומר שלישי בשני. אבל שני בשני, ואין צריך לומר שני בראשון, שניהם פסולים. לפיכך, האב עם בן בנו, פסול, מפני שהאב ובנו ראשון בראשון כמו אח ואחיו, ועם בן בן בנו, שהוא רביעי ממנו, כשר, מפני שהוא שלישי בראשון. וכן הדרך בנקבות. כיצד, שתי אחיות, או אח ואחותו, בין מן האב בין מן האם, הרי הם ראשון בראשון; בניהם, בין זכרים בין נקבות, שני בשני. בני בניהם או בנות בנותיהם, שלישי בשלישי; ויש אומרים: דשלישי בראשון,

פסול (טור סימן ו' בשם ר"ת). הגה: וכן ראוי להורות. ויש אומרים דאינו פסול רק מדרבנן, אף על גב דשאר פסולים מדאורייתא; ונפקא מנה לענן עדי קדושין, כמו שנתבאר באבן העזר סימן מ"ב (מרדכי פרק זה בורר). ויש אומרים דקרובי האם נמי אינם פסולים אלא מדרבנן (מ"י פ"ג מהלכות עדות).

ג כל אשה שאתה פסול לה, אתה פסול לבעלה, שהבעל כפאשתו. וכל בעל שאתה פסול לו, כד אתה פסול לאשתו, שהאשה כבעלה. ולדעת הפוסלים שלישי בראשון, מכשרים באשתו, מפני שהוא מפלג. ומכל מקום, אם דנין על ממון שיש לבעלה הנאה ממנו, פסול להעיד לה, דמה שסקנתה אשה קנה בעלה (מרדכי פרק זה בורר).

ד כל שתי נשים שהם זו עם זו שני בשני, בעליהם מעידים זה לזה, דתרי בעל כפאשתו דשני בשני לא אמרינן. ומיהו, לכתחלה לא נחתמו עצמן על שטר בחד (תרימת הדשן סימן רכ"ו). אבל אם היו ראשון בראשון, כגון שלקח זה אשה וזה בתה, וכן בעלי אחיות, פסולים זה לזה, דאמרינן בהו תרי בעל כפאשתו. ואף בראשון בשני, אמרינן בהו תרי בעל כפאשתו, שפשם שהוא פסול להעיד לבן אחות אשתו, כד הוא פסול להעיד לבעל בת אחות אשתו. אבל מעיד לבן בעל אחות אשתו שיש לו מאשה אחרת. ויש אומרים

טז עדים הקרובים לערב פסולים ללוה, לא שגא אס הלוה בא לפטר בטענות כפירה והם מעידים עליו שלוה, או אם טוען שפרע והם מעידים עליו שהודה שלא פרע. הגה: קרובי נרצח יכולין להעיד על הרוצח (הגהות אשרי ומרדכי פרק זה בורה). וכן קרובי המכה יכולין להעיד על המכה לנרשו מבית הכנסת או שאר עניני דומה לזה, שאין תועלת למכה בעדותו (הגהות אשרי שם).

יז העדים שקרובים זה לזה, או שקרובים לדנינים, פסולים.

יח אם הקהל מנו עדים, ותקנו שלא ישוה שום עדות זולתם, בפשים להעיד אפלו לקרוביהם, בין שקבלום עליהם (ועי' סימן ל"ז סכ"ב). הגה: אבל אם מנו סתם עדים בעיר, אין פונתם שיעידו לפסולים. וכן דנינים הממנים בעיר, לא דונו לקרוביהם (ריב"ש סימן שי"א), וכן נהגין.

הדיון פשה קרוב לא יוכל לחזר לתבעו אחר כך בעדות זה שנתרחק, דהואיל ונפסק הדיון נפסק (בית יוסף).

יג היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו, פסול לו. וכן אם ידע העדות כשהיה חתנו, ומתה בתו, פסול. אבל אם ידע העדות בשעה שלא היה חתנו, ונעשה חתנו, ומתה בתו, מאחר שתחלתו וסופו בכשרות, אף על פי שנפסל בינתיים, כשר:

יד שכיב מרע שצוה בפני עדים הקרובים לו ורחוקים מבניו, אין הצואה כלום, בין שהיו קרובים בשעה שנמסר להם העדות. ויש מי שמכשיר.

טו בפסול ממון לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות, שאם היה נוגע בדבר בשעת ראית העדות מפני שהיה לו הנאה בדבר, יכול להסתלק בענין שלא יהיה לו הנאה בדבר, ויעיד:

סעיף א: כל הפסולים לדון פסולים להעיד (עפ"י נדה מט, סנהדרין כז):¹

כל הפסולים לדון - פסולים להעיד (עפ"י המשנה נדה מט/ב).²

חוץ מאוהב ושונא - שכשרים להעיד אע"פ שפסולים לדון (כחכמים בסנהד' כז/ב, וע"ע לקמן סעי' ו).

הרחבה לסעי' א'

בדין האוהב והשונא - שו"ע פסק כחכמים ודלא כר' יהודה, ולכן:

דווקא לעדות - האוהב והשונא כשרים להעיד, כיון שאין לחוש דמחמת אהבה ושנאה יבואו להעיד עדות שקר.³

משא"כ לדון - האוהב והשונא פסולים לדון, מכיון שהדין תלוי בסברא, ויש לחוש שמא המחשבה תשתנה מחמת

אהבתו או שנאתו אפילו בלא כוונת רשע (סמ"ע א').⁴

פת"ש א' - האם משרתי הבית [יהודים] כשרים להעיד על מעבידם: נח' כנה"ג ותומים, ורדב"ז (ח"יב ס"י כ"ד).

אך לפת"ש - א"א לא לקבוע בזה כלל, אלא הדבר תלוי לפי ראות הדיין, (ואם יש לעד צד הנאה בעדות זו אפי' בדרך רחוקה או

נפלאה - הרי זה לא יעיד בה (רמב"ם ושו"ע לקמן ס"י לו סעי' כא)).

הנשואין כהלכתם (פ"ח סעי' טא) - העובד כפועל אצל החתן או הכלה, לא יהיה עד בקידושין, מכיון שהוא נוגע בעדות,

כי רוצה בטובת אדוניו.

האם מסדר חו"ק, או קרוביו - כשרים לשמש כעדים לקידושין:⁵

אוצה"פ (אבהע"ז ס"י מב ס"ק מה אות טז) - מסדר חו"ק שמקבל על כך שכר, נח' האחרונים האם יכול לשמש כעד, עיי"ש.

ילקו"י (חו"ק פ"ז הל' ג-יא) - מסדר חו"ק וקרוביו, כשרים לעדות הקידושין, וכיוצא"ב בהנשואין כהלכתם (פ"ח הל' כד).⁶

הקדמה לסעיף ב' - בדין הפסולים מחמת קרבה לעדות

משנה סנהדרין כז/ב - ואלו הן הקרובין [הפסולים לדון ולהעיד]: (א) אחיו, (ב) ואחי אביו, (ג) ואחי אמו, (ד) ובעל אחותו, (ה) ובעל

אחות אביו, (ו) ובעל אחות אמו, (ז) ובעל אמו, (ח) וחמיו, (ט) וגיסו [היינו בעל אחות אשתו (רש"י)], [וכל תשעת הקרובים הנ"ל פסולים

לו] הן ובניהן וחתניהן,⁷ (י) וחורגו לבדו,⁸ אמר רבי יוסי - זו היא משנת ר"ע [שק"ל כוותיה]⁹...

והגמ' שם - למדה שהנ"ל פסולים מהפס' "לא יומתו אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות" (דברים כד, טו), **שבקרבת**

"ראשון בראשון", "ראשון בשני", ואף "שני בשני" [שזה בני דודים] פסולים להעיד זה לזה [מהתורה].¹⁰

אלא שנח' (סנהד' כח/א, ב"ב קכח), האם אף בקרבת "שלישי בראשון" - פסולים לעדות.

ברם לרשב"ם (ב"ב קכח/א) - "ובני בני בנים", עד אלף דורות לא יעידו לאבותיהם דבן ירך אביו הוא.

אך לב"י (עמ' רמח) - הואיל והפוסקים [הרי"ף, הרא"ש והרמב"ם ועוד] לא הסכימו עמו, לא חשש הטור לכתוב סברתו.

¹ בסימן זה יתבאר אלו פסולים מחמת קורבה, ושאר הפסולים - יתבאר בסימנים הבאים.

² משנה נדה מט/ב - כל הכשר לדון כשר להעיד וכו'. וכתב הב"י - משמע בהדיא דכל שפסול לדון פסול להעיד.

משנה סנהדרין כז/ב:

רבי יהודה - האוהב והשונא [פסולים לעדות ולדון], אוהב - זה שושבינו, שונא - כל שלא דיבר עמו שלשה ימים באיבה.
אמרו לו [חכמים] - לא נחשדו ישראל על כך [פרש"י - להעיד שקר משום איבה ואהבה, ודווקא בעדות פליגי, אבל בדין מודו ליה רבנן דפסול

לו לדון, דכיון דסני ליה לא מצוי להפוכי בזכותיה]. [וכן הלכה - כחכמים, כדלקמן].
³ למעט דין שונא שלקמן ס"י לד סעי' כי עיי"ש.

⁴ וכתב הרא"ש (פ"ג ס"י כג) - כי עניין הזכות והחובה מבצבצת באדם בלא כיון רשע, לפיכך באהבה מועטת לבו נוטה לזכותו ובשנאה מועטת הלב נוטה לחובה, עכ"ד.

⁵ ופשוט דמייירי לקמן כשארין בין שני העדים קרבה זה לזה (כדלקמן סעי' יז), או לחתן ולכלה.

⁶ וראה לקמן בס"י לד בהרחבה לסעי' יח, ברמ"א וט"ז - סיכום מקרים שמותר לעד לקבל שכר.

⁷ נמצא: 27 פסולים = 9X3, וכן בנו החורג, לעומת רבי חי"א בדף כח/ב - שמונה 24 פסולי קורבה לעדות.

⁸ חורגו לבדו - היינו בן אשתו מנישואיה הקודמים, הוא פסול לו לבדו [וכן לאשת בנו החורג (סעי' ח)], אך כשר להעיד לבנו וחתנו של הבן החורג.

⁹ משנת ר"ע דק"ל כוותיה - פסולים אף קרובים מצד אמו - כגון אחי האם, ואף מצד אשתו - כגון גיסו, ואף מצד אחותו - כגון בעל אחותו.

¹⁰ סיכום הדינים - שדרשו חז"ל על הפס' "לא יומתו אבות על בנים וכו'" - ראה בעיקרי השולחן עמ' 193.

◀ כיצד מחשבים את הקרבה של "ראשון בראשון", "ראשון בשני" וכו'¹¹:

לפי האבא זרעו:		לפי האחים ובניהם:		
1. אב	אב ובנו - "ראשון בראשון"	שמעון	ראובן	אחים:
	2. בן		"ראשון בראשון"	בני דודים:
3. נכד	סבא ונכדו - "ראשון בשני"	בן שמעון	בן ראובן	
4. ניין	סבא ונינו - "ראשון בשלישי"	נכד שמעון	נכד ראובן	בני בני דודים:
5. בן הניין	סבא ובן נינו - "ראשון ברביעי"		"שלישי בשלישי"	

*קרבת ראובן לבן שמעון [אחיו] - היא "ראשון בשני", וקרבת ראובן לנכד שמעון [אחיו] - היא "ראשון בשלישי".

סעיף ב: קרובים הפסולים לעדות:

(א) עד איזו קרבה הקרובים פסולים לעדות (סנהדרין כז-כח, ב"ב קכח).

עד "שני בשני" - פסולים מהתורה, [לרבות: "ראשון בראשון" (כמו האחים), "ראשון בשני" (כמו הוא ובן אחיו), "שני בשני" (כמו בני דודים)].

אך בקרבת "שלישי בראשון" (כמו סבא ונינו) - נחלקו:

⊖ שו"ע סתם כר"ף ורמב"ם (כרמא) - "שלישי בראשון" כשר לעדות [אף מדרבנן]¹².

Ⓢ שו"ע י"א כר"ת (וכדמשמע מרבי אבא) - שלישי בראשון פסול (מהתורה)¹³, ורמ"א - כן ראוי להורות.

Ⓢ י"א ברמ"א כבה"ג - שלישי בראשון פסול רק מדרבנן¹⁴.

וקרבת "שלישי בשני" (כמו נכד ראובן לבן שמעון) או "רביעי בראשון" (כמו סבא לבן נינו) - כשר אף לר"ת.

ב) קרובי האם - האם פסולים מהתורה או מדרבנן:

מסתמת השו"ע משמע, וכ"פ הש"ך (א) - שקרובי האם פסולים מהתורה כקרובי האב, ואם קידש בפניהם אינה

מקודשת וא"צ ממנו גט.

אך י"א ברמ"א - שקרובי האם פסולים רק מדרבנן¹⁵ [ואם קידש בפניהם, כיון דמהתורה הוי עדים כשרים, היא מקודשת וצריכה

ממנו גט, כמבואר בהע"ז¹⁴, וע"ע בהע"ז¹⁶.

¹¹ לרוב הראשונים והשו"ע - הגדר נמדד עפ"י מידת הקרבה שיש ביניהם, היינו: "ראשון" - הוא קרובים שאין הפסק ביניהם כגון שני אחים, או אב ובנו אע"פ שהבן שייך לדור אחר. ו"שני" - הוא קרבה בדרגה שניה, שיש ביניהם הפסק כגון נכד לסבא, או בן האח לדוד, שהאב מפסיק ביניהם. [אולם לרש"י - הקרבה נמדדת עפ"י דורות, כמבואר בעיקרי השולחן עמ' 195, (נמי מהד' שוטנשטיין סנהדרין כחא הע"ז 14)].

¹² דלשיטתם קי"ל כרמא בב"ב כחא - דבתרא הוא, ויתכן דאף רבי אבא מודה לו, ואף שמהירושלמי מוכח כר"ת, אכן בתר גמי' דידן אולינן.

¹³ Ⓢ לר"ת מכיון ש: א. בב"ב קכחב - משמע שדוקא "שלישי בשני" - כשר, אך שלישי בראשון - פסול. ב. ועוד דבירושלמי (סנהדרין פ"ג הי"ו) - משה מהו שיעיד באשת פנחס, אמר רבי יוחנן - מותר לכתחילה, ומוזה ששאלו על אשת פנחס, משמע שלפנחס - פסול משום שזה שלישי בראשון.

¹⁴ ונפק"מ לעניין עדים הפסולים לעדות מדרבנן - דאם קידש אשה בפניהם, צריך ליתן לה גט או לחזור ולקדשה, ואם קידש בפניהם אשה ואח"כ קיבלה קידושין מאחר, צריכה גט מהראשון ומהשני (אבן העזר ס"י מב סע' ה').

¹⁵ והטעם לכך - מכיון שבתורה הוזכר רק אבות, ואילו קרובי האם לא הוזכרו במפורש בתורה אלא נלמדו רק בדרשה (בסנהדרין כחא), הוי אסמכתא, ואסורים רק מדרבנן (סמ"ע ז, וע"ע בלבוש ס"ק ב), ועוד דכן משמע מהרמב"ם.

¹⁶ וכתב הפת"ש (באהע"ז ס"י מב ס"ק ב) בשם רעק"א - דאף הרמ"א שהביא את הי"א, זה רק להחמיר שלא במקום דחק, אבל במקום דחק - אף לרמ"א יש לסמוך להקל כדעת רה"פ שאין לחשוש לקידושין.

סעיף ג: עד איזה קרבה אמרינן בעל כאשתו [או אשה כבעלה] (סנהדרין כח)¹⁷.

הדין	הקרבה
אמרינן בעל כאשתו - וכל אשה שאתה פסול לה, אתה פסול לבעלה [וה"ה דאשה כבעלה - וכל בעל שאתה פסול לו, כך אתה פסול לאשתו]	עד קרבת "שני בשני" ¹⁸ : [לרבות: "ראשון בראשון" (כמו להעיד לבעל אחרת)] "ראשון בשני" (כמו להעיד לבעל בת אחרת)] "שני בשני" (כמו להעיד לבעל בת דודתו)]
כשר להעיד לכו"ע [ואף לר"ת דבעלמא פוסל "שלישי בראשון" (כדלעיל בסעי' ב')] - מודה שב"שלישי בראשון" לא אמרינן [בעל כאשתו ולא] אשה כבעלה, מפני התפלגות הדורות, וכשר להעיד לה]. וכתב הרמ"א - ומ"מ אם דנים על ממון שיש לבעלה הנאה ממנו, פסול להעיד לה, מכיון שמה שקנתה אשה קנה בעלה.	אך בשלישי בראשון: [כגון ראובן להעיד לאשת נינו, היינו]: ראובן 1. בן ראובן 2. נכד ראובן 3. ניין ראובן - אשת הנין]

ההבדל בין סעי' ג' לסעי' ד (סמ"ע ח):

סעי' ג' מייירי בחד בעל - דאמרינן בעל כאשתו, אף בקרבת "שני בשני", לכן פסול להעיד לבעל בת דודו [וכן להפך]¹⁹.

סעי' ד' מייירי בתרי בעל - דב"שני בשני" לא אמרינן תרי בעל כאשתו, ולכן בעלים של שתי בנות דודות - כשרים להעיד זה לזה²⁰.

17 הקדמה לסעי' ג' - בעל כאשתו / אשה כבעלה:

סנהדרין כח/א-ב - רב איקלע למזבן גוילי [לקנות כלפים], בעו מיניה מהו שיעיד אדם באשת חורגו [היינו לאשת בנו החורג]. אמר להם: בסורא אמרי - בעל כאשתו, בפומבדיתא אמרי - אשה כבעלה*. דאמר רב הונא אמר רב נחמן מניין שאשה כבעלה? דכתיב "ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דודתך היא", [ויש לשאול] והלא אשת דודו היא [ומדוע קראה הפסוק דודתך?] מכלל דאשה כבעלה!
[וישני המימרות "בעל כאשתו", ו"אשה כבעלה" - לא פליגי (נמוק"י, ובי"י עמי רמט ס"ק ד), ולדעת שניהם פסול להעיד לאשת בנו החורג, וכן לבעל בתו החורגת].

משנה סנהדרין כז/ב - ואלו הן הקרובין: ... בעל אחרת, ובעל אחות אביו, ובעל אחות אמו, ובעל אמו... הן ובניהן וחתניהן.

¹⁸ שבוה לכו"ע - הקרובים פסולים זה לזה מהתורה, כדלעיל בסעי' ב.

¹⁹ כגון - ראובן שבת דודו היא צימורה:

בני דודים [שהם "שני בשני"]		
שמעון - בעל צימורה	צימורה	ראובן

הדין - כשם שראובן פסול להעיד לבת דודו צימורה, ה"ה שפסול להעיד לשמעון בעלה, מכיון שאמרינן חד בעל כאשתו ב"שני בשני", [וה"ה ששמעון פסול לראובן].

²⁰ כגון - ראובן ושמעון שהם בעלים של שתי בנות דודות:

בנות דודות [שהם "שני בשני"]		
שמעון - בעל רחל	רחל	ראובן - בעל דינה

הדין - ראובן ושמעון הבעלים כשרים להעיד זה לזה, מכיון דלא אמרינן תרי בעל כאשתו ב"שני בשני".

סעיף ז: אחי האב - מעידים זה לזה שהרי אין ביניהם קרבה כלל²⁸.

סנהדרין כחב - נח' בדין אחי האב: רב חסדא - כשרים להעיד זה לזה.

רבי ירמיה - פסולים להעיד זה לזה.

ופסקו הפוסקים כרב חסדא - להקל (הב"י).

סיכום המקרים שקרובי הבעל כשרים להעיד לקרובי האשה (סע' ה-ז)

סע' ה - אחי הבעל כשר לאחי האשה	אחי הבעל	בעל ואשה	אחי האשה
סע' ו - אבי הבעל כשר לאבי האשה	אבי הבעל		אבי האשה
סע' ז - בן הבעל כשר לבן האשה	בן הבעל מאשה אחרת		בן האשה מבעל אחר

להבדיל בין קרבת דם לקרבת אישות - ראה בהערה²⁹.

סעיף ח: האיש עם אשתו "ראשון בראשון" - לפיכך אינו מעיד אף לא לנשות קרוביה, ולא לבעלי קרובותיה³⁰, כדלקמן

(רמב"ם עדות יג, יג):

א) לא לבנה (מאיש אחר), ולא לאשת בנה, [היינו פסול לעדות לבנו החורג ולאשתו],

ב) ולא לבתה (מאיש אחר), ולא לבעל בתה,

ג) ולא לאביה, ולא לאשת אביה [היינו לאמא החורגת של אשתו],

ד) ולא לאמה, ולא לבעל אמה [היינו לאב החורג של אשתו]³¹.

להרחבה לסעיף ח - האם הדין שבעל כאשתו הכוונה כגוף אחד לגמרי ממש, או כ"ראשון בראשון":

סמ"ע (טו-ז) - הבעל ואשתו נחשבים כ"ראשון בראשון".

לט"ז וערוה"ש ג) - הבעל ואשתו הם כגוף אחד לגמרי ממש.

וכל הנפק"מ היא להעיד לסב אשתו [או לסבתא של אשתו]:

לסמ"ע והגר"א כג) - כיון דשניים מפסיקים ביניהם, לגביו זה "שלישי בראשון", וכשרים לעדות.

לט"ז, ערוה"ש ועוד פוסקים - כשם שסבה ביחס אליה הוא "שני בראשון", ה"ה שביחס לבעלה הוא נחשב "שני

בראשון" ופסולים זה לזה^{32,33}.

גגון - שראובן אבי נמואל, נשא לאשה את רחל אמו של אוהד, ונולד להם ימין (עפ"י הגי' והעי' ס"ק סב על הטור):

רחל		ראובן	
אוהד	ימין	נמואל	

הדין הוא, דאף: שנמואל וימין שהם אחים מהאבא - פסולים זה לזה, ואוהד וימין שהם אחים מהאמא - פסולים זה לזה,

מ"מ נמואל ואוהד כשרים להעיד זה לזה - כיון שאין ביניהם קרבה כלל, ואף שימין אח לשניהם.

וכתבנו כג"י הטור - ש"אחי האב" מעידים זה לזה, שלא כג"י השר"ע - "אחי האב מהאב...". דתיבת האב מיותרת היא ושיבוש (הגי' והעי' ס"ק סא על הטור).

29 להבדיל בין קרבת דם לקרבת אישות - בספר משפט הכתובה (ח"ו פני"ב ה"א עמ' רנה, והביאו בשו"ת היכל שלמה ח"ו"מ סי' לג עמ' ק) - מבואר שקרבה אמיתית היא רק קרבת דם ולא קרבת אישות. משום כך, כשדנים על שני קרובים אם הם נחשבים "ראשון בשני" או "שני בשני" וכיוצא"ב, צריך ליצור את שרשרת הקרבה רק באמצעות קרבת דם, ולאחר שגילינו שיש קרבת דם האוסרת מצדדים לכך גם את בן הזוג מדין בעל כאשתו או אשה כבעלה [נבחלק מן הקרבות - מצדדים את בני הזוג משני הצדדים, והיינו "תרי בעל כאשתו", כדלעיל בסעי' ד]. עפ"י זה מובן מדוע איננו דנים מחותנים (שבסעי' ו), או אחים של זוג נשוי [היינו אח שלו ואח שלה], כשני בשני, כיון שקרבת אישות אינה קרבת דם, וקרובי הבעל לא הופכים להיות קרובים של קרובי האשה, ולכן המחיתנים, וה"ה האחים של הזוג הנשוי - כשרים להעיד זה לזה.

30 וביאר הב"י דכיון שהאיש ואשתו הם "ראשון בראשון" - לכן אינו מעיד לבעלי קרובותיה, דאילו קרבתה הייתה "שני בשני" - לא היה פסול להעיד לבעלי קרובותיה, כמו שנתבאר בסעי' ד, דבקרבת "שני בשני" - לא אמרינן "תרי בעל כאשתו".

31 ובכסף משנה - ונראה לי שלא היתה כוונת רבינו (הרמב"ם) כאן אלא ללמדנו דאשה כבעלה בכל הני [בסנהדרין כחב - שפסול להעיד לאשת בנו החורג].

32 ברם אף לט"ז - שפסול להעיד לסב אשתו, מ"מ כשר להעיד לנכד אשתו, וטעם החילוק הוא - שלאדם יש קירוב הדעת אל זקני אשתו, כיון שנולדה על ידו, ולכן פסול לסביה, מאש"כ בן אשתו שנולד מאיש אחר - אין קירוב הדעת לגביו, ולכן כשר להעיד לנכדו החורג.

33 ונ"פ דרכ"מ ז(ז), ויקוט יוסף (ח"ו"ק פי"ז ה"י בהערה), הנשואין כהלכתם (פי"ח ה"ל כג) ונטעי גבריאל (פי"ח ה"ב).

ושנתם

הלכות חופה וקידושין

ובו נושאי הסימנים
והנושאים העיקריים
והמשניים שבכל סעיף ודינם,
ונוטריקונים לכל סעיף
לשינון וחזרה בעל פה,
שיהיו מחודדים בפוך

מעלת החזרה על הנלמד באמצעות "ושננתם"

חז"ל למדונו **שההצלחה בלימוד** תלויה במספר גורמים, כפי שהובא בגמ' (תענית ח"א) "ריש לקיש אמר: אם ראית תלמיד שלמדו קשה עליו כברזל, בשביל משנתו שאינה **סדורה** עליו... מאי תקנתיה? ירבה בישיבה", ופירש רש"י "שקשה הוא לו מרוב קושיות, בשביל משנתו שאינה **סדורה** לו ואינו זוכר מה כתיב בה... [נתקנה לכך היא] **שיסדירו** בני הישיבה משנתם". ועוד בגמ' (קידושין לא) "**ושננתם** - שיהו דברי תורה מחודדים בפין, שאם ישאל לך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד". וחשיבות גדולה לחזרה על לימודו, שכן "לימוד ללא חזרה - כזריעה ללא קצירה" (סנהדרין צ"טא), "ואינו דומה **לזרע** שונה פרקו (החזור על לימודו) 100 פעמים **לזרע** פרקו 101 [פעמים]" (חינה ט"ב).¹ וע"י כך יוכל לזכות ל"אשרי מי שבא לכאן **ותלמודו בידו**" (בבא בתרא מ"ב וע"ש במהרש"א לגבי מעלת כתיבת הנלמד). ושמעתי שהגר"ע יוסף אמר: "כל מה שאני **זוכר**, זה בזכות מה שאני **חוזר**".

ברם לא מעט מהלומדים יש להם **אכזבה** הנובעת משכחת הלימוד וזאת בשל ריבוי הפרטים ו"תפסת מרובה - לא תפסת, תפסת מועט - תפסת" (יומא מ"א), ופעמים שהלומד אינו מוצא את ידיו ואת רגליו, ועל כן **חשוב** ובפרט בלימוד ההלכה [יש בו ריבוי של פרטים] **להתמקד בעיקרי הדברים**, כעין מה שאמרו חז"ל "לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה" (פסחים מ"ב), וידועה המליצה על הפסוק "ויאמר [בוועז] **לקוצרים** ה' עמכם" (רות ב"ד), לאמור מי שידוע לקצר ולהתמקד בעיקר - ה' עמו.

בס"ד זכו ספרי "עיקרי השולחן" לעלות על שולחנם של מלכים "ומאן מלכי רבנן", וזכינו לשמוע מלומדים רבים בארץ ובעולם, על התועלת הגדולה שהייתה להם כשנעזרו בספרי "עיקרי השולחן", ועל הצלחתם לזכור סעיפים רבים וסוגיות סבוכות ולהיבחן על לימודם, מכיון שתלמודם היה בידם.

כמובן, אין הדבר מהווה תחליף ללימוד היסודי - מהמקורות בגמ', ראשונים, אחרונים, טור, ב"י, שו"ע וכו' לפי ההדרכה המופיעה בתחילת הספר בחלק "מבואות לטור ולב"י". רק לאחר הלימוד היסודי יש להיעזר ב"עיקרי השולחן" [שבו סוכם כל סעיף בצורה מסודרת ומפורטת], ואח"כ לחזור על לימודו בעזרת "ושננתם" - ובו התמצית העיקרית של כל סעיף. ולהלן מספר עצות שיוכלו להועיל מאוד ללומדים ובפרט לאלו שרוצים להיבחן על לימודם.

הדרך

- א. תחילה חזרה על נושאי הסעיפים [המובאים בתחילת הספר], ואח"כ חזרה באמצעות "ושננתם" - ובו הנושאים העיקריים והמשניים ודינם, המהווים את התמצית העיקרית של כל סעיף.
- ב. על סיכום זה כדאי לחזור בעל פה, כל יום, לפחות בשבועיים הסמוכים ללמידה הראשונה. אין חזרה זו צריכה לעכב את ההתקדמות בלימוד, מכיון שחזרה זו צריכה לקחת עד רבע שעה.
- ג. החזרות יעשו בקול (עירובין נ"א) ובחברותא ולסירוגין.²
- ד. רצוי שכל חברותא יקבעו לעצמם תוכנית לימוד ותוכנית לחזרות.³

דוגמאות להצלחת הלומדים - בזכות החזרות ב"עיקרי השולחן"

- א. שינון בעל פה של נושאי הסעיף בהל' איסור היתור [=מליחה, בב"ח, תערובות] - ב-10 דקות בלבד.
 - ב. שינון בעל פה של הל' מליחה [במתכונת של "ושננתם"] - בשעה ורבע.
 - ג. חזרה על הל' נדה [לרבות כל הסיי קפ"ר, במתכונת המפורטת של "עיקרי השולחן"] - ב-14 שעות - הכוונה ללומד אשר הכין תוכנית חזרות על לימודו, והספיק 30 עמ' תוך שעה, ותוך 14 שעות הקיף 420 עמודים, וב"ה הצליח ונבחן על כל לימודו.
 - ד. חזרה על כל הלכות נדה [במתכונת של "ושננתם"], ב-20 דקות בלבד.
 - ה. 5-6 פעמים נכשל במבחן "יורה יורה" - אך בפעם השישית הצליח בזכות לימוד "עיקרי השולחן".⁴
 - ו. שינון בעל פה של 100 נושאי סימנים, בעזרת נוטריקונים המקלים על הזיכרון.⁴
- נמצא שבדרך לימוד זו יוכלו הלומדים: לשנן היטב, לזכור ולהיבחן על הנלמד, וב"ה יקוימו בהם דברי חז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו" (ב"ב מ"ב).

¹ וראה ביאור נפלא לכך בספר כתר ראש לרבי חיים מוולוז'ין, סימן נו בהערות ס"ק לו (מודפס בסידור אשי ישראל).
² יש יתרון עצום לחזרות שנעשות בחברותא, מכיון שכל אחד בודק את חברו. ולכן יקפידו לעשות את החזרה לסירוגין, פעם זה ופעם זה.
³ כלומר כמה זמן מוקדש להתקדמות וכמה זמן לחזרה על מה שנלמד לפני כחודש חודשיים וכן הלאה כמסופר על ר' חייא בר אבא שהיה חוזר על תלמודו כל 30 יום (ברכות לח"ג). והשו"ע כתב בהקדמתו לאו"ח שמטרת חיבורו, כדי שיחזרו על השו"ע כל 30 יום.
⁴ המחשה לכך - ראה בהקדמה לספר זה.

עיקרי השולחן

אבן העזר

הלכות קידושין, חופה, כתובות, גיטין

סימן כ"ו - שלא לקדש בביאה, ואיסור ביאה על הפנויה, ובו ד' סעיפים

סע' א' - אין האשה מתקדשת בביאת זנות:

- א. אין האשה נחשבת כאשת איש - אא"כ נתקדשה בכסף, שטר או ביאה (כדלקמן בסע' ד) ובנוכחות עדים, אך כל שבא עליה דרך זנות שלא לשם קידושין - אינו כלום, ואף אם בא עליה לשם אישות בינו לבינה נכיון שלא היו עדים בדבר, אינה נחשבת לאשתו, אלא אדרבה כופין להוציאה.
- ב. פילגש - המייחד לו אשה וטובלת בלא קידושין:
 י"א (ראב"ד) - מותר, וזו פילגש האמורה בתורה שמוותרת אף להדיוט.
 י"א (רמב"ם) - אסור ולוקין על כך, [דלשיטתו מה שהתירו פילגש זה דוקא למלך ולא להדיוט].
- ג. גוי שנשא גויה, משומד שנשא משומדת בנימוסיהם ונתגיירו:
 לרמ"א - אין כאן חשש קידושין כלל ומוותרת לצאת ממנו בלא גט.
 אך באחרונים - אף בנישא בנימוסיהם מ"מ יש ב' מקרים שצריכה גט:
 א. כל שדרו יחד אחר שנתגיירו (פת"ש ב).
 ב. אנוסים - אם ידוע שהיו שומרים מצוות בצניעה, אמרינן שנתכוון לקדשה בביאה, והרי התייחדו בפני הרבה אנוסים לשם נישואין, וצריכה ממנו גט (ח"מ ח).

סע' ב' - הכניס אשה לחופה [בלא לקדשה תחילה בכסף, שטר או ביאה] - האם מתקדשת בכך?

- שו"ע סתם (כרבה ורזה"פ) - אינה מתקדשת בכך.
 שו"ע י"א (כרבינו חננאל שחשש לרב הונא) - היא ספק מקודשת [וצריכה גט מספק].

סע' ג' - משנתקדשה אף שלא נישאה - נחשבת כאשת איש, לחייב הבא עליה [מיתת ביי"ד], וצריכה גט להתירה לשוק (רמב"ם).

סע' ד - מהם הדרכים שהאשה מתקדשת בהם?

- מהתורה - האשה מתקדשת בג' דרכים בכסף, שטר ובביאה (משנה ריש קידושין).
 אבל חכמים - אסרו לקדש בביאה משום פריצות, ואף מלקין על כך. (ועיי' שנה' האם רב היה מלקה על עוד דברים).

נוטריקונים לנושאי הסע' בסי' כו - כסף ולא בביאה

- א - אינה נחשבת אשת איש, אלא אם התקדשה כראוי [בא' מג' דרכים], ולא בביאת זנות, ב - בחופה, נכנסה לחופה ולא התקדשה - מח' אם מקודשת, ג - גט, משנתקדשה - צריכה גט להתירה, ד - דרבנן אסרו לקדש בביאה.

סימן כ"ז - כיצד לשון הקידושין, ושיאמר הוא ויתן הוא, ובו י' סעיפים

לכתחילה צריך - שהאיש יאמר ויתן, ושהאשה תבין לשון הקידושין, והשו"ע לקמן מייירי במקרים שונים:

סע' א-1 - לשונות הקידושין שאומר האיש:

סע' א' - לשונות שהם **ודאי קידושין** - "הרי את מקודשת לי" וכו', ואם היו עסוקים מע"ק וקידשה בשתיקה - מקודשת.

סע' ב' - לשונות נוספים שנחשבים **לודאי קידושין** - "הרי את אשתי" וכו'.

וכתב הרמ"א - ובלבד שהבינה דבריו או שדיברו תחילה מעסקי קידושין.

סע' ג' - לשונות **שהן ספק** [אם התכוון לקדשה או שתעשה לו מלאכה] כגון "הרי את מיועדת לי":

אם דיבר עמה תחילה מע"ק ואמר לשון מסופקת - הוי **ספק** מקודשת.

ואם לא דיבר עמה תחילה מע"ק - אינה מקודשת.

והרמ"א כתב - ג' מקרים נוספים דהוי **ספק** מקודשת.

סע' ד' - אמר "הרי את מקודשת" ולא אמר **לי**: **שו"ע כרוה"פ** - אינה מקודשת, מכיון שאינו מוכח שקידשה לעצמו.

ברמ"א - היא מקודשת, מכיון דחיישינן לדבר שבערוה.

אולם אף לשו"ע יש בי' מקרים שמקודשת: א) דיברו תחילה מעסקי קידושין - מקודשת ודאי.

ב) קידש תחילה אשה אחרת ואח"כ את זו - חוששין לקידושין.

סע' ה' - האומר "הריני נותנו לך בתורת קידושין" - הוי כאומר **לי** ומקודשת,

[דכיון שהזכיר שהוא הנותן לה בתורת קידושין, נראה מלשונו שהוא המקדש והיא המתקדשת].

וברמ"א - צריך לקדש בלשון להבא/לעתיד כמו: "הרי את", "קדושין יהיו".

סע' ו' - אמר "הריני אישך", "הריני בעליך" וכו' - אינו כלום, משום דכתיב "כי יקח" ולא שיקח את עצמו [אליה]⁵.

סע' ז-ט - מעשה הקידושין [נתנה היא או אמרה היא]:

סע' ז' - נתנה היא כסף ואמרה "הריני מקודשת לך" - אינה מקודשת משום שנאמר "כי יקח איש", ולא שהיא תיקח

[עצמה אליו]⁵.

סע' ח' - נתן הוא ואמרה היא - היא **ספק מקודשת** [דכיון שהוא נתן, ספק הוי שמא יש כאן "כי יקח"].

אולם יש בי' מקרים שהיא **ודאי** מקודשת: א) כל שדיבר עימה תחילה על עסקי קידושין.

ב) או שענה הן בשעת נתניה - מקודשת אף שאין עסוקין באותו ענין.

סע' ט' - נתנה היא ואמר הוא ["את מקודשת לי וכו'"] - אינה מקודשת,

אא"כ הוא אדם חשוב - דמקודשת מכיון דהנאה יש לה בכך שקיבל ממנה והוי כשורה פרוטה.

ונחי' בנותנת לאדם חשוב, האם צריך גם שהיא תאמר: **לשו"ע** - רק באמרה "ואתקדש אני לך", מקודשת.

ולרמ"א - אף שנתנה בשתיקה, מקודשת.

סע' י' - שיעור פרוטה /הכסף שמקדשין בו - משקל חצי שעורה כסף צרוף (ונכון לשנת תשע"ט כ-6 אגורות).

נוטריקונים לנושאי הסעיפים בסי' כז - כבוד זכר [שהוא יאמר והוא יתן הקידושין]

א - הרי את מקודשת לי, [לשונות הודאיים בקידושין], **ב** - ברשותי וכו' [גם לשונות הודאיים], **ג** - גמגם [לשונות המסופקים],

ד - דילג על לי, **ה** - הריני נותנו לך בתורת וכו', **ו** - וְגוֹ גריירה [נגרר אחריה "הריני אישך"], **ז** - נהגה כזכר והיא נתנה ואמרה,

ח - חצי חצי, נתן הוא ואמרה היא, **ט** - טובת הנאה יש לה כשנותנת לאדם חשוב, ומקודשת, **י** - י קטנה, מתקדשת אף

בפרוטה קטנה.

⁵ [בסע' ז-1] אף שהיא מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין ואמרו לשונות הנ"ל, אינה מקודשת, משום דכתיב "כי יקח", ולא שיקח עצמו, ולא שהיא תיקח עצמה אליו (שו"ע סעי' ו, ב"ש כא).

סימן כ"ט - שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה, ודין המקדש במשכון וכו', ובו י' סעיפים

סע' א' - קידשה במתנה על מנת להחזיר - אינה מקודשת.

ברמ"א: אם האשה נתנה לו מתעמ"ל לה לאחר 30 יום, וקידשה במתנה זו תוך 30 - מקודשת [כי קידשה בדבר שברשותו]. ואם האישה נתן מתעמ"ל - וקידשה בהנאה זו שנהנית תוך הזמן - מקודשת.

סע' ב' ד' - [אף כשלא קיבלה ממון, מ"מ] **האשה מתקדשת בהנאה שקיבלה:**

סע' ב. כשאמרה תן לפלוני ואתקדש לך, ונתן וקידשה בהנאה שנעשו דבריה - מקודשת [כדין ערב, כשם שערב אף שלא קיבל כסף השתעבד, כן האשה אף שלא קיבלה כסף, שיעבדה עצמה והתקדשה].

סע' ג. כשאמרה תן לפלוני ואתקדש לו, ונתן וקידשה בהנאה שנעשו דבריה - מקודשת **נוכח קמ"ל ב' חידושים:**
א) דיין ערב - הנ"ל, ב) כשם שעבד כנעני - זוכה בעצמו אף שלא שילם מכספו, כך פלוני זוכה באשה, אף שלא שילם מכספו.
סע' ד. כשאדם חשבו קיבל ממנה - דמתקדשת בהנאה שיש לה שאדם חשוב קיבל ממנה (כדלעיל בסי' כו סע' ט).

סע' ה' - הילך מנה והתקדשי לפלוני, וקיבלה - מקודשת [כדין עבד כנעני - דפלוני זוכה באשה אף שלא שילם מכספו (סע' ג)].

סע' ו' - התקדשי בדניר ונתן משכון עד שיתן דינר - אינה מקודשת [כיון שמנה (דינר) אין כאן - משכון אין כאן (גמ')].

ונח' רשב"א ורמב"ן וראב"ד - במקרה שהתחייב לה [בשיעבוד משכון למנה, או בשטר], האם מקודשת.

סע' ז' - אמר הרי את מקודשת לי ב-100 דינרים, ונתן לה דינר אחד [ולרוה"פ ה"ה בתנן לה 99 דינר ונמצא חסר דינר]:

אם אמר ב-100 דינרים **סתם** ונמצא דינר חסר - **מקודשת**, וישלים החסר [דהוי כאומר ע"מ שאתן לך בעתיד].

אך אם אמר ב-100 דינרים **אלו** (שו"ע), וי"א (רמ"א) אף באמר ב-100 דינרים **סתם והתחיל למנות לתוך ידה -**

אינה מקודשת עד שישלים דינר אחרון [דבמקרים אלו אין דעתה להתקדש עד שתקבל דינר אחרון].

סע' ח' - הסכימו להתקדש אך לא הסכימו על הסכום - ואח"כ תבעו זה את זה וקידשה, יעשו כדברי הנתבע.

סע' ט' - קידשה "בכוס זה" - האם קידשה בכוס או בתוכנו, או בשניהם:

קידשה בכוס שיש בה:			
שמן	יין	מים	
בשמן	בכוס	בכוס ובמים	שו"ע סתם (כר"ת ורמב"ם) - קידשה:
בכוס ובשמן	ביין	בכוס	שו"ע י"א (כרש"י ורי"ה) - קידשה:

הנפק"מ: דאם יש שוה פרוטה במה שקידשה - מקודשת, ואם אין בו ש"פ - ספק מקודשת.

סע' י' - ביקשה ממנו דבר ונתן לה ע"ד לקדשה - האם מקודשת:

מקרה א' (גמ') - היא פתחה וביקשה דבר, **והוא שאל** - "אם אתן לך האם תתקדשי לי בכך?" **אם אמרה "כן"** וקיבלה - **מקודשת, אך אם אמרה "תן" או "נתתן תתן"** וקיבלה - **אינה מקודשת** [דעניינם תן ואל תשחק עמי].

מקרה ב' (מח' ראשונים) - אם בשעת נתינה **אמר** "הרי את מקודשת!" **שלא בלשון שאלה, וקיבלה בשתיקה - מקודשת,** אך אם אמרה "תן" וקיבלה - **אינה מקודשת** (רמ"א וכ"מ מהשו"ע, שלא כ"כ"א ברין - שמקודשת).

מקרה ג' (מח' ראשונים) - הוא שאל "אם אתן לך וכו'" וקיבלה - **ספק מקודשת** (רמ"א כרין, שלא כ"כ"א ברין - שמקודשת).

נוטריקונים לנושאי הסע' בסי' כט - קידשה בדבר כמעט טוב:

א - אם נתן דינר במתעמ"ל, אינה מקודשת. **ב-ד** - קידשה בהנאה, מקודשת. **ה -** הילך מנה והתקדשי לפלוני, מקודשת.

ו - ונתן משכון עד שיתן דינר, אינה מקודשת. **ז -** זעיר, קידשה ב-100 דינר ונתן דבר זעיר דינר אחד, האם מקודשת.

ח - חייב התובע לקידושין לשלם לפי דרישת הנתבע. **ט -** י"טן דוי [=2], קידשה "בכוס זה", האם קידשה בכוס, או בתוכו, או בשניהם. **י -** י'היב, ביקשה ממנו כלי, ו'היב [=נתן] לה ע"ד לקדשה, האם מקודשת.

סימן ל"ד - ברכת האירוסין, ואם צריך עשרה, ובו ד' סעיפים

סעיף א': ברכת אירוסין:

- כל המקדש אשה, בין ע"י עצמו בין ע"י שליח מברך (הוא או השליח) את ברכת האירוסין (רמב"ם).
שו"ע כרמב"ם - שמברך החתן עצמו או שליחו [נדתיב "ויברכו את רבקה", ואליעזר היה שליח (בי"ש א)].
רמ"א כסמ"ג והגהמ"י - נהגו שאחר מברך, [שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך, ואם אין אחר יברך החתן (בי"ש ב)].
- נוסח הברכה - "בא"י אמ"ה אק"יב וציונו על העריות ואסר לנו [את] הארוסות והתיר לנו [את] הנשואות [לנו] (ר"ת) ע"י חופה בקידושין, ברוך אתה ה' מקדש ישראל".

ויש ב' הבדלים בנוסח הברכה (גר"א ו):

רמ"א	שו"ע	
ע"י חופה וקידושין (כר"ף ורא"ש)	ע"י חופה בקידושין (כספר העיטור)	ב' או ו'
"בא"י מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין" (כרא"ש וטור)	"בא"י מקדש ישראל" (כרמב"ם, רמב"ן ור"י האי)	חתימת הברכה

ומנהג אשכנז - כרמ"א בשני הדברים, ומנהג הספרדים: חופה בקידושין (כשו"ע), וחתימת הברכה - כרמ"א (גר"מ אליהו, ילקו"י פ"ו הכ"א).

3. האם מברך את הברכה לפני הקידושין או לאחריהם?

- שו"ע כר"ף, רמב"ם ורא"ש בתשובה - מברך לפני הקידושין, כדי שיהיה עובר לעשייתם [נאם לא בירך לפני - לא יברך אחרי הקידושין, משום "לא תשא שמי לשוא", (וכ"פ הילקו"י חו"ק פ"ו הכ"ב)].
דלא כהגמ"י ומרדכי בשם ר"ת - דלשיטתם מברך את הברכה אחרי הקידושין.

והב"ש (ד) וח"מ (ג) כתבו:

דלכתחילה - יברך קודם הקידושין, כדי שיהיה עובר לעשייתן.

אבל בדיעבד - יכול לברך אחר הקידושין [ובפרט לפי המנהג שלנו שאחר מברך ולא החתן (ח"מ ג)].

סעיף ב': לברך על כוס יין תחילה (רמב"ם):

מעיקר הדין - אין חובה לברך ברכת אירוסין על כוס יין.

אך נהגו - להסדיר ברכה זו על כוס של יין [או שכר], ומברכים תחילה על הכוס ואח"כ ברכת האירוסין.

ואם אין לו יין או שכר - מברך אותה בפני עצמה [כיון דהכוס היא רק לפי המנהג, ולא לעיכובא (בי"י)].

סעיף ג' - עד מתי יכול לברך ברכת האירוסין:

1. האם מי שלא בירך ברכת אירוסין בשעת הקידושין, יכול לברכה בשעת הנישואין?

שו"ע כר' שריא גאון (רמב"ם ורא"ש בתשובה) - לא יברכה בשעת נישואין [והמברכה עובר משום "לא תשא" (טור)].

י"א ברמ"א כרבינו ניסים - יברך בשעת הנישואין (עפ"י ח"מ ד).

י"א ברמ"א ריב"ש (ובדרכ"מ ה) - טוב לחזור ולקדשה תחת החופה, כדי שיהיו הקידושין סמוכים לברכה, ולא תראה כברכה לבטלה.

2. המנהג היום (מרדכי) - אף אם האירוסין קודם החופה, מ"מ אין מברכים ברכת הארוסים עד שעת החופה [משום לא פלוג].

3. במקום שקידשה וברך ברכת האירוסין, ורוצה לחזור ולקדשה בשעת הנישואין - חוזר ומברך תחת החופה בלא

הזכרת שם ה' [בהו"ת], מפני הרואים אע"פ שכבר יצא ידי ברכה בשעת קידושין הראשונים (רמ"א כ"א בריב"ש, ודלא כרבי פרץ הכהן).

נוטריקונים לנושאי הסע' בס"י קפ

א - בכתב אשורי. **ב** - בשני ובששי - בכתיב חסר ללא יו"ד. **ג** - גם בראשון יכתוב בלי התורה באחד, ולא בראשון.
ד - ימי חודש - בלי זכר. **ה** - השנה בלי נקבה. **ו** - וכן בכל ר"ח שיש בו ב' ימים, יכתוב וכו', **ז** - בזה ובזה יפרט: אדר
א', אדר ב'.

עיקרי השולחן**חושן משפט****הלכות עדות, שטרות****סימן ל"ג - פסולי עדות מחמת קורבה וכו', ובו י"ח סעיפים**

סע' א. כל הפסולים לדון פסולים להעיד - חוץ מהאוהב והשווא שכשרים להעיד **אע"פ שפסולים לדון**.

(סע' ב-ד) הקרובים הפסולים:

סע' ב. עד "שני בשני" [לרבות "ראשון בראשון", "ראשון בשני", "שני בשני"] - **פסולים מהתורה**, ואם קידשה בפניהם א"צ ממנו גט.
"ראשון בשלישי" [כמו שבא ונינו שהוא רביעי ממנו]:

ש"ע סתם (כר"ף ורמב"ם) - **כשרים** לעדות [אף מדרבנן].

ש"ע י"א ורמ"א (כר"ת) - **פסולים לעדות** [מהתורה, ולא חוששים לקידושין].

י"א ברמ"א (בה"ט) - **דפסולים רק מדרבנן** [ונפק"מ לקידושין שצריכה גט מספק].

"ראשון ברביעי", "שלישי בשני" - כשר אף לר"ת.

קרובי האם: סתימת שו"ע וש"ך (א) - פסולים מהתורה [ובקידושין - א"צ גט].

אד לרמ"א ולבוש - פסולים רק מדרבנן, [ובקידושין - צריכה גט מספק].

סע' ג. בעל כאשתו - וכל אשה שאתה פסול לה [כגון אחותו] אתה פסול לבעלה.

והאשה כבעלה - וכל בעל שאתה פסול לו [כגון אחיו] אתה פסול לאשתו.

ופסול בעל כאשתו - הוא רק עד "שני בשני", אך "שלישי בראשון" - כשר אף לר"ת.

סע' ד. מתי אמרינן "תרי בעל כאשתו" - שהבעלים פסולים להעיד זה לזה:

"בראשון בראשון" [כמו בעלים של שתי אחיות] - אמרינן "תרי בעל כאשתו", ופסולים הבעלים זה לזה.

"שני בשני" [כמו בעלים של שתי בנות דודות] - לא אמרינן "תרי בעל כאשתו", וכשרים הבעלים זה לזה.

"בראשון בשני" [כמו להעיד לבעל בת אחות אשתו] - **נחלקו:**

ש"ע סתם (כרמב"ם ורי"ף) - דאמרינן "תרי בעל כאשתו", ופסולים זה לזה.

ש"ע י"א ורמ"א (כרא"ש) - דלא אמרינן "תרי בעל כאשתו", וכשרים זה לזה.

(סע' ה-יב) אנשים שאינם נחשבים לקרובים - ומותר להעיד להם:

סע' ה. אדם פסול דוקא לבעל אחותו, אך כשר לקרובי בעל אחותו, וה"ה שפסול דוקא לאשת אחיו, אך כשר לקרוביה.

סע' ו. אבי החתן ואבי הכלה - מעידים זה לזה, וי"א ברמ"א - ומי"מ אסורים לדון זה לזה דהוי כאוהב ושווא (כסע' א).

סע' ז. אחי האח - מעידים זה לזה שהרי אין ביניהם קורבה כלל (כרב חסדא בסנהדרין כח).

סע' ח. האיש עם אשתו "ראשון בראשון" - ולכן אינו מעיד לא לבנה, ולא לבתה, ולא לאביה, ולא לאמה, ולא לבני זוגם.

סע' ט. הארוס - פסול דוקא לארוסתו, אך אם העיד לקרוביה - אין פוסלים עדותו (כרמב"ם).

סע' י. פסול עדות קרובים - הוא גזרת הכתוב, ולכן אפילו משה ואהרן אינם כשרים זה לזה.

סע' יא. הגרים - אפי' שני אחים תאומים שנתגיירו - מעידים זה לזה, מכיון דגר שנתגייר קטן שנולד דמי (יבמות כב, צח).

סע' יב. קרוב שנתרחק - כגון שמתה בתו (או נתגרשה), אפי' שהניחה לו בנים, הרי זה נתרחק וכשר להעיד לו (כת"ק).

סע' יג-טו) תחילתו וסופו בכשרות:

סע' יג. עדות כשרה דוקא כשתחילתו וסופו - בכשרות.

סע' יד. שכיב מרע שצוה בפני עדים הקרובים לו ורחוקים מבניו:

📖 שו"ע סתם כרא"ש - אין הצוואה כלום, כיון שהיו קרובים אליו, הוי תחילתו בפסול.

📖 אך הגאון - הכשיר [כיון שהתועלת היא לבניו, והם רחוקים מהעדים אף כשנמסרה להם העדות, הוי תחילתו וסופו בכשרות].

סע' טו. מתי צריך שתחילתו וסופו יהיו בכשרות (חת"ס, פת"ש ח):

א) בפסול קורבה - מוסכם לכו"ע שצריך תחילתו וסופו בכשרות (סע' יג).

ב) בפסול מחמת נגיעת ממון נחלקו [האם כשם שבדיין - מהני סופו בכשרות, ה"ה בעד - מהני סופו בכשרות]:

📖 רבו המקלים כרמב"ם ושו"ע - שדי שסופו בכשרות, ולכן יכול להסתלק מהשותפות ולהעיד.

📖 אך לרבינו ברוך, מהר"ם ושו"ך - אף בעדות ממון צריך תחילתו וסופו בכשרות, ולא מהני סילוק.

ג) פסול מחמת עבירה: 📖 לש"ך - די שסופו בכשרות.

📖 אולם לפוסקים רבים - אף בזה בעינן תחילתו וסופו בכשרות (פת"ש ס"י לד ס"ק כה).

סע' טז-יח) עדים הקרובים:

סע' טז. עדים הקרובים לערב - פסולים ללווה, אף כשרוצים להעיד לחובתו.

רמ"א: קרובי הנרצח וקרובי המוכה - יכולים להעיד על הרוצח ועל המכה, כשאין שום תועלת בכך לקרובם.

סע' יז. עדים הקרובים זה לזה או לדיינים - פסולים לעדות [משום שהדיינים לא יקבלו הזמה על קרובם] (כירושלמי, רי"ף).

סע' יח. אם הקהל מינו עדים ותיקנו שלא ישווה שום עדות זולתם - כשרים להעיד אפי' לקרוביהם, כיון שקבלום עליהם.

נוטריקוונים לנושאי הסעיפים בסימן לג

א - אוהב ושונא, ב=2, עד "שני בשני" - לכו"ע פסולים מהתורה, ג - גם הבעל פסול כאשתו, ואשה כבעלה, ד - ד' = תרי

בעל כאשתו, ה - האח פסול דוקא לבעל אחותו, אך כשר לקרובי בעלה, ו - ו' החיבור, מחותנים כשרים זה לזה, ז - ז' זה

לזה, אחי האח כשרים זה לזה, ח - חורגו לבדו, פסול רק לחורגו ולאשת חורגו, ט - ט'וב שלא יעיד לקרובי ארוסתו,

י - י' זה גזר על קרובים שפסולים, יא - יש אח כגר שכשר לעדות. יב - יש בנים מבתו שהתגרשה, אך הקורבה התרחקה

וכשר להעיד לו, יג - יעיד גם כשתחילתו+סופו בכשרות, יד - יגיד ד'ברו בעדות שקרובה לו ורחוקה מבניו - זו מח',

טו - ט'וב שגם בפסול ממון, תהיה תחילתו וסופו בכשרות, טז - ט'רפה זו מח' אם כשר להעיד, יז - יז' עדים קרובים זה

לזה, יח - יש אח כשר לעדות, והוא שמינהו הקהל עליהם.

סימן ל"ד - פסולי עדות מחמת עבירה, ובו ל"ה סעיפים

פסולי עדות מהתורה:

סע' א. **רשע פסול לעדות** (סנהדרין כז), ואפילו עד כשר לא יצטרף עמו לעדות אף שהיא עדות אמת (שבועות לב).

סע' ב. **איזהו רשע** - כל שעבר עבירה שחייבים עליה **מלקות** [או כרת (טור)], או **מיתת בי"ד** (רמב"ם).

בין שעבר לתאבון בין שעבר להכעיס (מכאביי, ודלא כרבא - שפסל רק עד חמס דממון).

סע' ג. **עבר עבירה מדרבנן**: **שו"ע כרמב"ם וטור** - שפסול מדרבנן.

י"א ברמ"א (נמוק"י) - בעבירה דרבנן דוקא אם עבר משום חימוד ממון, נפסל לעדות.

סע' ד. **קוברי המת ביו"ט ראשון** – כשרים, משום שסבורים שהם עושים מצווה (כרב הונא, ודלא כרב פפא - שפסלם)⁶.

סע' ה. **העובר על השבועה** - פסול לעדות:

שו"ע סתם (כר"ת ורא"ש) - אף בנשבע שבועת ביטוי [נזה לעתיד] וחרם הקהל שעבר עליו, נפסל.

שו"ע י"א (כרש"י) - דוקא כשנשבע על העבר ושיקר, נפסל לעדות. אך שבועת ביטוי לעתיד נכונן שנשבע שיאכל ולא

אכל - לא נפסל, מכיון שבדעתו היה לקיימה אלא שיצרו תקפו.

והריב"ש הכריע כשנשבע לעתיד: דוקא אם עבר ב"קום ועשה" [שלא לאכול ואכל] - פסול לעדות מהתורה, אך

כשעבר ב"שב ואל תעשה" [לאכול ולא אכל] - הוא פסול מדרבנן, וכ"פ ש"ך, נתיבות המשפט וערוה"ש.

רמ"א - העובר על השבועה אינו נאמן לומר שהיה אנוס או שוגג בכדי להכשיר עצמו, ולש"ך (ו) - נאמן לטעון אנוס הייתי.

סע' ו. **טבח** - שיצאה טרפה מתחת ידו פסול לעדות (סנהדרין כה):

לסמ"ע (טז) - דווקא במוכרה לאחרים **דיש לו הנאת ממון מכך נפסל** (כפירוש בי בב"י).

ולבאר הגולה (ע') - אף בודק לאחרים [זאין לו הנאת ממון], נפסל מחמת שהכשיל אחרים (כפירוש אי בב"י).

סע' ז. **גנב וגזלן אע"פ שהחזירו את הגנבה** - פסולים עד שיעשו תשובה (ונח' בהבנת הרמב"ם):

לב"י - אף שהחזיר מרצונו את הגנבה פסול לעדות עד שיעשה תשובה.

טור, דרכ"מ, סמ"ע - כל שגזל באקראי שהחזיר מרצונו אין לך תשובה גדולה מזו.

ודוקא אם שילם בכפיית בי"ד - פסול עד שישוב מעצמו בתשובה, (וע"ע רמ"א סע' כט).

סע' ח. **עד זומם**: נפסל למפרע, וכל מה שהעיד מעת אותה עדות שהזום עליה פסול (מכאביי, דלא כרבא - דנפסל רק מכאן ולהבא).

סע' ט. **עדים החתומים בשטר** - האם נעשים זוממים (כרי"ף רמב"ם ורא"ש):

(א) דוקא אם אמרו "שטר זה בזמנו כתבנוהו ולא איחרנוהו", והזימו אותם, נעשים זוממים. [דאלי"כ - אינם נעשים

זוממים, דאפשר שאיחרו את השטר, ושטרות מאוחרים כשרים].

(ב) ואם יש עדים שראו שטר זה שהזום בו חתום בעבר - אנו פוסלים אף שאר שטרות שחתמו עליהם למפרע, מאותו

יום שנודע שחתמו על אותו שטר שהוזמו בו.

סע' י. **המלוה והלווה בריבית** (סנהדרין כהא):

טור שו"ע - בריבית קצוצה - פסולים מהתורה, בריבית שאינה קצוצה - פסולים מדרבנן.

נמוק"י ורמ"א - בריבית דרבנן - רק המלוה נפסל ולא הלווה.

סע' יא. **המלווה מעות יתומים אף בריבית שאסורה מהתורה** - אינו נפסל משום שסובר שעשה מצווה (כקוברי המת ביו"ט שבסע' ד).

⁶ **נמטעם זה הפשירו את:** (א) המלווה על הספרים שלומד בהם שלא מדעת הבעלים (סמ"ע ו, א) ומלווה מעות יתומים בריבית משום דסבורים שהם עושים מצווה (סע' יא), (ג) הקושר והמתיר בשבת ומשחק בקוביא - כי לא יודעים שזה אסור (סע' כד, ד) המגלח בתער (רעק"א בפת"ש).

סע' יב. אפילו אדם שהעידו עליו שהלווה בריבית קצוצה - אין לפוסלו בכל אחד מהמקרים הבאים:
 א) כל שמפורסם שהוא אפוטרופוס של גוי או של יתומים (רשב"א).
 ב) כל שהוא מוחזק בכשרות (ריב"ש).

פסולי עדות מדבריהם (סע' יג-יח):

סע' יג. גזל מדרבנן - וג' דוגמאות לכך וסימנך רח"מ (רמב"ם עפ"י סנהדרין כה/ב):

ה - רועה בהמות של עצמו, ה - חמסנים [אף שמשלמים על מה שלוקחים], מ - גניבת מציאת חש"ו.

סע' יד. המוכסים - סתמם פסולים [מפני שחזקתם ליקח יותר מהקצוב להם עפ"י המלכות].

גבאי המלך - סתמם כשרים [ואם נודע אפי' פעם אחת שלקחו יותר מהראוי להם, פסולים].

סע' טו. אריס [שנטל חלק בפירות יותר ממה שמגיע לו] - **אינו נפסל לעדות בקיום כל ג' התנאים הבאים** (סנהדרין כו/ב):

א. שהוא אריס - שיש לו חלק בגוף פירות, ולא באיכר.

ב. נטל מעט, ולא בנטל הרבה.

ג. לשו"ע - שנטל קודם שנגמר מלאכתו, ולרמ"א - שנטל אחר שנגמר מלאכתו [דכל אחד לשיטתו - דאז מורה היתר לעצמו].

סע' טז. מפריחי יונים, סוחרי שביעית, משחק בקוביא - פסולים מדבריהם.

[מפריחי יונים: לטור - זה כמשחק בקוביא, ולרמב"ם ושו"ע - זה "ארא" שמלמד יונתו להביא יונים משובך הזולת.

משחק בקוביא: לטור - זה כשאין לו אומנות אחרת, והרמב"ם - הוסיף והוא שאוכל מהקוביא].

סע' יז. עם הארץ: בסתמו - פסול לעדות (פסחים מט/ב), [אם הוחזק שעוסק במצוות, גמ"ח ודרך ארץ - כשר לעדות (חגינה כב)].

סע' יח. הבזויים - פסולים לעדות מדבריהם, והם: האוכלים בשוק (קידושין מ), הולכים ערומים בשוק (יבמות סג), מקבלים צדקה מהגויים אע"פ שאפשר להם בצנעא (סנהדרין כו).

והוסיף הרמ"א ב' מקרים שאין עדותו מתקבלת:

כל עד שכבר ראה מעשה - מחוייב להעיד, **ואם נטל שכר על כך - עדותו בטלה עד שיחזיר השכר.**

כל מי שהעיד מתוך יסורין ויראה - אין בו ממש.

דין - אסור לו לקבל מתנה אף לאחר גמר הדין דהוי כשוחד מאוחר, [אך לעד, או למלמד זכות על חבירו - מותר לקבל מתנה מאוחרת].

סע' יט. גוי ועבד [כנעני] - פסולים לעדות (בי"ק יד-טו).

סע' כ. השונא שאמר לחבירו בפני רבים אמסור ממונך [לאנס] - פסול לעדות (הג' אשרי), [אף ששונא סתם - כשר לעדות (ריש ס"י לג)].

מקרים שלא נפסל לעדות (סע' כא, כג-כו):

סע' כא. ממזר, פצוע דכא וכרות שפכה [אף שפסולים לבוא בקהל], **וכן ערל שמתו אחיו מחמת מילה - כשרים לעדות.**

סע' כב. המוסרים [לאנסים], **האפיקורסים והמומרים - פחותים מהגויים ופסולים לעדות** (רמב"ם).

סע' כג. האם צריך להכריז על העדים כדי לפוסלם לעדות (סנהד' כו/ב, רמב"ם):

הפסולים מהתורה - עדותם בטלה אף שלא הכריזו עליהם.

הפסולים מדרבנן - צריך להכריז עליהם שהם פסולים, וכל עדות שהעידו קודם שהכריזו עליהם, כשרה.

סע' כד. החילוק בין דבר שפשט בישראל שהוא עבירה, לדבר שקרוב להיות שוגג (רמב"ם עדות פ"א ה"א):

כשעבר על דבר שפשט בישראל שהוא עבירה כגון שנשבע לשקר או גזל - נפסל אע"פ שלא התרו בו.

ואם עבר על דבר שקרוב להיות שוגג כגון קושר ומתיר בשבת - אינו נפסל אא"כ הודיעו שזה חילול שבת, מפני שרוב העם אינם יודעים שזה אסור, וכן משחק בקוביא וכל כיוצא ב.

סע' כה. ב' מקרים שאין נפסל לעדות:

א. (שו"ע) אין נפסל בעבירה עפ"י עצמו, אלא עפ"י עדים שהעידו עליו (כרבא בסנה' ט/ב - שאין אדם משים עצמו רשע).

ב. (רמ"א) וכן אין נפסל עפ"י קול וחשד בעלמא על העריות, וכשר לכל עדות חוץ מלעדו אשה (כ"ב נחמן בסנה' כו/ב).

סע' כו. "פלגינן דיבורא" - נאמן לפסול את פלוני אע"פ שעושה עצמו לרשע, משום דפלגינן דיבורא, וגי' דוגמאות לכך:

(א) כשמעיד ליתני מפלוני בריבית (כעובדא דבר ביניתוס בסנהדרין כה).

(ב) כשמעיד פלוני רבעני לרצוני (כרבא סנה' ט).

(ג) כשמעיד פלוני בא על אשתי (כרבא סנה' י).

[בג' המקרים הנ"ל - "פלגינן דיבורא" ונאמן לפסול את פלוני, אך לא את עצמו ולא את אשתו משום שאין אדם משים עצמו רשע,

אך בב' המקרים הבאים - מה שנאמן הוא לא משום "פלגינן דיבורא", אלא מטעם אחר כדלקמן].

(ד) וכן נאמן להעיד פלוני רבע שורי (משום שאדם קרוב אצל עצמו ולא אצל ממונו, ולכן נאמן בעדותו).

(ה) וברמ"א וכן הנגזל יכול להעיד על הגזלן - ובלבד שלא תהא לו הנאה מעדותו.

סע' כז. הנשבע להכחיש את העד ונפטר בדין - האם התובע והעד מצטרפים להעיד שנשבע להם לשקר בכדי לפוסלו

לעדות אחרת: **י"א (ר' יקד)** - התובע והעד מצטרפים לפוסלו, [מאחר שכבר נגמר דינו לא נחשב כנוגע בדבר].

י"ב (ת' רמב"ן) - כיון שהאמינתו תורה להכחיש עד אחד, שוב אינם נאמנים לפוסלו מחמת אותה שבועה,

אבל קודם שנשבע להם - יכולים להצטרף ולפוסלו לעדות אחרת.

מתי הפסולים לעדות חוזרים לכשרותם (סע' כח-לה):

סע' כח. הנפסל לעדות ואף ספק פסול (מחמת שיש הכחשה בין ב' כתות עדים) - אינו חוזר לכשרותו עד ששניים יעידו עליו

שעשה תשובה [או לקה], (כ"ב כרמב"ם ורה"פ, שלא כ"ח - דבספק אם נפסל מעמידים אותו על חזקת כשרותו).

סע' כט-לה. מהי התשובה של הנפסל לעדות, כדי שיחזור לכשרותו (רמב"ם, עד סוף הסימן):

מי שנתחייב מלקות - כיון שלקה בבי"ד חוזר לכשרותו (מכות כט), אבל פסולי עדות משום ממון שחמסו וגזלו - אע"פ

ששילמו צריכים תשובה, והרי הם פסולים עד שיוודע שחזרו בהם מדרכם הרעה (סע' כט).⁷

⁷ מי שגנב או גזל באופן אקראי:

רמ"א סע' כט - מי שגנב באקראי, כיון שהשיב הגולה מרצונו אין לך תשובה גדולה מזו, וכשר לעדות.
אך לבי"ד סע' ז' - אף שהשיב הגולה מרצונו, כיון שחטא בממון אינו כשר לעדות עד שיעשה גם תשובה.

החטא	התשובה
סע' כט. מלוה ברבית	הפסולים מחמת ממון - שבת שובתו אוסר על עצמו דברים שהם לפני משורת הדין משיקרו שטרותיהם, ולא ילוו אף לגוי בריבית. ויחזירו את הריבית לבעליהם, ואם אינו יודע ממי לקח יעשה בו צרכי רבים.
סע' ל. משחק בקוביא	משישברו פספסיהם, ושלא יעשו אפ"י בחינם ⁸ .
סע' לא. מפריחי יונים	משישברו הכלים, ואפילו במדבר לא יעשו ⁸ .
סע' לב. סוחרי שביעית	משתגיע שביעית ויבדלו, ויכתוב שהוא כנס מפירות שביעית, ונותנם במתנה לעניים.
סע' לג. מועל וחשוד על השבועה	באלו תשובתו במקום שאין מכירים אותו משיבוא לבי"ד שאין מכירים אותו ויתחייב שבועה, ויאמר חשוד אני - [ושכנגדו נשבע ונוטל], או שיתחייב שבועה בממון חשוב - וישלם ולא ישבע.
סע' לד. טבח שבדק לעצמו ומכר טרפה	ילבש ויתכסה בשחורים, וילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או יוציא טרפה מתחת ידו בדבר חשוב.
סע' לה. עד זומם	שילך למקום שאין מכירים אותו, ונתנו לו ממון חשוב להעיד שקר ולא רצה.
שאר עבירות שהעבירוהו מחמתן מאומנותו	<p>רמ"א סע' לג - כיון שהעבירוהו מאומנותו דינו כטבח שתשובתו דוקא בעיר אחרת.</p> <p>סמ"ע (סס"ק פא, פג) - אין חילוק בשאר עבירות אם הועבר מאומנותו או לא, ודי בתשובה בפני בי"ד שבעירו (באר היטב מה).</p>

ערוה"ש (כב) - כלל גדול יש בעניינים אלו, כל שהבי"ד רואים לפי העניין שעשה תשובה שלמה לפי חטאיו, חוזר לכשרותו.

נוטריקונים לנושאי הסעיפים בסימן לד

א - אל תשת רשע [להיות] עד, ב - בירור איזה רשע פסול לעדות, ג - גם בפסול דרבנן, פסול לעדות, ד - דסבור שעשה מצווה, ה - העובר על השבועה פסול לעדות, ו - והכשיר הטרפה, ז - גזלן, ח - חידוש שעד זומם פסול, ט - טופס [=שטר] שהעדים תתומים עליו, נעשים זוממים, י - יקח ריבית, יפסל, יא - יתומים אינו נפסל הלוקח ריבית עבורם, יב - ישאר בחזקת כשרות כל שהיה אפוטרופוס, או שהייתה לו חזקת כשרות, יג - יגורש מעדות בגזל דרבנן (סימנך רח"מ), יד - ידו פשט לגבות מס מחברו, טו - טוב עשה האריס לדעתו, טז - טורף זולתו, יוני זולתו, קוביא ושביעית, יז - ירד זקנו, עם הארץ שפסול, יח - ישא חרפה, הבזויים שפסולים לעדות, יט - טבי עבדי, עבד וגוי, כ - כמוסר, שונא שפסול כמוסר, כא - כשרים אף שאינם ראויים לבוא בקהל, כב - כבודם ביזו ופחותים מהגוים, המוסרים וכי', כג - כרוז גדול על פסולי דרבנן, כד - כל דעבר עבירה שפשטה בישראל, נפסל אף שלא התרו בו, כה - כשרות החשוד, כו - כשר ופלגינן דיבורא, כז - כשרות זוג, האם התובע והעד מצטרפים להעיד שהנתבע נשבע להם לשקר, כח - כשרות חדשה לאחר שנפסל, כט-לב - כסף טוב להחזיר לבעליו (כשרות הפסולים מחמת ממון), לג-לה - לגלגל עצמו לאין מכירים ליה (הפסולים שתשובתם בעיר אחרת).

⁸ האם מפריחי יונים ומשחקים בקוביא צריכים להחזיר מעות שהרויחו: רמ"א י"א סע' לא - צריכים להחזיר מעות שהרויחו. בי"ח, סמ"ע (עח) - א"צ להחזיר מעות שהרויחו.

עיקרי מבחן השולחן

הלכות חופה וקידושין
(אבן העזר, חושן משפט)

שאלות לחזרה
ממבחני הסמכה
ל"יורה יורה"

[ומראי מקומות לתשובות]

לפי סדר הסימנים
והסעיפים,
שיועילו מאוד לנבחני
"יורה יורה"

הקדמה ל"עיקרי מבחן השולחן" - ראה בעמ' הבא.

"קִנְיָהּ לְךָ חֲבֵרָה" [חשיבות הכתיבה]

חשוב לִסְכֵּם את הלימוד ולענות על השאלות [המצ"ב] בִּבְתָב ולא להסתפק בלימוד בעל פה, מכמה טעמים:

עיקר הלימוד - כתב המהרש"א בבבא בתרא יב "אשרי שבא לכאן ותלמודו בידו": יש לפרש כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא **מכתיבת יד** אשר על כן נקראו החכמים סופרים (נבי"ט). וידועה המליצה על המשנה במסכת אבות פ"א מ"ו "קנה לך חבר": אל תקרא "קִנְיָהּ" אלא "קִנְיָהּ" = קולמוס, כלי כתיבה. (וע"ע בבב"ק כחא, בכתובות ע"ב, בפסחים נא, בחולין טא, במארי סוף מסכת נדה ובשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' קסה ד"ה אהוב). **וסיכום במתכונת של "עיקרי השולחן" - ראה בהער' 1.**

חידוד הנלמד - הכתיבה מסייעת לחדד את הנלמד, כי פעמים נראה לו שהבין, אך כשבא לכתוב הוא מתקשה ומגלה שיש צורך לחדד את לימודו. (הרה"ג מצליח מאזוו זצ"ל הי"ד היה אומר: "ע"י הבעת הדברים **בכתב המחשבה מתבהרת**, ולפעמים אינני מרגיש שיבש שיש בדברים, רק אחרי שאני מעלה אותם על הכתב").

הרגל בכתיבה - ע"י הכתיבה הלומד מתרגל לסדר כל תשובה בסדר הנכון: מהמקורות בגמרא ועד לפסיקת ההלכה. בפרט אלו העומדים להיבחן בכתיב, חשוב שיתרגלו לכך מבעוד מועד, כי לעיתים המעמד של שגת המבחן מרגש ומקשה על סידור התשובה ותכנון הזמן כראוי.

טו"ב [=17] עצות ללומדים:

- א. **סיכום בסמוך לנלמד** - כלומר בגמר לימוד הסעיף או מספר סעיפים, כשהחומר זכור לך היטב, סכם את הנלמד וענה על השאלות, ואל תשאיר זאת לגמר הלימוד או סמוך למועד המבחן, מפאת השכחה המצויה, ועוד שעלול להתברר לך שלא הכנת את עצמך לרמת הבחינה כראוי.
- ב. **קרא את השאלה פעמיים** - כדי לוודא שהבנת היטב את כוונת השאלה.
- ג. **ענה על השאלה בכוחות עצמך** - ורק אח"כ עיין במראי מקומות לתשובות שביעיקרי השולחן".
- ד. **רשום ראשי פרקים או לפחות נקודות לתשובה** - ורק אח"כ כתוב תשובה מסודרת וברורה, מכיון שפעמים בקריאת השאלה נזכרים בפרטים, וכשבאים לכתוב זה נשכח.
- ה. **התשובה לא תהיה קצרה מדי ולא ארוכה מדי** - פעמים החכמה היא לא 'מה לכתוב', אלא 'מה לא לכתוב'.
- ו. **הקפד על סדר השתלשלות ההלכה** - מהמסד עד הטפחות, לאמור: גמרא, ראשונים, טור, ב"י, שו"ע, נו"כ [נפוסקי דורנו במידת האפשר]. ציין היכן התחדש כל דין, האם זה בגמ' או בראשונים וכו', עם מקור מדוייק לדבריך [באיהה מסכת/דף/עמ'סוף/סעיף]. בכדי שזו תהיה כעדות שניתן לבדוק אם אפשר להזימה.
- ז. **כתוב בכבוד על המחברים ולא בחריפות** [ע"ע בילקט הקמחי' לרבי משה חאגיז (ה"ל כבוד חכמים על השו"ע וי"ד) ובי"רות חיים" לגר"ח מנולאוין (על מסכת אבות פ"א מ"ד)].
- ח. **הכתב** - נאה, מסודר עם רווח בין הפרשיות, שפה ברורה [נשאיה צריכה פירושים], דקדוקי לשון, סימני פיסוק. להימנע ממרכאות ומסימוני פיסוק מיותרים, וכן מראשי תיבות וקיצורים משונים.
- ט. **הבחן בין דין המוסכם להלכה** - לבין דין שיש בו מחלוקת בין השיטות השונות, כגון בין השו"ע לרמ"א.
- י. **מסקנת ההלכה** - חשוב שתופיע בסוף התשובה בקצרה.
- יא. **קרא ונדוק את התשובה** - ורק אח"כ עבור לשאלה הבאה.

עצות לנבחנים [בנוסף להנ"ל]

- יב. **מנוחה ותזונה מספיקה לפני הבחינה.**
- יג. **ארגון הציוד הדרוש למבחן** - כלי כתיבה איכותיים, אוכל, שתיה, אקמול, מטליות לחות, טישו וכיוצא"ב.
- יד. **הקדם למבחן** - ומצא מקום נוח, מואר, מאורר ושקט שאין בו המולה שתפריע לריכוזך.
- טו. **קרא תחילה את כל השאלות** - סמן את הידועות לך היטב, ענה עליהן תחילה ואח"כ על השאלות הקשות.
- טז. **תכנן את הזמן** - כדי שתספיק לענות על כל השאלות בזמן שהוקצב לך.
- יז. **היה רגוע** - ואל תחשוש, **חזק וקוה אל ה' וב"ה תצליח!**

¹ **בסיכום תובא** - השתלשלות ההלכה מהמקורות בגמרא ועד לפסיקת ההלכה. עם התייחסות ל: א. מהו נושא הסוגיה; ב. מהו המקור בגמרא, ומחס שמות התנאים או האמוראים ודעותיהם; ג. מהן שיטות הראשונים והאחרונים; ד. כמי פסק השו"ע וכמי פסק הרמ"א (כאיהו תנא, אמורא, ראשון). ה. מהם הדינים העיקריים שנוספו בנושאי הכלים; ו. מה ההלכה למעשה; ז. **למעונינים לסכם במתכונת של "עיקרי השולחן" - כיוון המחשבה לאורך כל הכתיבה צריך להיות: האם נושא זה שייך לעיקר הסעיף, או להרחבה לסעיף. מי שיתמיד בכך ידע להתמקד בעיקר.**

² בעריכת העצות שלקמנו נעורנו בדברי הרה"ג שמואל קדר זצ"ל, ובמאמר "קִנְיָהּ לְךָ חֲבֵרָה" להרה"ג מאיר מאזוו שליט"א.

בהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

הקדמה ל"עיקרי מבחן השולחן"

לתשומת לב הלומדים - לקמן מובאות **מאות שאלות** שלקטנו מכ-12 מבחני **הסמכה ל"יורה יורה"**, שהיו בשנים האחרונות. את השאלות ערכנו לפי סדר הסימנים, והוספנו עליהם ציונים ומראי מקומות לתשובות, והפניות לעמי הירונוטי בספר זה.

חלק זה נבדק והוגה ע"י הגאון רבי **שלמה סויסה** שליט"א, **בוחר בכיר בוועדת "בחינות והסמכה"**. בסוף הגהתו, סיכם במילים: **"נהיית מאוד"**.

עיקרי השולחן

אבן העזר

הלכות קידושין, חופה, כתובות, גיטין

אבהע"ז סימן כ"ו - שלא לקדש בביאה, ואיסור ביאה על הפנויה, ובו ד' סעיפים

1. האם חוששים לקידושין:

א. באנוסים שחיים יחד (ריב"ש ברמ"א סעי' א, ח"מ ג, עמ' 20).

ב. בנישואין אזרחיים (בהרחבה לסעי' א, עמ' 21).

ג. בפנוי ופנויה שחיים כווג נשוי (כיון שלא קידשה - אינה מקודשת, ואם עשו תשובה - ראה בפתי"ש ב' בשם המקנה, עמ' 20).

2. נישואין אזרחיים

אדם שנשוי עם אישה בנישואין אזרחיים, ועתה חזר בתשובה האם בת זוגתו נחשבת לאשת איש? נמק' (סי' כו בהרחבה לסעי' א, ופתי"ש ב, עמ' 20)

3. מקדש ע"י חופה האם היא מקודשת? (סעי' ב, מח' שו"ע סתם וי"א בשו"ע, עמ' 22)

4. המקדש בביאה ללא שידוכין, איזה איסור עובר ומה עונשו? האם מענישים גם את הכלה? האם מותר לקדש בביאה לאחר שידוכין? (סי' כו סעי' ד, פתי"ש ו, עמ' 23)³

5. קידושין בלילה

באר דיון הלכתי המובא בפוסקים בתוקפם של קידושין בלילה! והאם בקידושין הנהגים בימינו בטבעת יש חשש עפ"י נידון זה? (סי' כו פתי"ש ז' בהרחבה לסעי' ד, עמ' 24)⁴

אבהע"ז סימן כ"ז - כיצד לשון הקידושין, ושיאמר הוא ויתן הוא, ובו י' סעיפים

1. כסף הקידושין (סעי' א)

א. בכסף או בטבעת דווקא? (רמ"א סעי' א, ב"ש א, עמ' 28-29).

ב. האם מקודשת כשאומר טלי קידושין מע"ג קרקע? (פתי"ש ג' בהרחבה לסעי' א, עמ' 28).

ג. האם מקודשת כשאומר לה ע"מ שתקבלי מאתיים וזו נתן לה שווי מאתיים וזו בעל כרחא? (הרחבה לסעי' א עמ' 29, מח' מהרי"ט, ופתי"ש ב, ב"ש ב, ופתי"ש ב' בשם המקנה).

2. פרט לעניין מה מקישים הויה ליציאה, ולעניין מה לא מקישים ומה הטעם בזה:

א. במחובר לקרקע (ב"ש א, הרחבה לסעי' א, עמ' 28)

ב. טלי קידושין מע"ג הקרקע (פתי"ש ג, הרחבה לסעי' א, עמ' 28)

ג. לקדש בלילה (סי' כו פתי"ש ז, ושם בהרחבה לסעי' ד, עמ' 24)⁴

3. לשון הקידושין

כלה שאינה דוברת עברית, האם צריך להקפיד לתרגם לה את לשון הקידושין לשפתה? (סי' כו סעי' א, ט"ז ססי"ק א, אוהצ"פ סי"ק י' אות א, ובדברינו שם עמ' 27-28)

³ חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות (סעי' ז), ואם עבר וקידש בביאה - מכין אותו ולא אותה (פתי"ש ג, עמ' 23).

⁴ אף ש"י שאין ליתן גט בלילה, מ"מ אם קידש בשטר - הוי ספק מקודשת, אך בקידושין בכסף - כו"ע מודים שיכול לקדש בלילה (פתי"ש ז, עמ' 24).

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

4. לשונות הקידושין

א. עולה חדש שקידש אשה ישראלית בשפת האם שלו בתרגום מלשונות הוודאיים שהם נוסח של קידושין או בלשונות המסופקים, מה הדין: 1. כאשר האשה אומרת שלא הבינה (סי' כו סעי' א-ג)⁵. 2. כשהעדים אינם יודעים אם היא הבינה או לא, והיא טוענת שכן הבינה - כשנאלצה על כך מיד לאחר מעשה הקידושין, או אחרי שבוע (פתי"ש ו' ובדברינו בסעי' ב עמ' 30).
ב. דיבר הבעל עם האשה על עסקי קידושין באופן שהוי קידושין, כגון היכן יגורו כשינשא והיכן לפתוח חשבון בנק משותף וכדו', והיא קבלה ממנו טבעת, וחשבה לשם קידושין, והבעל טוען שכלל לא התכוון לכך, מה הדין? (סי' כו סעי' א-ב)⁶.

5. אמר 'הרי את נשואתי' - האם נחשב לשלשון קידושין מועיל, ומדוע? (סעי' ג, מח' ע' רשב"א ורמ"א, ובו"י ובי"ש ח', עמ' 32)

6. האם יש להקפיד לומר "הרי את מקודשת לי" לפני נתינת הטבעת, ומה הדין בנתן את הטבעת ואח"כ אמר "הרי את מקודשת לי"? (פתי"ש יב, הרחבה לסעי' ג, עמ' 33)

7. בשעת הקידושין לא אמר "לי" (סעי' ד', עמ' 34)

א. האם מקודשת? (מח' שו"ע ע' ויש מחמירים)

ב. ומה הדין אם היו משודכים? (פתי"ש יד: ו"א - שמקודשת, ע"ו"א - שאינה מקודשת, עמ' 34).

ג. פרט ב' מקרים שחוששים לקידושין אף שלא אמר "לי"! (עמ' 34)

8. באר ונמק האם חלים הקידושין במקרים הבאים:

א. אמר: 'הריני אישך', 'הריני בעלך'. (סעי' ו', עמ' 38)

ב. נתן הכסף לאחד ואמר לו: 'הרי אתה חמי', ולא אמר 'בתך מקודשת לי'. (שם מח' ע' רמ"א ו"ח"מ יז).

9. האם מקודשת בנתנה היא ואמרה היא, ומה הדין בנתנה לאדם חשוב? (סעי' ז', ט')

10. קידושין ע"י הכלה

א. כלה תחת החופה, שמסרה בשתיקה טבעת לחתנה, האם נחשוש לקידושין במקרה שהחתן נחשב לאדם חשוב? (סעי' ז', ט')

ב. הגדר מיהו אדם חשוב לעניין זה? (נח' רא"ש ורשב"א, בסי' כו בהרחבה לסעי' ט, עמ' 41)

11. האם אף בימינו ניתן לקדש בפרוטה? (סעי' י, ח"מ כד, בה"ט ב, עמ' 42)

אבהע"ז סימן כ"ט - שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה, ודין המקדש במשכון, וכו', ובו י' סעיפים

1. "הרי את מקודשת לי בטבעת זו על מנת שתחזירי לי את הטבעת" - האם מקודשת במקרים הבאים, ומדוע?

א. בקידשה בטבעת (סעי' א, עמ' 47)

ב. קידשה בהנאה שנהנית תוך הזמן (רמ"א שם)

ג. האם מקודשת כשקידשה בטבעת שהאשה הקנתה לו על מנת להחזיר לה לאחר לי יום (רמ"א שם)

2. מתנה על מנת להחזיר (סעי' א', עמ' 46-47)

איתא בגמ' קידושין ו'ב "אמר רבא הילך מנה על מנת שתחזיריהו לי, במכר לא קנה, באשה אינה מקודשת".

⁵ כאן נאמנת לומר שלא הבינה, אולם ע"ע בדברינו בטבלאות המסכמות בסעי' א-ב, עמ' 27, 30.

⁶ דין קידשה בשתיקה - בסעי' אי עמ' 27, וכשהאיש טוען שלא נתכוון לקדשה - סעי' ב' עמ' 30. ונראה שדווקא כשאמר לשון קידושין והוציא מפיו לשונות הללו - אינו נאמן לומר לא התכוונתי (כמדויק מהב"י בשם הרא"ש עמ' 30 הע' 17), אך נתן בשתיקה - יתכן שנאמן לומר שלא התכוון לקדשה.

⁷ נתנה היא ואמרה היא - אינה מקודשת (סעי' ז', עמ' 39), ואם נתנה לאדם חשוב והוא קידשה - מקודשת (סי' כו סעי' ט עמ' 41, וסי' כט סעי' ד עמ' 52), ואם האדם החשוב קיבל ממנה בשתיקה - נחי אם מקודשת (סעי' ז', עמ' 39). ונראה שמח' זו אף בנתנה לו תחת החופה.

⁸ נתנה לאדם חשוב - ראה בהע' 7.

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

- א. באר טעם דין זה! (בהקדמה לסעי' א', עמ' 46)
- ב. לא כפל התנאי, האם הקידושין תקפים: (בהרחבה לסעי' א', עמ' 47)
- ג. כשקידשה אדם שני כדין, האם חלים הקידושין? (בהקדמה לסעי' א', עמ' 46)
- ד. כשהקידושין ללא תנאי אך הקנה את טבעת הקידושין בקניין סודר, האם נפסלו הקידושין? נמק! (ב"ש ב', ו', עמ' 54, 48)
3. **קידושין על מנת להחזיר (סעי' א)**
- א. לראובן יש מכונית יוקרתית ואמר לשרה **תשמישי במכונית חודש ללא תשלום** ואח"כ תחזירי לי ותתקדשי לי בזה, והסכימה, האם מקודשת או מותרת להינשא לאחר? הסבר הטעמים ע"פ הראשונים! (ב"ח, הובא בהקדמה לסעי' א עמ' 46 בהעי' 3).
- ב. במקרה הנ"ל, אם אמר לה התקדשי לי **בהנאה** זו שיש לך חודש מכונית ללא תשלום, ואח"כ תחזירי לי, והסכימה, האם הוי קידושין? [כיון שמקדשה בהנאה שאינה חוזרת אליו - מקודשת (רמ"א שם וב"ש ד בעמ' 47)]
4. חתן ששכח את הטבעת בבית האם יכול להקנותה לאישה ע"י קניין סודר (סעי' א', ב"ש ב', ו' עמ' 48, ובסוף ההרחבה לסעי' ו עמ' 54)
5. **תנאי כפול בקידושין**
- המקדש אשה בתנאי [כגון במתנה על מנת להחזיר] - האם יש נפק"מ אם כפל את התנאי? (בהרחבה לסעי' א', עמ' 47)
6. **סוגי הקידושין (סעי' ב-ה)**
- באלו מקרים יחולו הקידושין מדין:
- א. ערב. (סעי' ב', עמ' 49)
- ב. עבד כנעני. (סעי' ה עמ' 52)
- ג. עבד כנעני וערב. (סעי' ג' עמ' 51, וסיכום בקצרה לסעי' ב-ה - בעמ' 52)
7. האם מקודשת כשאמר לה "התקדשי לי במנה" והניח משכון, ומה הטעם? (סעי' ו' עמ' 53)
8. **קידושין (סעי' ז עמ' 56-57)**
- א. קידש אשה תחת החופה ואמר לה "הרי את מקודשת לי באלפיים דולר" ונתן לה בינתיים עשר דולר, האם היא מקודשת? (סעי' ז)
- ב. קידשה תחת החופה ואמר לה "הרי וכו' באלפיים דולר **אלו**" ומסר לה תבילה או שהתחיל לספור לה, וחסר שטר אחד, האם מקודשת מיד, והאם צריך שיקבל עליו את השטר החסר כחוב? (שם)
- ג. האם יכולה לחזור בה עד לאחר מסירת השטר האחרון? (שם)
- ד. ומה הדין כשלא חזרה, ומחלה לו, או ששתקה? (שם)
- ה. ומה הדין כשהסכימה אך הבעל רוצה לחזור בו בטענה שעדיין לא הושלמו הקידושין? (שם)
9. המקדש בכוס משקה, ולא היה במשקה שווי פרוטה. באלו מקרים מקודשת? פרט ונמק! (סעי' ט עמ' 58-59)
10. אמר לה "אם אתן לך תתקדשי ליי", ואמרה לו "תן" או "נתון תתן", האם מקודשת במקרים הבאים:
- א. כאשר האישה מתחילה רצתה לקנות, והוא שאל אותה אם רוצה להתקדש? (סעי' י עמ' 61 מקרה א' שם)
- ב. כאשר האיש שאל בתחילה אם רצונה להתקדש, והיא אמרה לשונות הנ"ל! (סעי' י עמ' 61 מקרה ג' שם)

אבהע"ז סימן ל"ד - ברכת האירוסין, ואם צריך עשרה, ובו ד' סעיפים

1. **ברכת האירוסין (סעי' א-ב):**
- א. מי המברך, והאם החתן יכול לברך בעצמו? (סעי' א, יכול לברך בעצמו, אולם לרמ"א - נהגו שאחר מברך בשבילו, עמ' 65)
- ב. מה נוסח ברכת האירוסין, והאם יש הבדל בין השו"ע והרמ"א? (יש ב' הבדלים, גר"א ו, עמ' 65)
- ג. האם מברכים ברכת האירוסין בקידושי חרש וחרשת? (פת"ש א - אין מברכים, עמ' 65)

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

- ד. האם המברך על היין חייב לטעום מהכוס? (סעי' ב, פת"ש ה - כיון שזה כברכת המצוות, אינו חייב לטעום)⁹
2. מדוע בברכת האירוסין - החתן יכול לברך בעצמו, משא"כ בברכת הנישואין? (ערוה"ש סי' סב סעי' ט-ט)¹⁰
3. **ברכת אירוסין** (סעי' א)
- א. יואסר לנו את העריות... מדוע נוסחה הברכה על האיסור, הרי לא מצינו שתקנו ברכה על שאר איסורים?¹¹
- ב. מהו נוסח החתימה של ברכת האירוסין? באר הנוסחאות השונות וטעמיהן. (עמ' 64-63, וסיכום ההבדלים - בעמ' 65)
4. ברכת האירוסין - האם תקנוה בקידושי קטן? נמק! (סוף סעי' א, בה"ט ט, עמ' 66)¹²
5. **ברכת האירוסין:**
- א. האם מותר לברך את ברכת האירוסין לאחר האירוסין? [נח' אם צריך שברכה זו תהיה עובר לעשייתם (סעי' א' עמ' 65)]
- ב. שכח ולא בירכה בשעת האירוסין, האם רשאי לברכה בשעת הנישואין **ובשם ובמלכות**? (סעי' ג' עמ' 67)¹³
6. **ברכת האירוסין:**
- א. האם ברכת האירוסין צריכה להיות עובר לעשייתם (סעי' א: לרייף ושו"ע - מברך לפני, ולר"ת - מברך אחרי, עמ' 65)
- ב. ברכת האירוסין או הנישואין - האם צריך בעשרה? (סי' לד סעי' ד' עמ' 68, סי' סב סעי' ד עמ' 110)
7. **ברכת בפה"ג:**
- מסדר הקידושין שברך על כוס **האירוסין** או על כוס ה**נישואין** ברכת בורא פרי הגפן ולא טעם מהכוס, האם החתן והכלה רשאים לשנות מכוס זו בלא ברכה? נמק. (סי' לד סעי' א' פת"ש ס"ק ה שאפשר, כיון שהיו כברכת המצוות, עמ' 66)⁹
8. **קידושין פסולים** (בה"ט סי' לד ס"ק ט, רמ"א סי' סא סעי' א):
- קידושין שהתברר לאחר זמן שבטלים מעיקרן [כגון שהעדים היו פסולים] ובני הזוג מעוניינים להמשיך את קשר האישות ביניהם. האם מחויבים שוב ב:
- א. קידושין (בה"ט סי' לד ס"ק ט, עמ' 67)¹⁴
- ב. שבע ברכות (רמ"א סי' סא סעי' א, עמ' 97, 101)¹⁵
- ג. כתובה (בי"ש סי' סא ס"ק ז, עמ' 97)¹⁶

אבהע"ז? סימן מ"ב - אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני עדים, ובו ה' סעיפים

1. מה תוקפם של קידושין בכפיה? והאם הפחדה באיומים נחשבים לכפיה? באר ונמק! (סעי' א, פת"ש ב', עמ' 70, 72)¹⁷

⁹ **ומנהג הספרדים** - שהמברך **טועם**, **ומנהג רוב בני אשכנז** - שאינו טועם (בהרחבה לטע' ב, עמ' 66).

¹⁰ סי' לד סעי' א עמ' 65 בהע' שוליים.

¹¹ ברכה זו נתקנה לתת **שבח** לה', אשר הבדילו מן העמים, וציוונו לקדש אשה המותרת לנו, ואסר לנו את העריות (רא"ש ור"ן בהקדמה לסי' לד, עמ' 63-64).

¹² **בקטן ממש** - אין לברך, **סמוך לגיל 13** - מח' אם מברך, **בן 13 ויום אחד** - יברך (עמ' 66).

¹³ **שו"ע סעי' ג כרמב"ם** - לא יברך בשעת נישואין, משום שצריך עובר לעשייתם, **רמ"א ברמ"א כר"ן** - יברך בשעת נישואין (עמ' 67).

¹⁴ אף שחוזר לקדש, מ"מ לא חוזר לברך ברכת האירוסין (סי' לד סעי' ג בה"ט (סס"ק ט), עמ' 67 ובהע' שוליים שם), **אך לב"ח (סי' סב ס"ק ה) - אם לא חלו הקידושין כלל צריך לחזור ולברך** ברכת האירוסין (זו' ברכות) (הובא בסי' סא סעי' א' בי"ש ז', עמ' 101).

¹⁵ אי"צ לחזור ולברך ז' ברכות (רמ"א סי' סא סעי' א' עמ' 97, 101), ועי' שם בי"ש סס"ק ז בשם מהר"ם מינץ, ובי"ח - דלעיל בהע' 14.

¹⁶ אי"צ כתובה חדשה (סי' סא בי"ש ז, עמ' 97), אא"כ העדים החתומים על הכתובה היו פסולים - צריך כתובה חדשה (דברי בנינו ח"ב אבהע"ז סי' לב, וחי"ג אבהע"ז סי' כז). ברם כל שחתמו עדים כשרים על כתובה ויש טעות - ניתן לתקן ולקיים את התיקון כמבואר בחו"מ סי' מד סעי' ה.

¹⁷ ועי' חו"מ סי' רה סעי' ז, מח' שו"ע ורמ"א.

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

- ב. כתב חלק מהגט בכתב מרובע כמו שלנו וחלק בכתב אשורית, מה הדין מעיקר הדין ומה נהגו? (ח"מ א, ׀ ולבוש)
ג. כשהסופר הקבוע שיועד לכתוב בארמית ממהר, האם מותר לכתוב חלק בארמית וחלק בלשון הקודש? (רמ"א סעי' א)
ד. האם דיני הכתיבה הנ"ל הוא גם על העדים או שהם חותמים איך שהם רגילים ואף בכתב אנגלית?⁶⁰
ה. כשאין סופר היודע ארמית ואין ברירה - מה כותבים, עברית בכתב מרובע או עברית בכתב עגול? (פת"ש ג, בעמ' 176)

2. גיטין (סעי' א, ב, ד-ז):

- א. סופר שטעה והכין גט בכתב שלנו ולא כתב אשורי, האם יתנוחז לאשה? (סעי' א, רמ"א ובי"ש ד, עמ' 175)
ב. איזה מימי השבוע כותבים מלא ואיזה חסר, ומה הדין בדיעבד כשטעה בזה? (סעי' ב, עמ' 177, ועיי"ש סימן לכה)
ג. מדוע נמנעים שלא ליתן גט בר"ח אייר (שיש בו ב' ימי ר"ח) או בשאר ראשי חודשים, ומה הדין בדיעבד, או בשעת הדחק?⁶¹

3. מהו ליתן גט בר"ח (סעי' ד, ו):

- א. האם כותבים גט בר"ח (כשר"ח רק יום אחד) לכתחילה ומה הטעם? (סעי' ד מח' שו"ע ׀ ורמ"א, עמ' 178)
ב. כשצריך ליתן בר"ח איך יכתבו למעשה? (סעי' ד, עמ' 178 בהעי' שוליים)
ג. כשר"ח שני ימים האם יכתבו גט, ובאיזה יום יותר חמור? (סעי' ו מח' שו"ע ׀ ורמ"א, ויום ל' שהוא א' דר"ח - חמור יותר, עמ' 182-183)

4. כיצד תמלא את הכתובה בתאריכים הבאים: א) יום רביעי טו אב תשס"ג, ב) יום שלישי ל' תשרי שהוא ר"ח חשוון תש"פ.
הקפד על כתיב מלא או חסר, וכן על לשון זכר ונקבה, והבחן בין גט לכתובה! (סעי' ב-ה, בגט - ל' ירח, בכתובה - ל' חדש, ודוגמאות לכך בעמ' 187.)

עיקרי השולחן

חושן משפט

הלכות עדות, שטרות

חו"מ סימן לג - פסולי עדות מחמת קורבה וכו', ובו י"ח סעיפים

1. עובד - האם כשר להעיד למעבידו:
א. בדיני ממונות? (חו"מ ס"י לג סעי' א, פת"ש א, עמ' 192)
ב. בעדות קידושין? (הנשואין כהלכתם פ"ח הל' כא, לעיל עמ' 192)
2. אלו קרובים פסולים להעיד (סעי' ב, עמ' 195)
א. מדאורייתא (עד "שני בשני" - פסולים מהתורה וא"צ ממנו גט).
ב. מדרבנן (י"א ברמ"א כה"ג - "שלישי בראשון" פסול מדרבנן, וי"א ברמ"א - שקרובי האם פסולים מדרבנן)
ג. ומה הנפ"מ (כפסולים מדרבנן - צריכה ממנו גט מספק (אבהע"ז) סימן מב סעי' ה', ועוד נפק"מ שם בעמ' 188)
3. בעל כאשתו (סעי' ג-ד)
א. באלו סוגי קרבה אמרינן בעל כאשתו לכו"ע? (עד קירבת "שני בשני" ובהד בעל כאשתו, סעי' ג עמ' 196)
ב. אימתי לכו"ע לא אמרינן בעל כאשתו? (בשלישי בראשון, סעי' ג עמ' 196)
ג. מתי מוסכם שאומרים תרי בעל כאשתו? (בראשון בראשון, סעי' ד' עמ' 197)
ד. מתי מוסכם שלא אמרינן תרי בעל כאשתו? (בשני בשני, סעי' ד' עמ' 197)
ה. אימתי נחלקו הפוסקים אם אמרינן תרי בעל כאשתו? (בראשון בשני, סעי' ד' עמ' 197)

⁶⁰ גט שכתבו עברית, ועדין (חתמו ב)יונית... (וכן להיפך] - כשר (גיטין פ"ב/ג). [בחתימת העדים - אין קפידא אף אם כל אחד מהם כתב בלשון אחר (בי"ש ב' בעמ' 175 בהעי' שוליים).

⁶¹ **לגבי ר"ח** - סעי' ד, ג, ובעמ' 183 בביאור הרמ"א. **ולגבי חודש אייר** - שיש ספק אם לכותבו ב"י אחת או בשני י" (׀ רמ"א סעי' ז, ׀ ושו"ע סעי' כג, עמ' 186)

בהרהר: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

4. פסולי עדות מחמת קורבה (סעי' ד, ה, ח):

באר ההגדרה הלכתית, והדין למעשה, בכשרות העדות להעיד לקרובים הבאים:

- א. לאבא החורג של אשתו (פסול, סעי' ח, עמ' 199)
- ב. לבעל אחות אשתו (פסול, אמרינן תרי בעל כאשתו בנשואים לשתי אחיות, סעי' ד, סמ"ע ח, עמ' 196-197)
- ג. לאח של אשת אחיו (כשר, סעי' ה' עמ' 198)
- ד. לאחות אשת בנו (כשר, סעי' ה' עמ' 198)

5. פסולי עדות קורבה (סעי' ד, יא):

- א. תרי בעל כאשתו שני בשני - באר הציור והדין! (סמ"ע ח בסעי' ג, שו"ע סעי' ד, עמ' 196-197)
- ב. גרים תאומים שאמם טבלה לגירותה בזמן שהיתה מעוברת בהם, האם כשרים להעיד ביחד? (סעי' יא, עמ' 201)⁶²

6. האם מחותנים כשרים (סעי' ו, עמ' 198)

- א. לדון זה את זה? (למהרי"ק - כשרים, □ אך לרמ"א - פסולים לדון דהוי כאוהב ושונא בסעי' א)
- ב. להעיד זה לזה? (שו"ע - כשרים להעיד)
- ג. לשבת יחד כדי לדון אחרים? (סמ"ע יג, בהרחבה לסעי' ו עמ' 198)

7. א. האם חתן יכול להעיד לכלתו (משודכת) לאחר ה"וארטי"? (רמ"א סעי' ט, עמ' 200)

- ב. ומהו להעיד לארוסתו וקרובה, או להעיד לקרובי אשתו? (סעי' ג-ד, ט, וסיכום לכך בעמ' 200)

8. עדות בקרוב ונתרחק (סעי' יב-יג):

- א. ראה עדות כשהיה קרוב ובא להעיד כשנתרחק, האם נתקבל עדותו ומדוע? (סעי' יג עמ' 203)⁶³
- ב. ראה עדות כשהיה רחוק והעיד כשהיה קרוב ונפסק הדין ואח"כ התרחק, האם יכול התובע לחזור ולתבוע על פי העד שנתרחק שיעיד שוב? (פתי"ש ה)⁶⁴
- ג. ראה עדות כשהיה רחוק והעיד כשהיה קרוב ועדיין לא נפסק הדין ונתרחק, האם יפסקו על פי מה שהעיד או שיעיד שוב ויקבלו עדותו או לא ומדוע?⁶⁴
- ד. ראה עדות כשהיה רחוק, ולא העיד כשהיה קרוב, ובית דין דנו בתיק זה וכבר נפסק הדין וכעת רוצים שוב להחזיר הדין עפ"י העד שראה ונתרחק, האם יקבלו עדותו?⁶⁴

9. פסולי עדות (פתי"ש ח, בהרחבה לסעי' טו עמ' 205)

דין 'תחילתו וסופו בכשרות' האם נאמר בפסולים דלהלן ומדוע?

- א. בפסול קורבה (סעי' יג - לכו"ע צריך תחילתו וסופו בכשרות)
- ב. בפסול נוגע בדבר (סעי' טו: □ לשו"ע - די שסופו בכשרות, □ לש"ך - צריך תחילתו וסופו בכשרות)
- ג. פסול רשעה/עבירה (□ לש"ך - די שסופו בכשרות, □ ולפוסקים רבים בפתי"ש ח - צריך תחילתו וסופו בכשרות)

10. עד טריפה - האם כשר להעיד? (בנפשות - פסול, בממון - מחי' (סעי' טז עמ' 207))

11. עדים הקרובים לדיינים - האם הם כשרים להעיד, ובמה תלוי דין זה? (□ לשו"ע סעי' יז - פסולים, □ ולר"י - כשרים, עמ' 208)

⁶² סעי' יא, מחי' □ ב"י, □ ודרכ"מ בעמ' 201.

⁶³ צריך שתהיה תחילתו וסופו בכשרות, סעי' יג עמ' 203.

⁶⁴ סעי' יב, פתי"ש ה', בעמ' 202 בהע' שוליים, מחי' רמ"א וסמ"ע (כ) לבין ש"ך (ט).

ח"מ סימן ל"ד - פסולי עדות מחמת עבירה, ובו ל"ה סעיפים

1. **פסולי עדות** (סעי' א)
עד שהוזמן להעיד בעדות קידושין, וידוע לו כי העד השני פסול לעדות מדרבנן, או שידוע כי העד השני עבר עבירה דאורייתא שאין בה מלקות - האם מותר לו להצטרף עמו? נמק': (פתי"ש סי' לד ס"ק ב', עמ' 215)
2. **עדות** (ח"מ סי' לג-לד)
א. עד שהעיד בזמן שהיה קרוב והיה יודע שהוא קרוב אלא שהבי"ד לא ידעו מזה וקבלו עדותו, או שהוא עצמו לא ידע שהוא קרוב - האם יכול לחזור ולהעיד כשנטלה קורבתו, והאם יש הבדל בין לפני פסק דין ובין לאחר פסק דין? (סי' לג סעי' יב, פתי"ש, ובדברינו שם עמ' 202)
ב. עד שידוע שהוא קרוב או עבר עבירה במזיד שהוא פסול מדאורייתא או נוגע, והתבקש לבוא להעיד ואף אחד לא ידוע מפסולו - האם מותר או חייב לבוא ולהעיד? (ח"מ סי' לד סעי' א', פתי"ש א', ובדברינו שם עמ' 214-215)
3. עובר עבירות: בלאו שיש בו מלקות או אין בו מלקות - האם פסול מדאורייתא או מדרבנן, והאם צריך הכרזה? (סעי' ב', כג')⁶⁵
4. נהג שחוסר זיירותו גרם לתאונת דרכים **קטלנית** - האם נפסל לעדות? (סעי' ב', פתי"ש ד' - ההורג בשוגג כשר לעדות, עמ' 216)
5. העובר עבירות מדרבנן (סעי' ג, כג):
א. האם נפסל לעדות? (סעי' ג': מחי' שו"ע ו"רמ"א, עמ' 218)
ב. האם צריך שיכריזו עליו כדי לפוסלו? (סעי' כג, עמ' 241)
6. העובר עבירה וסבור שזו מצווה: א. האם נפסל לעדות ומדוע? ב. מנה ג' דוגמאות לכך! (סעי' ד', י')⁶⁶
7. מגולח בתער שהיה עד בקידושין - האם חוששים לקידושין? (סעי' ד', לרע"א - לא נפסל לעדות, משום שאינו יודע שזה אסור, פתי"ש טו, כא) עמ' 219 ובהע' שוליים (סם)
8. עבר על שבועתו - האם נפסל לעדות? (יש בכך ג' דעות, סעי' ה', עמ' 220)
9. מי שנשבע שלא יאכל מאכל מסוים, ולאחר זמן עבר על שבועתו, האם נפסל לעדות? (ח"מ סי' לד סעי' ה, ג' דעות, בעמ' 220)
10. מפריחי יונים ומשחק בקוביה האם נפסל לעדות? מה הטעם לכך ומה הנפק"מ בין הטעמים? (סעי' טו, מחי' רמב"ם וטור, ובסמ"ע מי - כתב בי נפק"מ, עמ' 234)
11. **פסולי עדות** (סעי' יד, טו, יח)
באר ונמק כשרות עדים דלקמן: א. העוסק בהימורים (סעי' טו, ובסמ"ע כו עמ' 234), ב. פקיד שומה במס הכנסה (סעי' יד לגבי גבאי המלך עמ' 231), ג. עובד הרבנות שתפקידו לשמש עד קידושין **בשכר** (ח"מ סי' לג סוף סעי' א עמ' 192, וסיכום מקרים שמותר לעד לקבל שכר - ח"מ סי' לד סעי' יח ברמ"א וט"ז, עמ' 237)
12. **עדות עם הארץ** (סעי' יז)
איתא בפסחים מט"ב - **תנו רבנן: ששה דברים נאמרו בעמי הארץ: אין מוסרין להן עדות, ואין מקבלין ממנו עדות וכו'.** לעומת כן בגמ' בחגיגה כב. מובא - **אמר רב פפא: כמאן מקבלין האידינא שהדותא מעם הארץ, כמאן - כרבי יוסי.**
א. כיצד ביארו הראשונים סתירה זו וכיצד נפסקה הלכה? (ח"מ סי' לד סעי' יז, עמ' 235-236)

⁶⁵ א. כשאין מלקות פסול מדרבנן (ח"מ סי' לד רמ"א סעי' ב', ד, עמ' 216, 219), ב. באיסור דרבנן - צריך הכרזה (סעי' כג), ג. העובר עבירה דאורייתא שאין בה מלקות - יש מחי' אם צריך הכרזה לפוסלו (פתי"ש ו, בהרחבה לסעי' ב, עמ' 217).

⁶⁶ כיון שסבור שזו מצווה אינו נפסל, וכונן: א. קוברי המת ביו"ט (סעי' ד), ב. מלוה כסף יתומים בריבית האסורה מדאורייתא (סעי' י, ג). סיכום המקרים - בדברינו בסעי' ד, עמ' 219.

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

ב. יהודי שאינו שומר תנ"מ אך עוסק בדרך ארץ וביישובו של עולם - האם פסול לעדות? (סמ"ע ס"ק מב עמ' 236, וכאן כיון שידוע שאינו שומר תנ"מ, פסול לעדות)

13. קיבל שכר להעיד (רמ"א סעי' יח, עמ' 237)

א. מתי כשר ומתי נפסל?

ב. העיד ואח"כ החזיר את הממון - האם העדות שהעיד כשרה?

ג. לאחר העדות - האם מותר לקבל מתנה מבעל דין?⁶⁷

14. מה הנפק"מ בין פסול לעדות מדאי" או מדרבנן? (סעי' כג, וסיכום הנפק"מ בדברינו שם בסוף סי' לד, עמ' 254, ובאהע"ז סי' מב סעי' ה עמ' 88)

15. האם כדי להיפסל לעדות צריך שיכריזו על פסולו? (בפסול דרבנן - צריך שיכריזו עליו כדי שיפסל, סעי' כג עמ' 241)

16. החשוד על הערוה כשיש קול בלבד, או כשיש עדים שבא על הערוה:

א. האם כשר לעדות אשה לקידושין וכד"? (סעי' כה עמ' 243-244, ועי"ע באבהע"ז סי' מב רמ"א סעי' ה עמ' 86-87)

ב. האם כשר לשאר עדויות, כגון רק לחתום על הכתובה?⁶⁸

17. פסולי רשעה (אבהע"ז סי' מב סעי' ה)

העושה אחד מהמקרים דלהלן, האם נפסל לעדות? נמק:

א. המסייע בנישואי כהן לגרושה²⁰

ב. כהן המקדש גרושה²¹

18. הפסולים לעדות - מתי חוזרים לכשרותם להעיד במקרים הבאים (סעי' כח-לה, וסיכום בטבלה בעמ' 257):

א. מחויבי מלקות (סעי' כח-כט, עמ' 248-249)

ב. גנב וגזלן (סעי' ז, יג, כט, עמ' 223, 249)

ג. מלווה בריבית (סעי' כט, עמ' 249)

ד. משחק בקובייה (סעי' ל, עמ' 250)

ה. מועלים בשבועות (סעי' לג, עמ' 251)

ו. טבח (סעי' לד, עמ' 252)

ז. עד זומם (סעי' לה, עמ' 252)

ח. מי שאינו שומר תורה ומצוות שחוזר בתשובה (רמ"א סעי' לג עמ' 251, וערוה"ש סעי' כב עמ' 257)

האם צריכים להוציא הממון מידם⁶⁹, והאם מועיל כשב' עדים מעידים עליהם בבייחוד?⁷⁰

19. מה ההבדל בין: (א) טבח, (ב) מועל בשבועה, (ג) ועד זומם, לשאר פסולים, לגבי חזרתם להיות כשרים לעדות? (סעי' לג-לה)⁷¹

⁶⁷ פת"ש סוף ס"ק כח, עמ' 238, וסיכום המקרים שמותר לעד לקבל ממון - בעמ' 237.

⁶⁸ החשוד: לרמ"א - כשר לשאר עדויות, אך ב"ח (ח) - החמיר (סוף עמ' 243).

⁶⁹ צריכים בתשובתם להחזיר ממון שחמסו או גזלו (סעי' כט, עמ' 249), ולגבי מפריחי יונים ומשחקים בקובייה - נח' בכך, עמ' 250.

⁷⁰ כל ששניים העידו עליו בבייחוד שעשה תשובה או לקה - חוזר לכשרותו (סעי' כח, עמ' 248), ואופן תשובתו - כ"א בהתאם לחטאו (סעי' כט-לה).

⁷¹ ג' הפסולים הראשונים - תשובתם במקום שאין מכירים אותם, וסיכום הטעמים לכך - בדברינו בסוף סי' לד, עמ' 253.

בהרהר: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

ח'ו"מ סימן מ"ב - הל' שטרות, שכותבין השטר בכל לשון וכו', ובו ט"ו סעיפים

1. האם יכולים לכתוב שטר ראייה או שטר קניין על דבר שיכול להזדייף? (סעי' א', עמ' 263)⁷²
2. **שטרות** (סעי' א', עמ' 263)
 - א. שטר שנעשה שלא כתיקון חכמים, כגון שעשה שטר מקושר - האם השטר כשר או לא? (יש בכך מח)⁷³
 - ב. אין כותבים שטר חוב על דבר שיכול להזדייף - מדוע?⁷⁴
 - ג. האם כשר לכתוב עליו כשיגבו בו מיד? (לשו"ע - פסול אף לגבות בו לאלתר)
 - ד. האם יש הבדל בין שטר קניין לשטר ראייה?⁷⁵ והאם הוחזק כפרן כשטוען לא היו דברים מעולם שיוכל להזדייף?⁷⁶
3. **שטרות** (סעי' א', עמ' 263)
 - א. שטר שנכתב בעפרון (או שהועבר במכשיר פקס) - האם כשר לגבות בו מבני חורין או ממשועבדים?^{76,77}
 - ב. האם אפשר לכתוב בעפרון רק כדי שיחול הקניין על הדירה [כדי שאף צד לא יחזור בו] ולסכם שבעוד כמה ימים ילכו לעו"ז לערוך חוזה מסודר?⁷⁷ האם צריך לכתב מיד לעו"ז או אפשר להמתין קצת?⁷⁷
4. **שטר על דבר היכול להזדייף** (סעי' א', עמ' 263)

תנן (גיטין כא/ב) אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים מכשירין. באר שיטת הפוסקים וההלכה, בשטרות שנכתבו על דבר היכול להזדייף במקרים דלהלן:

 - א. גט אישה (כיון שהגט פועל את הכריתות ביניהם, יכול לכותבן על דבר שיכול להזדייף, ר"ן בעמ' 263 בהע' שוליים)
 - ב. שטר ראייה⁷²
 - ג. שטר קניין⁷²
5. במה צריך לדקדק בכתיבת השטר? (סעי' א'-ד): שלא יכתוב על דבר שיכול להזדייף, שלא יהיה שינוי באותיות, לא יכתוב משלש עד עשר בסוף שיטה, לא יכתוב סכום באותיות, עמ' 263-266
6. **כתיבת מספרים בכתובה** (סעי' ד' עמ' 266)

כיצד יש לכתוב ספרות בכתובה במקרים הבאים:

 - א. כתיבת מספר בסוף שורה (סעי' ד')
 - ב. כתיבת מספר באותיות (שם)
7. **סתירה בשטר** (סעי' ה', עמ' 267)

באר דין השטר שקיימת בו סתירה באופנים הבאים:

 - א. נכתב למעלה מנה ולמטה מאתים או להיפך (סעי' ה', אזלינן בתר חלק התחתון שבשטר, עמ' 267)
 - ב. נכתב למעלה חבית של שמן ולמטה חבית של יין (שם פתי"ש ג, עמ' 267)
 - ג. נכתב למעלה שנת תשע"ו ולמטה שנת תשע"ז (שם פתי"ש ג, עמ' 267)
8. מהם המקרים שאמרינן יד בעל השטר על התחוננה? (סעי' ה', ז', יא-יג)
 - א. שט"ח שיש בו שינוי בסכום מלמעלה ללמטה (סעי' ה', אזלינן בתר חלק התחתון שבשטר, עמ' 267)

⁷² **שט"ח [שהוא לראיה]** - מח' **שו"ע** ו**שו"ך** א, **ושטר קניין** - מח' **רמ"א** ו**שו"ך** (ב) **לבי"ח**, עמ' 263 ועיי"ש.

⁷³ רמ"א ס"י מב סעי' א', עמ' 264, ובס"י מד סעי' א' ס"ק ג, עמ' 282.

⁷⁴ גזרת הכתוב הוא דכתיב: "ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים" (גיטין כב/ב), עמ' 262 ועיי"ש רש"י.

⁷⁵ **הטוען להז"מ על שטר קניין היכול להזדייף** [ואין עדי מסירה לפנינו]: **לש"ד** (ס"י מב ס"ק ב) - **הוחזק כפרן, אך לנתיבות המשפט (ביאורים)** - **לא הוחזק כפרן**. (הש"ך הובא בחו"מ ס"י מב סעי' א', עמ' 264-263 בהע' שוליים).

⁷⁶ ולפוסלים, נראה שפסול אף לגבות בו מבני חורין.

⁷⁷ לש"ך (ב) - שטר שעיקרו נעשה לשם קניין, אף שכתבו על דבר שיכול להזדייף, יכול להשתמש בשטר זה אף לראיה, עמ' 264-263 בהע' שוליים.

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

ב. מה הדין בשובר? (רמ"א סעי' ח, עמ' 271)⁷⁸

ג. אם המלווה תפס מתי מועילה התפיסה ומתי אין מועילה? (סעי' ח, עמ' 271)⁷⁹

ד. סכם את המקרים שאמרינן יד בעל השטר על העליונה! (סעי' ח-י, ובדברינו בעמ' 280)

9. ספקות בשטר (סעי' ח, י)

קימ"ל יד בעל השטר על התחתונה בשטרות שנולד בהם ספק, באר דין זה במקרים הבאים:

א. כשבעל השטר מוחזק (לשו"ע סעי' ח' - ידו על העליונה, עמ' 271)

ב. בשובר (רמ"א סעי' ח, עמ' 271)⁷⁸

ג. כשיש לשונות חיזוק בשטר (שו"ע סעי' י, ופתי"ש י, עמ' 274)

10. דיני שטרות (סעי' ט, יד-טו)

א. שטר הלואה שכתוב בו זמן הפרעון הוא עד חג הפסח, והגיע פסח הקרוב ותבע המלווה את הלווה, וענה הלואה שלא כתוב באיזו שנה, והכוונה היתה לחג הפסח בעוד כמה שנים - הדין עם מי? מהם הטעמים, ומה הנפק"מ בין הטעמים? (סעי' ט, ש"ך יט, פתי"ש ז-ח, עמ' 272)

ב. ומה הדין במלווה על פה ויש ויכוח בין המלווה ללווה מתי זמן הפרעון - מי נאמן? (המוציא מחברו עליו הראיה, פתי"ש ז, עמ' 272)

ג. גמ"ח המלווה בין בשקלים ובין בדולרים וכתוב בשטר ההלוואה שראובן לווה סך 5,000 ושכחו לציין שקלים או דולרים, כמה יחזיר לו (באופן שאין איסור ריבית), כשההלוואה היא לזמן קצר או ארוך? (סעי' יד-טו)⁸⁰

11. האם דורשים לשון הדיוט, ומהי משמעות הדבר? (סעי' טו, עמ' 279)

12. השמות בכתובה (רמ"א סעי' טו, עמ' 279)

חתן יתום שאומץ על ידי משפחה, ובכתובה צוין שם האב המאמץ כאבי החתן, האם הכתובה פסולה?⁸¹

13. שמות הורים (רמ"א סעי' טו, עמ' 279)

א. בן מאומץ שאינו יודע מי הוא אביו, האם כשר לכתוב בשטרות שם המאמץ?⁸²

ב. כתב שמו ושם חמיו וכינוהו אביו - האם כשר? (דרכ"מ ה, סמ"ע מא, עמ' 279)

ח"מ סימן מ"ד - ה' שטרות, שיטה אחרונה, וקיום מחקים ותליות, ובו י"א סעיפים

1. אין למדים משיטה אחרונה (סעי' א, עמ' 282):

א. מה הטעם שאין למדים משיטה אחרונה? (סעי' א' ס"ק א, עמ' 282)

ב. מה צריך לעשות שיחה הכל כדין? (שם ס"ק ב)

ג. מה הדין כשלא עשה כתיקונו - האם כל השטר נפסל? (שם ס"ק ג)⁸²

ד. מה הדין כשלא עשה כדין אבל יש שורה חלקה (אורח)? (עמ' 283)⁸³

ה. סכם את המקרים שלמדים משיטה תחתונה! (עמ' 294)

⁷⁸ לראייה רמ"א סעי' ח - ידו על העליונה, למהרי"ק וריטב"א - ידו על התחתונה, עמ' 271-272, ועיי"ש.

⁷⁹ לשו"ע: אם תפס מטלטלין מועילה תפיסה, אף שלא ברשות בעלים, ואף כשיש עדים שתפס (עמ' 271).

⁸⁰ משלם לפי מטבע הקטן שירצה הנהוג במקום ההלוואה או במקום הגביה (סוף סעי' יד, סמ"ע ס"ק לו, בעמ' 278), אולם אם באותו מקום רגילים לעשות סכום חשבונם בדולרים, משלם לפי דולר (סעי' טו, עמ' 279 ועיי"ש).

⁸¹ רמ"א חו"מ סי' מב סעי' טו, ופתי"ש יג ובדברינו בעמ' 279. ואופן כתיבת השמות בכתובה - ראה בסי' מט סעי' א' עמ' 299 בהערות שוליים.

⁸² שו"ע ורוה"פ - לא נפסל השטר, דלא כתוס' - שהשטר נפסל.

⁸³ סמ"ע (ב) - לא למדים, אף לשי"ך (ג) - לרמב"ם ושו"ע למדים (עמ' 283).

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

2. שורה אחרונה (סעי' א, עמ' 282):

תקנו חז"ל לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה, באר תוקף השטר במקרים הבאים:

- א. בדיעבד, כשלא חזר על עניין השטר בשיטה האחרונה (סעי' א' ס"ק ג'⁸²)
- ב. כתב בסוף השטר: 'וקנינא מיניה' (מח' סמ"ע א) ושי"ד (א-ב) - אם למדים מכך, עמ' 283
- ג. ב' עדים המעידים שהם כתבו את השורה האחרונה? (שי"ד ד) - יש לכך דין עדות בע"פ, עמ' 283
- ד. יש מרחק אור ממתח לשיטה האחרונה (עמ' 283)⁸³

3. יש מחקים או תלויות בשטר - מה דין השטר במקרים הבאים (סעי' ה, ח):

- א. אין קיום (סעי' ה' עמ' 287)
- ב. יש קיום (שם)
- ג. כיצד יתכן שאף שיש קיום למחיקה, השטר פסול? (סעי' ח' עמ' 289)

4. שינוי בלא קיום (סעי' ה-ו)

באר כשרות השטר שמופיעים בו שינויים ללא קיום העדים, באופנים הבאים:

- א. מחיקת תיבות (סעי' ה' עמ' 287)
- ב. תיקון התאריך (שם, ופתי"ש א', עמ' 287 בהעי' שוליים)
- ג. מחיקה מאחרי השטר, במקום שאפשר לגזורו (סעי' ו', וקצות ס"ק ב', עמ' 288 בהעי' שוליים)

5. ב' פעמים 'שריר וקיים' (סעי' ט, עמ' 292):

פסק ר' יהודה ברצלוני שטר שכתוב בו תרי שריר וקיים, כשר.

מהי קושיית הנו"כ על פסיקה זו, וכיצד יישובה [ב' תירוצים]? (סמ"ע טו, שי"ד כג, תומים יב, עמ' 292)

6. ספיקות בדיני שטרות (סי' מד, מט)

- א. שטר שיש בו תיקונים או תלויות, האם צריך קיום על השינויים גם בזמנינו שכתוב בכל שטר וקנינא וכו' והכל בריר ושריר וקיים? ומה הדין אם לא קיימוהו, האם אפשר לגבות בשטר זה? (סי' מד סעי' ה, ט)⁸⁴
- ב. שטר שאין בו זמן - מה דינו?⁸⁵
- ג. שטר שהלווה הוא כהן ולא נזכר זאת בשטר, האם הוא כשר? (סי' מט, סעי' א, ז)⁸⁶

ח"מ סימן מ"ט - הל' שטרות, שיכירו העדים שם הלווה והמלווה, דין טעות וכו', ובו י' סעיפים

1. כתיבת שטרות (סעי' א עמ' 299):

כידוע שבגט מקפידים על השמות במילויים וכינויים, מה הדין בשטרי חוב ויש למלווה או ללווה ב' שמות:

- א. האם צריך לכתוב את שני השמות או רק שם אחד? (סעי' א עמ' 299)
- ב. מה הדין אם כתבו את השם הטפל בלבד? (שם)
- ג. האם צריך לכתוב גם את הכינוי? (שם)
- ד. האם צריך לכתוב אם הוא כהן או לוי? (א"צ א"כ יש בעיר שניים ששמותיהם שווים כבסעי' ז' שם)

2. הכרת שם הלווה והמלווה (סעי' ב-ד):

- א. שמות המלווה והלווה - האם העדים צריכים להכירם, והאם אף אשה או קרוב כשרים לזהותם בשמם? (סעי' ב, עמ' 301)
- ב. אם בא אח"כ ואמר טעיתי בהכרת האיש או האשה - האם נאמן בכך, והאם יש נפק"מ בין ת"ח לשאר אנשים? (סעי' ב עמ' 302)
- ג. אדם שהוא חדש בעיר - מתי הוא מוחזק שזה שמו האמיתי, ומה הנפק"מ בין שטר לזכותו ובין שטר לחובתו? (סעי' ג-ד, עמ' 303)

⁸⁴ אף בימינו צריך לקיים את המחקים והתלויות (סעי' ה, ט, שי"ד כ), ואם לא קיים - ראה בסעי' ה' עמ' 287.
⁸⁵ השטר כשר לגבות מנכסים בני חורין (שו"ע סי' מג סעי' א וע"ש), ואם נמחק הזמן והמחיקה אינה מקוימת - נח' אם השטר כשר (פתי"ש סי' מד ס"ק א, עמ' 287 בהעי' 25).
⁸⁶ השטר כשר (סי' מט סעי' א, עמ' 299), ועיר שיש בה שנים ששמותיהם שווים, והמתחייב כתב על עצמו כהן - נח' אם כהן הוי סימן לתבוע בו את הלווה (סי' מט רמ"א ע"ז ושי"ד טו), עמ' 310.

3. האם עדים יכולים לכתוב שטר אחר במקרים הבאים:
א. כשעשו טעות בשמות או בסכום (סעי' ו עמ' 305)
ב. נמחק או אבד השטר (שם)
4. ב' יוסף בן שמעון (=יב"ש) הגרים בעיר אחת (סעי' ז, עמ' 307)⁸⁷:
א. האם יב"ש האחד יכול לתבוע את יב"ש השני?
ב. האם ראובן יכול לתבוע את יב"ש?
ג. האם יב"ש יכול לתבוע את ראובן?
ד. מנה ג' מקרים לפחות שניתן לתבוע את יב"ש! (כשיש סימן שהוא הלווה, ודוגמאות לכך בעמ' 307)
5. עיר שיש בה שני אנשים בעלי אותו שם (סעי' ז, עמ' 307):
א. האם מועיל סימן של מספר נעליים של אחד מהם או צבע שיער וכדו' (סעי' ז)
ב. האם צריך לכתוב שם מקום הכתיבה כמו בגט או שם מקום מגוריהם? (שם בעמ' 309)
6. שני שמות שווים (סעי' ז, עמ' 307):
א. אם ידוע שיש בעיר שניים ששמותיהם ושם אבותיהם שוה, כגון שכל אחד מהם שמו יוסף בן שמעון - האם יכולים להוציא שטר חוב זה על זה, ומדוע? (שם)
ב. מה הדין כשלא מוזכרים שמותיהם אלא כתוב אני הח"מ חייב למוכ"ז סך מסוים וחתם הלווה שמו? (גובים ממנו, ערוה"ש שם סייק יג, עמ' 307 הע' 47)
ג. האם יש נפק"מ בין שטר שיש בו קניין לשטר שאין בו קניין? (בהרחבה לסעי' ז, עמ' 308)
ד. מה היישוב לתרץ תמיהת הרמ"א בסתירת דברי המחבר? (שם בעמ' 308)
7. אף ששני יב"ש הדרים בעיר אחת יכולים לתבוע את ראובן, מ"מ יש מקרים שאינם יכולים לחייב את ראובן - מנה לפחות ג' מקרים כאלו! (סעי' ז עמ' 307 בהע' שוליים)
8. שני יוסף בן שמעון (סעי' י, עמ' 312):
א. מצוי בהרבה מקומות שאנשים רבים קרויים באותו שם פרטי וכן שם אבותיהם זהה, כגון בחצרות החסידיים. דבר זה נקרא בהלכה 'שני יוסף בן שמעון'. יהודה היה ערב (לא ערב קבלן) לשתי הלוואות של שני בני אדם שקרויים באותו שם וגם שם אבותיהם זהה, ואחד מהלווים אינו פורע. האם המלווה יכול לגבות מיהודה הערב (כשעבר את כל התהליך של דיני גביה מהערב)? (סעי' י - כשאינו יכול לתבוע את הלווה, אינו יכול לתבוע אף את הערב שלו, עמ' 312)
ב. האם יש נפק"מ אם יש כאן שני מלווים או מלווה אחד לשני הלווים? (אין נפק"מ, שם עמ' 312)
ג. מה הדין כשהערב קרוי באותו שם של הלווה, והלווה אינו פורע - האם יגבה מהערב, ומה הטעם? (שם, מח' ש"ד ותומים)
9. שובר
א. האם ראובן יכול להציג אותו שובר כנגד שני יב"ש שתובעים אותו? (סעי' ז, עמ' 307 בהע' שוליים)
ב. מה הדין כשהשובר לא משולש והשט"ח משולש? (סעי' ח-ט, ובדברינו בסוף עמ' 312)

⁸⁷ וסימנך - כדאי להיות יוסף בן שמעון, מכיון שיב"ש - א"א לחייבו [א"מ"כ יש סימן], ומאידיך - הוא יכול לחייב אדם אחר.

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

שאלות כלליות

1. מסדר הקידושין

- א. כמסדר קידושין האם מחובתך לטעום מכוס האירוסין או מכוס הנישואין? נמק! (אבהע"ז סי' לד סעי' ב' פתי"ש סי"ק ה')⁸⁸
- ב. כתוב תאריך זה י"ום ה' ל' אדר א' תשע"ו" הקפד על לשון זכר/נקיבה, כתיב מלא/חסר. (סי' קכו, עמ' 187 דוגמאות לכך)
- ג. מסדר קידושין המקבל משכורת מהרבנות, האם יש לפסול עדותו מדין עדות בשכר ומדוע? (חוי"מ סי' לג סעי' א', עמ' 192)⁸⁹
- ד. הקרובים למסדר הקידושין, האם כשרים לשמש כעדים לקידושין? (חוי"מ סי' לג סעי' א', עמ' 192)
- ה. כיצד תנהג בנישואי נדה? (סי' סא סעי' ב, בה"ט ח, ועיי"ש האופן שמניח החתן את הטבעת באצבע הכלה, עמ' 103-104)
- ו. כתובה הנערכת ביום, כשהחופה נעשית בלילה, כיצד תנהג לגבי: מעשה הקניין, חתימת העדים, ציון התאריך? (סי' סו עמ' 150,169)

2. קידושין

- א. האם אפשר לקדש אשה בעל כרחא ומדוע? (אבהע"ז סי' מב סעי' א', עמ' 70)
- ב. כשהתנה עמה לקדשה על מנת שיתן לה 1000 ש"ח, ונתן לה תכשיט בשווי 1000 ש"ח בעל כרחא - האם מקודשת?⁹⁰
- ג. אשה שיש לה גבס או כפפה על ידה, האם צריכה להורידה בזמן קבלת הטבעת?⁹¹
- ד. באיזה סוג קידושין נחלקו הפוסקים בתוקפם כשנעשו בלילה, ומה טעם השוללים קידושין הללו? (מירי בקידושי שטר, פתי"ש סי' כו סי"ק ז, עמ' 24)⁴

⁸⁸ **המנהג היום: לספרדים: שהמברך טועם, ולרוב בני אשכנז - אין המברך טועם** אלא נותנים לחתן ולכלה לטעום, עמ' 66.

⁸⁹ **וסיכום המקרים שמותר לעד לקבל ממון - בחוי"מ סי' לד סעי' יח עמ' 237.**

⁹⁰ סי' כז בהרחבה לסעי' א, מחו': "מהר"יט, [ב]בי"ש ב, [ב]ופתי"ש ב' בשם המקנה, עמ' 29.

⁹¹ סי' כו פתי"ש א', בא"ח שופטים ש"א ה"ז-ה"ח, עמ' 29.

הבהרה: ההפניות בחלק זה מתייחסות למספור העמודים בספר "עיקרי השולחן".

אבן העזר
הלכות קידושין

סימן כו - שלא לקדש בביאה, ואיסור ביאה על הפנויה אפילו אם יחדה, ובו ד' סעיפים

- 3 **סעי' א -** אין האשה מתקדשת בביאת זנות.....
- 4 **סעי' ב -** הכניס אשה לחופה [בלא לקדשה תחילה בכסף, שטר או ביאה] - האם מתקדשת בכך? (קידושין ה/א).....
- 4 **סעי' ג -** אשה שנתקדשה אף שלא נישאה (רמב"ם אישות פ"א ה"ג, טור).....
- 4 **סעי' ד -** א. מהם הדרכים שהאשה מתקדשת בהם? ב. מהם הדברים שרב היה מלקה עליהם?.....

סימן כז - כיצד לשון הקידושין, ושיאמר הוא ויתן הוא, ובו י' סעיפים

- 7 **סעי' א -** לשון שהיא **ודאי** לשון קידושין: א. שיתן ויאמר ושתבין. ב. קידשה בשתיקה (קידושין ו/א).....
- 8 **סעי' ב -** לשונות נוספים שהן **ודאי** לשון קידושין (קידושין ו/א).....
- 9 **סעי' ג -** קידשה בלשונות שהן **ספק** לשון קידושין [כגון "הרי את מיועדת לני", "... מיוחדת לני" (קידושין ו/א)].....
- 10 **סעי' ד -** אמר לה "הרי את מקודשת", ולא אמר "לני" (קידושין ה/ב).....
- 11 **סעי' ה -** א. האומר "הריני... בתורת וכו'". ב. שצריך לקדש בלשון עתיד.....
- 12 **סעי' ו -** א. אמר "הריני אישך". ב. אמר "הרי אתה חמיי" (קידושין ה/ב).....
- 12 **סעי' ז -** נתנה היא **ואמרה** היא - אינה מקודשת (קידושין ה/ב).....
- 13 **סעי' ח -** נתן הוא **ואמרה** היא - היא ספק מקודשת (קידושין ה/ב).....
- 13 **סעי' ט -** נתנה היא **ואמר** הוא - אינה מקודשת אלא"כ נתנה לאדם חשוב (קידושין ז/א).....
- 14 **סעי' י -** השיעור של שוה פרוטה (משנה ריש קידושין).....

סי' כט - שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה, ודין המקדש במשכון או במנה ונמצא חסר וכו', ובו י' סעיפים

- 16 **סעי' א -** המקדש במתנה על מנת להחזיר [=מתעמ"ל], אינה מקודשת (קידושין ו/ב).....
- 17 **סעי' ב -** אמרה לו תן מנה לפלוני ואקדש לך (מימרא דרבא קידושין ו/ב - **מדין ערב**).....
- 17 **סעי' ג -** אמרה תן מנה לפלוני ואתקדש לו (קידושין ז/א - דמקודשת **מדין ערב ומדין עבד כנעני**).....
- 18 **סעי' ד -** נתנה לאדם **חשוב** - מתקדשת בהנאה שקיבל ממנה (קידושין ז/א - מימרא דמר זוטרא).....
- 18 **סעי' ה -** אמר לה הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני (קידושין ז/א - **מדין עבד כנעני**).....
- 19 **סעי' ו -** המקדש במשכון.....
- 20 **סעי' ז -** האומר התקדשי לי ב-100 דינר ונתן לה דינר.....
- 21 **סעי' ח -** שניים שהסכימו להנישא אך הייתה מח' ביניהם לגבי הסכום - יעשו כדברי הנתבע (תוספתא).....
- 21 **סעי' ט -** קידשה "**בכוס זה**" (ויש בה מים, או יין, או שמן) - האם קידשה בכוס או בתוכנו, או בשניהם.....
- 22 **סעי' י -** אשה שביקשה מאיש כלי או דבר אחר, והאיש נתן לה על דעת לקדשה האם מתקדשת בכך.....

סימן לד - ברכת האירוסין, ואם צריך עשרה, ובו ד' סעיפים

- 24 **סעי' א -** ברכת אירוסין.....
- 24 **סעי' ב -** לברך על כוס יין תחילה (רמב"ם).....
- 25 **סעי' ג -** עד מתי יכול לברך ברכת האירוסין?.....
- 26 **סעי' ד -** כמה אנשים צריך לברכת אירוסין?.....

סימן מב - אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני עדים, ובו ה' סעיפים

- 28 **סעי' א -** א. אין האשה מתקדשת אלא **לרצונה** (קידושין ב/ב). ב. האיש **שאנסוהו** עד שקידש בעל כורחו.....
- 29 **סעי' ב -** המקדש **בפני עד אחד** - האם חוששים לקידושין? (קידושין סה).....
- 30 **סעי' ג -** צריך **שיראו** המקדש והמתקדשת את העדים (רשב"א).....
- 31 **סעי' ד -** **העדים, ראיית הקידושין, דרישה וחקירה** (נושא 1 - בש"ע, נושאים 2-5 - ברמ"א).....
- 32 **סעי' ה -** המקדש בפסולי עדות - ובו ו' נושאים.....

אבן העזר

הלכות חופה / נישואין

סימן סא - חופה לענין מה קונה, ובו ב' סעיפים

- 38 סע' א - האם לאחר החופה דינה כאשת איש לכל דבר?
אשה חולת מוות שהוכנסה לחופה, מנהגים ברמ"א [א. תענית ביום החופה, ב. לעשות חופה תחת כיפת השמים].....
- 39 סע' ב - מהו להינשא כשהיא נדה?

סימן סב - מתי מברכין ברכת חתנים, ואם אוכלין בהרבה בתים, ובו י"ג סעיפים

- 42 סע' א - מתי מברך ברכת חתנים? (כתובות ז/ב).....
- 43 סע' ב-ג - א. מהו לברך ברכת חתנים לב' חתנים/כלות כאחד?
ב. אין מערבין שמחה בשמחה
- 44 סע' ד - ברכת חתנים בעשרה (כתובות ח).....
- 44 סע' ה - מברכים ברכת חתנים אחר ברהמ"ז וכו', ואין מברכים ברכה זו לא עבדים ולא קטנים (רמב"ם).....
- 45 סע' ו - עד כמה ימים מברכים ז' ברכות? (כתובות ז/א).....
- 46 סע' ז - א. מתי מברכים "אשר ברא"
ב. בדין "פנים חדשות" בז' ימים (כתובות ח/א).....
- 47 סע' ח - מי נקרא פנים חדשות?
- 48 סע' ט - כשיש ב' דברים הטעונים ברכה על כוס, האם אפשר לברכם על אותה כוס?
- 49 סע' י - האם מברכים ברכת חתנים אף שלא בבית החתן?
- 50 סע' יא - בני חופה שנחלקו לכמה חבורות.....
- 50 סע' יב - האם שמשים [היינו המלצרים] האוכלים אחר סעודת הנישואין - מברכים שבע ברכות?
- 51 סע' יג - ממתי ועד מתי - אומרים "שהשמחה במעונו" בוימוך?

סימן סג - בעילת מצוה וברכתו, ובו ב' סעיפים

- 53 סע' א - בעילת מצוה, הפרישה והטהרה.....
- 54 סע' ב - ברכת "צג אגוז" (בה"ג, גאוניים).....

סימן סד - זמן נשואי בתולה ואלמנה, ואם אינו רוצה לעשות סעודה, ובו ו' סעיפים

- 55 סע' א - הנושא בתולה - צריך לשמוח עמה ז' ימים.....
- 56 סע' ב - הנושא בעולה - צריך לשמוח עמה ג' ימים.....
- 57 סע' ג - זמני הנישואין.....
- 58 סע' ד - סעודה לפי כבודו ולפי כבודו (רבינו אפרים, וכן הסכמת כל הפוסקים).....
- 58 סע' ה - צריך לזוהר שלא יהא כקונה קניין בשבת [היינו שלא יעשה בשבת דבר שע"י זה יזכה במציאתה ובמעשה ידיה].....
- 59 סע' ו - אין נושאים בחול המועד (מיו"ק ח/ב).....

סימן סה - מצוה לשמח חתן וכלה, ודין מת וכלה, ובו ד' סעיפים

- 60 סע' א - מצוה לשמח חתן וכלה (כתובות טז/ז).....
- 61 סע' ב - אסור להסתכל בכלה.....
- 61 סע' ג - מנהגים זכר לחורבן.....
- 61 סע' ד - מקדימין את הכלה למת (כתובות יז/א).....

אבן העזר
הלכות כתובות וגיטין

סימן סו - כמה דיני כתובה, ובו י"ג סעיפים

- 66 סע' א - צריך לכתוב לה כתובה.....
- 67 סע' ב - בשעת הדחק יכול ליתן לה מטלטלין במקום כתובה (כתובות ז).....
- 68 סע' ג - כתובה שאבדה או שמחלה לו על הכתובה - צריך לכתוב כתובה אחרת (ועי' לקמן בסע' ט).....
- 69 סע' ד - זמן - כשכותב כתובה חדשה, מהו הזמן שכותב בכתובה החדשה? (טור בשם בעל העיטור).....
- 70 סע' ה - מכרה כתובה - האם צריך לכתוב לה כתובה אחרת? (בי"ק פט"א).....
- 70 סע' ו - האם כתובה מדאורייתא או מדרבנן?.....
- 71 סע' ז - האם רשאי לכלול את תוספת הכתובה עם עיקר הכתובה בסכום אחד?.....
- 72 סע' ח - האם אמירה של החתן שיתן סך מסויים מחייבת אותו אף שלא עשה על כך קניין?.....
- 72 סע' ט - כל הפוחת משיעור [עיקר] הכתובה - בעילתו ובעילת זנות (כ"ר מאיר) (ועי' לעיל בסע' ג).....
- 72 סע' י - לחוס - משפחות מיוחדות (כתובות יב).....
- 73 סע' יא - הנדוניא [שמכנסת הכלה] ומה שמתחייב הבעל כנגדה ומוסיף עליה - הכל לפי מנהג המדינה.....
- 75 סע' יב - הנדוניא והתוספת עליה - נקבעים עפ"י המקום שתכננו לגור שם (רשב"א).....
- 75 סע' יג - מי שאינו יודע לקרוא: א. האם ניתן להחתימו כעד על הכתובה?
ב. האם חתן עי"ה נאמן לומר שלא הבין הכתובה?.....

סימן קכו - נוסח לשון הגט ודקדוק אותיותיו, (סעיפים א-ז)

- 78 סע' א - באיזה כתב ולשון כותבים את הגט? (וכיוצ"ב לקמן חו"מ סי' מב סע' ב).....
- 79 סע' ב - האם ימות השבוע בכתבים בכתב מלא עם י' [פנימית]? (טור ורא"ש).....
- 79 סע' ג - יום ראשון - יכתוב באחד בשבת (כל בו).....
- 80 סע' ד - ימי החודש - יכתוב בלשון זכר (טור בשם רבינו פרץ).....
- 81 סע' ה - חשבון השנים - יכתוב בלשון נקבה.....
- 82 סע' ו - ר"ח שיש בו ב' ימים - האם נותנים בו גט?.....
- 83 סע' ז - א. שנה מעוברת שיש בה ב' אדרים. ב. כיצד לכתחילה כותבים את שמות חודשי השנה?.....

חושן משפט
פסולי עדות

סימן לג - פסולי עדות מחמת קורבה, ואשה ועבד, ובו י"ח סעיפים

- 90 סע' א - כל הפסולים לדון פסולים להעיד.....
- 90 סע' ב - הקרובים הפסולים לעדות.....
- 92 סע' ג - עד איזה קירבה אמרינן בעל כאשתו [או אשה כבעלה]? (רא"ש).....
- 93 סע' ד - מתי אמרינן "תרי בעל כאשתו"?.....
- 93 סע' ה - אדם שפסול לו אך מעיד לשאר קרוביו (רמב"ם).....
- 93 סע' ו - אבי החתן ואבי הכלה - מעידים זה לזה.....
- 94 סע' ז - אחי האח - מעידים זה לזה שהרי אין ביניהם קירבה כלל.....
- 94 סע' ח - האיש עם אשתו "ראשון בראשון" - לפיכך אינו מעיד אף לא לנשות קרוביה, ולא לבעלי קרובותיה.....
- 95 סע' ט - הארוס פסול להעיד דוקא לארוסתו, אך לשאר קרוביה - אינו פסול (טנהדרין כח"ב).....
- 95 סע' י - פסול קרובים - הוא גזרת הכתוב (רמב"ם, עפ"י ב"ב קט"א).....
- 95 סע' יא - הגר - כקטן שנולד דמי.....
- 96 סע' יב - היה קרובו ונתרחק - כשר להעיד לו (כ"ת"ק ודלא כרבי יהודה).....
- 96 סע' יג - עדות כשרה דוקא כשתחילתו וסופו בכשרות (בי"ב קכ"א).....
- 97 סע' יד - עדים הקרובים לו ורחוקים מבניו (רא"ש).....
- 97 סע' טו - בפסול ממון - די בכך שסופו בכשרות.....

- 98 סעי' טז - עדים הקרובים לערב (מכות ז'א וז'ב חונא).....
- 98 סעי' יז - עדים שקרובים זה לזה או שקרובים לדיינים - פסולים (ירושלמי).....
- 99 סעי' יח - אם הקהל מינו עדים ותיקנו שלא ישווה שום עדות זולתם - כשרים להעיד אפילו לקרובם.....

סימן לד - עדים הפסולים מחמת עבירה, ובו ל"ה סעיפים

- 103 סעי' א - רשע פסול לעדות.....
- 103 סעי' ב - איזהו רשע שפסול לעדות (סנהדרין כז'א, כאב"י ורמב"ם).....
- 104 סעי' ג - העובר על איסור דרבנן [כגון האוכל עוף בחלב, או שחילל יו"ט שני] האם פסול לעדות.....
- 104 סעי' ד - העובר עבירה וסבור שזו מצוה - לא נפסל לעדות (סנהד' כז'ב כרב חונא).....
- 105 סעי' ה - העובר על השבועה - פסול לעדות.....
- 106 סעי' ו - טבח [שוחט] - שיצאה נבילה או טרפה מתחת ידו, פסול לעדות.....
- 106 סעי' ז - גנב וגזלן - פסולים לעדות מעת שגנב או גזל, ואע"פ שהחזירו עד שיעשו תשובה (רמב"ם).....
- 107 סעי' ח - עד זומם - פסול לעדות (סנהדרין כז'א).....
- 107 סעי' ט - עדים החתומים בשטר - האם נעשים זוממים.....
- 108 סעי' י - המלוה בריבית (סנהדרין כד'כה).....
- 108 סעי' יא - המלווה מעות יתומים בריבית קצוצה - האם נפסל לעדות?.....
- 108 סעי' יב - א. מי שהוא אפטרופוס של גוי או של יתומים, ב. או אדם שמוחק בכשרות.....
- 109 סעי' יג - העובר על גזל של דרבנן פסול מדרבנן, [וגי דוגמאות לכך: א) גזל חשי"ו, ב) החמסנים, ג) הרועים].....
- 110 סעי' יד - דין המוכסים והגבאים (סנהדרין כה'ב עפ"י רמב"ם וטור).....
- 111 סעי' טו - אריס - שנטל חלק גדול יותר ממה שמגיע לו בפירות.....
- 111 סעי' טז - מתי משחקים בקוביא ומפריחי יונים - פסולים לעדות מדרבנן.....
- 113 סעי' יז - עם הארץ - בחזקת פסול עד שיוחק לכשר (כרמב"ם ורי"ף).....
- 114 סעי' יח - א. הבזויים פסולים לעדות (שו"ע).
ב. האם מותר ליטול שכר כדי להעיד (רמ"א).....
- 115 סעי' יט - גוי ועבד - פסולים לעדות (בי"ק די'טו).....
- 115 סעי' כ - השונא לחבירו ואמר לו בפני רבים אלך ואמסור ממונך [לגוי] - פסול לעדות (הג' אשרי, כל בו).....
- 115 סעי' כא - דין הפסולים לבוא בקהל וערל.....
- 116 סעי' כב - דין המוסרים והאפיקורסים (רמב"ם).....
- 116 סעי' כג - מה בין פסול מהתורה לפסול מדבריהם/ מתי צריך הכרזה על חטאו כדי לפסולו לעדות (סנהד' כז'ב).....
- 117 סעי' כד - החילוק בין דבר שפשט בישראל שהוא עבירה, לדבר שקרוב להיות שוגג (רמב"ם).....
- 118 סעי' כה - אין אדם משים עצמו רשע, (שו"ע), ובענין מי שיש עליו קול חשד בעלמא (רמ"א).....
- 119 סעי' כו - פלגינן דיבורא - נאמן בעדותו לפסול חברו אע"פ שעושה עצמו רשע - משום ד"פלגינן דיבורא".....
- 120 סעי' כז - התובע את חברו עם עד - האם התובע והעד מצטרפים לפסול את הנתבע לעדות אחרת?.....
- 120 סעי' כח - אדם שנפסל לעדות - מתי הוא חוזר לכשרותו (רמב"ם, עפ"י כתובות כ"א ב).....
- 121 סעי' כט - הנפסל לעדות משום ממונ - מתי הוא חוזר לכשרותו? (רמב"ם).....
- 121 סעי' ל - מאימתי חזרת המשחקים בקוביא - משיחורו בהם חזרה גמורה שלא יעשו אפילו בחינם.....
- 122 סעי' לא - מאימתי חזרת מפריחי יונים - משישברו כלי צידם, ויחזרו בהם חזרה גמורה שאפילו במדבר לא יעשו..
- 122 סעי' לב - מאימתי חזרת סוחרי שביעית - משתגיע שביעית ויבדקו [וי"ג ויבדלו], וכו'.....
- 122 סעי' לג - חזרת המועל בשבועה (רמב"ם עפ"י ירושלמי).....
- 123 סעי' לד - חזרת הטבח שיצאה טרפה מידו - שילבש שחורים... וילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה.....
- 123 סעי' לה - חזרת עד זומם - שילך למקום שאין מכירים אותו, ונתנו לו ממונ חשוב להעיד שקר ולא רצה.....

חושן משפט
הלכות שטרות

סימן מב - שכותבין השטר בכל לשון, ודין אם אין המטבע מפורש בו, ובו ט"ו סעיפים

- 128 סע' א - א. אין לכתוב שטר חוב על דבר שיכול להזדייף. ב. מה דין שטר שאינו עשוי כתקנת חכמים.....
- 129 סע' ב - השטר נכתב בכל לשון ובכל כתב - ובלבד שידקדק הסופר בכתב ההוא שלא יהיה בו שום שינוי.....
- 129 סע' ג - שאותיות ותיבות השטר לא יהיו דחוקים ולא מרווחים מחשש לזיוף, [ונפק"מ לגי אנשים, וסימני"ד סעי"ד].....
- 129 סע' ד - כתיבת מספרים באופן שלא ניתן לזייפם.....
- 130 סע' ה - א. הולכים אחר חלק התחנות שבשטר. ב. יד בעל השטר על התחונה (ב"ב קס"ה/ב), [וסימנך: "נתאה גבר"].....
- 131 סע' ו - אם נמחקו אותיות מהשם המופיע בתחתית השטר - האם ילמד תחתון מעליון.....
- 132 סע' ז - ספל וקפל - שט"ח שהתחייב ספל [= 9 קבים], ומאידיך קפל [=קב וחצי] - מה גובה ממנו? (ב"ב קס"ה/ב).....
- 132 סע' ח - א. בעל שטר שתפס מטלטלין. ב. בעל שובר שמוחזק במעות שברשותו.....
- 133 סע' ט - לא אמרינן "יד בעל השטר על התחונה" - בדבר שהשטר בטל בו (רא"ש).....
- 133 סע' י - ב' מקרים נוספים שלא אמרינן "יד בעל השטר על התחונה".....
- 134 סע' יא - נמחק סכום שהתחייב (ב"ב קס"ה/ב).....
- 134 סע' יב - כתוב בשטר סלעים - אך לא מפורט הסכום (ב"מ ד/ב).....
- 135 סע' יג - שטר הלוואה שכתוב בו כסף/זהב/דינרי/דינרין - כמה צריך לתת לו? [וסימנך: "י"ג דינרי וי"ג דינרין].....
- 136 סע' יד - לפי איזה מקום או מטבע - גובה את השט"ח! (כתובות ק"ב).....
- 137 סע' טו - הולכים אחר מנהג המקום שנכתב בו השטר.....

סי' מד - דין חזרת השטר בשיטה אחרונה, וכיצד מקיימים המחק והתלויים, ובו י"א סעיפים

- 140 סע' א - אין למדים בשיטה אחרונה (ב"ב קס"א/ב).....
- 141 סע' ב - שטר שהוא כתב ידו של המתחייב (רשב"א).....
- 141 סע' ג - אין למדים משורה ומחצה הכתובות בסוף השטר.....
- 142 סע' ד - שטר שכתוב בו "שריר וקיים" - האם למדים בשיטה אחרונה.....
- 142 סע' ה - שטר שיש בו מחקים ותליות - צריך לקיימם.....
- 143 סע' ו - שטר שיש בו גרר [מחק] במקום שנהגו לכתוב הפרעון [כגון מאחורי השטר או בין השורות של השטר].....
- 143 סע' ז - שאין לכתוב את הקיום בכתב דק יותר.....
- 144 סע' ח - כל שיש מחיקה במקום שראוי לכתוב "שריר וקיים" - השטר פסול אף שמחיקה זו מקוימת (ב"ב קס"א).....
- 145 סע' ט - א. כעת נהגו לקיים מחקים ותליות אף בשיטה אחרונה. ב. דין שטר שנכתב בו פעמיים "שריר וקיים".....
- 146 סע' י - דבר שנכתב בקיום, אך לא נמצא בשטר (רשב"א).....
- 146 סע' יא - שטר שקיום המחקים שבו נעשה לאחר חתימת העד הראשון (רשב"א).....

סימן מט - שיכירו העדים שם הלוה והמלוה, ודין טעות השמות והסכום, ובו י" סעיפים

- 149 סע' א - לכתוב את השם העיקרי (בעל התרומות).....
- 150 סע' ב - א. מתי העדים צריכים להכיר את שמות שני האנשים המוזכרים בשטר?
ב. האם עד נאמן לחזור בו מזהויו בעל דין שעמד לפניו?.....
- 151 סע' ג - כל שהחזק שמו שלושים יום בעיר - כותבים אותו שם, ואין חוששין לקנוניא (פירוש רמא"ת), (ב"ב קס"ז/א).....
- 151 סע' ד - אדם שעונה לשם שקוראים לו (יד רמ"ה מהא דרב זביד ב"ב קס"ז/ב).....
- 152 סע' ה - והציאו עליו שטר והוא טוען שאינו חייב וכו' - אין חוששין לדבריו וחייב לשלם (רמב"ם).....
- 152 סע' ו - מתי עדי השטר יכולים לחזור ולכתוב שטר אחר [ולא אמרינן "כבר עשו שליחותם"]?.....
- 153 סע' ז - עיר שיש בה שני אנשים בשם יוסף בן שמעון [=יב"ש] - האם ניתן להוציא שט"ח עליהם וכו'? (ב"ב קע"ב).....
- 155 סע' ח - האם מה ששובר מועיל כנגד ב' שט"ח (סוף סעי' ז), זה אף כהשובר לא משולש, והשט"ח משולשים?.....
- 155 סע' ט - שובר לא משולש - מועיל כנגד ב' שט"ח משולשים שנמצאו בין שטרותיו הקרועים (רבי ירמיה ב"ב קע"א).....
- 156 סע' י - ערב - כשא"א לתבוע את יב"ש, א"א לתבוע גם הערב שלו (כרוב בבכורות מח"א, ושלא כר"י ירמיה).....

ראשי תיבות וקיצורים, ספרים שהוזכרו בספרינו

<p>ו</p> <p>וא"א = ואי אפשר וה"ה = והוא הדיון וז"ל = זהו לשונו וכ"ד = וכן דעת וכד/וכדו' = וכדומה וכו' = וכוליה וכ"כ = וכן כתב/כתבו וכיוצא בזה וכ"נ = וכן נראה וכל"פ = וכן פסק/פסקו ומש"כ = ומה שכתב/ומה שכתבו וג"ל = ונראה לי וע"ע = ועיין עוד וצ"ע = וצריך עיון</p>	<p>בפה"ג = בורא פרי הגפן ב"ק = בבא קמא ב"ר = בן רבי ברהמ"ו = ברכת המזון ברכ"י = ברכי יוסף [לחיי"א] ב"ש = בית שמאי, בית שמואל</p>	<p>א</p> <p>א' = אחד, אל"ף א"א = אי אפשר א"כ = אלא אם כן אבהע"ו/אה"ע/אהע"ו = אבן העזר אג"מ = אגרות משה [פריש"ן] אע"ל = איבד עצמו לדעת או"ז = אור זרוע או"ח = אורח חיים אוצה"פ = אוצר הפוסקים אח"כ = אחר כך א"י = ארץ ישראל איסו"ב = איסורי ביאה א"כ = אם כן אכמ"ל = אין כאן מקום להאריך א"ל = אמר/אמרה לה/לו אמ"ה = אלוקינו מלך העולם א"נ = אי נמי אנצ"ב = אנציקלופדיה [תלמודית] אע"ג = אף על גב אע"פ = אף על פי אעפ"כ = אף על פי כן אפ"ה = אפילו הכי אפ"ו = אפילו א"צ = אין צריך/צריכים אצ"ל = אין צריך לומר אק"ב = אשר קידשנו במצוותיו א"ר = אמר רב/רבי ארה"ב = ארצות הברית א"ת = אם תאמר את"ל = אם תמצא לומר</p>
<p>ז</p> <p>ז"ב = זה בורה, ז' ברכות זה"ז = זמן הזה ז"י = ז' ימים זכ"י = זכרון יצחק ז"ל = זו לשונו/זכרונו לברכה ז"ג = [ספירת] ז' נקיים ז"פ = ז' פעמים זצ"ל = זכר צדיק לברכה</p>	<p>ג</p> <p>גב"ש = גבעת שאול (שרת) גז"ש = גזרה שווה ג"י = גירסת ג"כ = גם כן גמ"ר = גמרא גמ"ח = גמילות חסדים ג"פ = ג' פעמים גרי"א = גאון רבי אליהו [מילנא] גרי"צ = גאון רבי בני ציון [אבא שאול] גרי"ח = גאון רבי חיים [מולדאווי] גאון רבי חיים [נאה] גאון רבי חיים [קנייבסק] גרי"י = גאון רבי יצחק גרי"ש = גאון רבי יוסף שלום [אלישיב] גרי"מ = גאון רבי מאיר [מאזוז] גאון רבי מרדכי [אליהו] גאון רבי משה [פניר] גרי"ע = גאון רבי עובדיה [יוסף] גרי"ש = גאון רבי שלום [שפאש], גאון רבי שלמה [משה עמאר], גאון רבי שמואל [לוי ואגור] גאון רבי שריה [דפליסק] גריש"ז = גאון רבי שלמה זלמן [אייזנברג] גשה"ח = גשר החיים [לבד טוקצניסק]</p>	<p>ב</p> <p>בא"ח = בן איש חי באה"ג = באר הגולה באה"ט = באר היטב בא"י = ברוך אתה ה' ב"ד = בית דין בדי"ה = בדיבור המתחיל בד"כ = בדרך כלל בדה"ש = בדי השלחן בד"צ = בית דין צדק ב"ה = בעזרת ה', ברוך ה', בית הלל בה"ג = בעל הלכות גדולות בה"ט = באר היטב בהז"ז = בזמן הזה ב"ח = בית חדש, ברכת התנים בח"מ = בחושן משפט/בחלקת מחוקק ב"י = בית יוסף ב"ד = בית דין ביה"ד = בית הדין ביהכ"ס = בית הכנסת ביה"ל = ביאור הלכה ביהמ"ד = בית המדרש ביה"ק = בית הקברות ביה"ש = בין השמשות בכ"ז = בכל זאת כ"ל = כלשון בלא"ה = בלאו הכי בלע"ז = בלשון עם ור ב"מ = בבא מציעא כס"ד = בסיעתא דשמיא בסה"כ = בסך הכל בע"ח = בעל/בעלי חיים בע"ה = בעזרת ה' בע"כ = בעל כרחו/כרחי בע"פ = בעל פה בפ"ע = בפני עצמו</p>
<p>ח</p> <p>ח"א = חלק א' ח"ב = חלק ב' הה"מ = חול המועד חוי"כ = חותן וכלה חוי"ל = חו"ל לארץ חוי"מ = חושן משפט חוי"ק = חופה וקידושין חזו"א = חזון איש חזו"ע = חזון עובדיה חזו"ל = חזונו/זכרונו לברכה חי' = חידושי חיד"א = חיים יוסף דוד אזולאי חכ"א/חכמ"א = חכמת אדם חכ"צ = חכם צבי ח"מ = חלקת מחוקק, חתום מטה ח"ק = חברה קדישא חש"י = חרש שוטה וקטן חתי"ס = חתם סופר</p>	<p>ד</p> <p>דא"י = דאמר רב/רבי דאל"כ = דאם לא כן דב"י = דברי סופרים [לרבי ירחוב] דגמ"ר = דגול מרובה ד"ה = דיבור המתחיל דוג"א = דוגמא דס"ל = דסבירא ליה/להו ד"ע = דברי עצמו דר"א = [פסק] דרבי אליעזר דרכ"מ = דרכי משה [ליפ"א] ד"ת = דבר/דברי תורה</p>	<p>ה</p> <p>הגר"א = הגאון רבי אליהו [מילנא] הג' = הגהות הגהמ"ו/הגמ"ו = הגהות מיימוניות הגה"מ"נ = הגהות מעשה נסים ה"ה = הוא הדין הו"א = הוה אמינא הוי"ל = הוה ליה/להו ה"ז = הרי זה ה"י"ז = ה' ישמרנו ויחיהו הכדהמ"ב = הלכה כדברי המקל באבל ה"ל = הלכה/הלכות הג"ל = הנזכר לעיל הע"י = הערה ה"ק = הכי קאמר הקב"ה = הקדוש ברוך הוא הרה"ג = הרב הגאון</p>
<p>ט</p> <p>טה"ב = טהרת הבית טוש"ע = טור ושולחן ערוך ט"ז = טורי זהב ט"ס = טעות סופר</p> <p>י</p> <p>י"א = יש אומרים יא"צ = יארצייט יבי"א = יביע אומר יב"ש = יוסף בן שמעון יו"ד = יורה דעה יו"ט = יום טוב י"ל = יש לומר ילקו"י = ילקוט יוסף יע"ל קג"ם = [דינים שברם הל' כאבין] 'אוש, עד זומם, לחי, קידושין, גילוי דעת, מומור, (נ"ע רש"י סנהדרין כ"ז) יקנה"ז = יין קידוש נר הבדלה זמן יש"ש = ים של שלמה</p>		

ראשי תיבות וקיצורים, ספרים שהוזכרו בספרינו

<p>עפ"ז = על פי זה ע"ק = עדי קידושין/עסקי קידושיה ערוה"ש = ערוך השלחן ע"ש = ערב שבת/עיי"ן שם/על שם</p>	<p>מ"מ = מכל מקום/מראי מקומות מע"ע = מעת לעת מע' ניסים = מעשה ניסים מנ"פ = מצורפת/מצורפת בזה מקצה"כ = מקצת היום ככולו משא"פ = מה שאין כן מש"ה = משום הכי מש"כ = מה שכתב/שכתבנו משנ"ב/משנב"ר = משנה ברורה משנ"ן = ר' שמשון משאנץ (בפעלי הנוסח, אחי הריב"א) מתעמ"ל = מתנה על מנת להחזיר</p>	<p>כ</p> <p>כ"א = כל אחד כד' = כדבר/כדעת כה"ג = כהאי גוונא כה"ח = כף החיים כו"ע = כולי עלמא כיו"ב/כיוצ"ב = כיוצא בזה כ"כ = כן כתב כ"ז = כן נראה כנה"ג = כנסת הגדולה כני"ל = כנזכר לעיל כמ"ש/כמש"כ = כמו שכתב/שכתבו כ"פ = כן פסק כ"ש = כל שכן כת"י = כתב יד</p>
<p>פ</p> <p>פ"א = פעם אחת פ"ח = פנים חדשות פ"י = פירוש פמ"א = פנים מאירות פמ"ג = פרי מגדים פס"י = פסוק פס"ד = פסק דין פ"ק = פרק קמא פקו"נ = פיקוח נפש פרי"ו = פריה ורביה פרי"ח = פרי חדש פריש"י = פירש רש"י פתי"ש = פתחי תשובה</p>	<p>נ</p> <p>נ"ב = [רבינו יוחנן] נתיב ב' נוב"י = נודע ביהודה נו"כ = נושאי כלים נח"י = נחלקו נ"ל = נראה לי נלע"ד = נראה לעניות דעתי נמוקי יוסף ננ"ב = נפתלי צבי יהודה ברלין נפק"מ = נפקא מינה נקה"כ = נקודות הכסף [לש"ך] ני"ד = [גר"ן] = נטריה רחמנא [ופרקיה] נשג"ז = נדה, שפחה, גויה, זונה</p>	<p>ל</p> <p>להד"מ = לא היו דברים מעולם לח"ם = לחם משנה/לבן, חדש, מגוהץ לכו"ע = לכולי עלמא למ"ד = למאן דאמר לע"ז = לעילוי נשמת לענ"ד = לעניות דעתי לפ"ז/לפי"ז = לפי זה לפמש"כ = לפי מה שכתב</p>
<p>צ</p> <p>צ"א = ציץ אליעזר (ש"ח) ציד"ה = צידוק הדין צ"כ = צאת הכוכבים צ"ל = צריך לומר צ"ח = ציון לנפש חיה צ"ע = צריך עיון צ"ג = צריך עיון גדול</p>	<p>ס</p> <p>סב"ל = ספק ברמות להקל ס"ד = סלקא דעתך/דעתין סה"כ = סך הכל סה"ט = ספר התרומה סי"י = סימן/סימנים ס"ל = סבירא ליה/להו סמ"ג = ספר מצוות גדול סמ"ע = ספר מאירת עינים סמ"ק = ספר מצוות קטן סנה"סנה"ד = סנהדרין ס"ס = ספק ספיקא סס"ק = סוף סעיף קטן סע"י = סעיף/סעיפים ס"ק = סעיף קטן ס"ת = ספר תורה</p>	<p>מ</p> <p>מאע"ד = מאבד עצמו לדעת מבע"י = מבעוד יום מבי"ט = משה בן יוסף טראני [אבי המהרי"ט] מג"א = מגן אברהם מ"ד = מאן דאמר מה"ד = מהדורת מהדו"ק = מהדורת קמא מהדו"ת = מהדורת תניינא מהרא"י = מורנו הרב רבי איסרלן ישראל מהר"ח אבולעפיה = מורנו הרב רבי חיים אבולעפיה מהר"י אבובב = מורנו הרב רבי יצחק אבובב מהר"י אהריב"ל = מורנו הרב רבי יוסף בן לב מהר"י בן שושאן = מורנו הרב רבי יהודה בן שושאן מהר"י וייל = מורנו הרב רבי יעקב וייל מהר"י ט/מהרימ"ט = מורנו הרב רבי יוסף טראני מהר"י צהלון = מורנו הרב רבי יום טוב צהלון מהר"י"ל = מורנו הרב רבי יעקב מולין מהר"ק = מורנו הרב רבי יוסף קולון מהר"ק"ש = מורנו הרב רבי יעקב קשטרו מהר"ל = מורנו הרב רבי יהודה ליווא [ביר בצלאץ] מהר"ל צונז = מורנו הרב רבי ליב צונז מהר"ם/מהר"ם = מורנו הרב רבי מאיר [מרוטנבורג] מהר"ם כ"ץ = מורנו הרב רבי מאיר כהן צדק מהר"ם מינץ = מורנו הרב רבי משה [הלין] מינץ מהר"ם מלובלין = מורנו הרב רבי מאיר מלובלין מהר"ם פדואה = מורנו הרב רבי מאיר קצנלנבוגן מהר"ם שיק = מורנו הרב רבי משה שיק מהרש"א = מורנו הרב רבי שמואל אידלס מהרשד"ם = מורנו הרב רבי שמואל די מדינה מהרש"ן = מורנו הרב רבי שלמה כהן [שאלוניקי] מוכ"ז = מוציא כתב זה מו"צ = מורה צדק מוצ"ש = [מוצ"ש] = מוציא שבת [קודש] מו"ק = מועד קטן מו"ח = מחלוקת מוח"י = [ב"י] מוחדוש מחצה"ש = מחצית השקל מ"ט = מציא טעמא מ"כ = מצאתי כתוב</p>
<p>ר, ש, ת</p>	<p>ע</p>	<p>בנעמ"ב הבא</p>
<p>ע"א = עמוד א' ע"ב = עמוד ב' ע"ג = על גבי ע"ד = על דעת ע"ה = עם הארץ עו"ד = עורך דין עוה"ז = עולם הזה ע"ז = עבודה זרה, על זה עט"ז = עטרת זהב ע"י = על ידי עיה"ק = עיר הקודש עיי"ז = על ידי זה עיו"ט = ערב יום טוב עיו"ש = עיון שם ע"כ = עד כאן/על כן/על כרחך עכ"ד = עד כאן דבריו עכו"ם = עובד/עובדי כוכבים ומזלות עכ"ל = עד כאן לשונו עכ"פ = על כל פנים ע"ל = עיין לעיל/לקמן עמ"י = עמוד ע"מ = על מה/מנת ע"ע = עיין עוד ע"פ/עפ"י = על פי</p>		

ראשי תיבות וקיצורים, ספרים שהוזכרו בספרינו

ש	ר
<p>ש' = שאלה/שאלת ש"א = [באי"ח] שנה א' שא"א = שאי אפשר שאל"ס = [מימ] שאין להם סוף ש"ב = [באי"ח] שנה ב' שב"ו = שבות יעקב שה"ה = שהוא הדין שו" = שלחן ערוך שו"ת = שאלות ותשובות שט"ג = שלטי הגיבורים שט"ח = שטר חוב שטמ"ק = שיטה מקובצת ש"ך = שפתי כהן שכנה"ג = שיירי כנסת הגדולה שלט"ג = שלטי הגיבורים ש"ה = שני לוחות הברית [לדבי ישעיה הורוביץ] ש"מ = שמע מינה שמו"ת = שנים מקרא ואחד תרגום שמ"י = שמיני עצרת ש"ס = ששה סדרים שעה"צ = שער הציון שע"ת = שערי תשובה ש"ץ = שליח ציבור שלי"ט/ט/שליט"א = שיחיה לאורך ימים טובים אמן ש"פ/ש"פ = שווה פרוטה</p>	<p>ר' = רבי ראב"ד = רבי אברהם בן דוד ראב"ה = רבי אליעזר בן יואל הלוי ראב"ן = רבי אליעזר בן נתן ראב"ע = רבי אלעזר בן עזריה רא"ה = רבי אהרן הלוי ריא"ו = רבי ישעיה אחרון ז"ל [כנד הרי"ד] ראנ"ח = רבי אליהו בן חיים (שו"ת) רא"ם = רבי אליהו מזרחי (שו"ת) רא"ש = רבינו אשר [בן יחיאל] ראשל"צ = ראשון לציון רב' = רבינו רבד"ב = רבי דוד בן זמרא רד"ק = רבי דוד קמחי רוה"פ = רוב הפוסקים רו"ה = רבי ירחיה הלוי רו"ח = ראש חודש, רבינו חננאל רו"ל = רחמנא ליצילן רו"י = ר' יהודה/יוסי/יצחק/רבינו ירוחם רו"ב/רצלוני = רבינו יהודה ברצלוני רו"י הזקן = רבינו יצחק הזקן רו"י מאורליינש = רבינו יוסף מאורליינש רו"י מיגאש = רבינו יוסף [הלוי] מיגאש [תלמיד הרי"ף ורבו של הרמב"ם] רו"י מיניץ = רבינו יהודה מיניץ רו"י מלוניל = רבינו יהונתן מלוניל רו"י מפריז = רבינו יחיאל מפריז ריב"א = רבי יצחק בר אשר [הלוי] ריב"ל = רבי יהושע בן לוי רו"ד = רבינו ישעיה דטראני [סבו של הריא"ז] ריב"ם = רבינו יצחק בן מרדכי ריב"ש = רבי יצחק בר ששת רויטב"א = רבי יום טוב בן אברהם רו"ף = רבי יצחק אלפסי ריבצ"א = רבי יצחק בר אברהם [אחי ר"ש מאנצ'ן] רו"מ = רבי מאיר רמ"א = רבי משה איסרליש רמ"ה = רבינו מאיר הלוי רמ"ע = רבי מנחם עזריה [מפאנו] רמב"ם = רבי משה בן מיימון רמב"ן = רבי משה בן נחמן רו"ל = רצונו לומר, ריש לקיש רמ"ה = רבינו משה הלוי [אבולעפיה] רו"ג = רב נחמן רו"י = רבינו נסים רו"ע = רבי עקיבא רע"א/רעק"א = רבי עקיבא איגר רו"ש = רבי שמעון/רבינו שמשון [משאנץ] רו"ש דוראן = רבי שמעון דוראן רשב"א = רבי שלמה בן אברהם [אגן אדרת] רשב"ג = רבי שמעון בן גמליאל רשב"ם = רבינו שמואל ב"ר מאיר רשב"ן = רבי שמעון ב"ר צמח רשב"ש = רבינו שלמה בן שמעון רשד"ם = רבי שמואל די מדינה רש"י = רבי שלמה יצחקי רש"ל = רבי שלמה לוריא רש"ש = רבי שלום שרעבי ר"ת = ראשי תיבות/רבינו תם</p>
ת	
<p>ת' = תשובה/ תשובות תא"ו = תולדות אדם וחווה [לרבינו יוחס] ת"ה = תורת האדם [לרמב"ן] תה"ב = תורת הבית [לרשב"א] תובב"א = תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן תוד"ה = תוספות דיבור המתחיל ת"ח = תלמיד חכם תה"ד = תרומת הדשן תוה"א = תורת הבית הארוך [לרשב"א] תוה"ש = תורת השלמים תו"כ = תורת כהנים תו"מ = תורה ומצוות תוס' = תוספות תכ"ד = תוך כדי דיבור ת"ל = תלמוד לומר תנ"ך = תורה נביאים וכתובים תנצב"ה = תהא נשמתו צדורה בצרור החיים תע"ב = תבוא עליו ברכה תפל"מ = תפארת למשה ת"ק = תנא קמא ת"ר = תנו רבנן תשב"ץ = תשובות [רבי] שמעון בן צמח [דוראן] ת"ת = תלמוד תורה</p>	

ספרים שהוזכרו בספר זה [רשימה חלקית]

ספרי אחרוני זמננו

אוצר הפוסקים, מכון אוצר הפוסקים, ירושלים, תש"ן, על השו"ע אבהע"ז

אמת ליעקב (ח"ק, מהד"ב), רבי יעקב פרץ, ירושלים, תשס"ז

אנציקלופדיה תלמודית - ביאור תמציתי לנושאים תלמודיים והלכתיים, אמ"ת, ירושלים, תש"ז-תשפ"א

בית התנים, אפיקי מים (ח"ק), רבי משה פנירי, ירושלים, תשס"ו, תשע"א

ברכת השם, תפילה למשה (שו"ת), רבי משה לוי, ישיבת "כסא רחמים", בני ברק, תש"ס, תשס"ד

הליכות שלמה, רבי שלמה זלמן אויערבאך, הלכות וחיידשים, ירושלים, תשס"ו

הנשואין כהלכתם (מהד"ב), רבי בנימין אדלר, ירושלים, תשע"ו

חזון איש, רבי אברהם ישעיהו קרליץ (מלבי"ם תשי"ד), ליקט הרב שמואל גרינימן, בני ברק, תשס"ו

טהרת הבית, הראש"ל"צ רבי עובדיה יוסף, מכון מאור ישראל, ירושלים

ילקוט יוסף (ח"ק), הראש"ל"צ רבי יצחק יוסף, ירושלים, תשס"ה

ימי טוהר (הל' נדה), רבי ינון יונה, תכלת מרדכי, ירושלים, תשנ"ח

כתובה כהלכתה, רבי שמואל אליעזר שטרן, בני ברק, תשנ"ו

מועדים וזמנים, רבי משה שטרנבוך, [ראב"ד בר"צ העדה החרדית], ירושלים

מעשה נסים, הערות על שו"ע אבהע"ז, מהד"ר "ראש פינה"

משנה הלכות (הל' כתובות), רבי יעקב הלוי שפיצר, תשמ"ו

משפט הכתובה (ח' הלוקים, מהד"ב), רבי אליהו חיים בר שלום, ירושלים, תשע"א

נטעי גבריאל, רבי גבריאל ציננער (מבוקרלו, ניו-יורק), ירושלים, תשס"ט

קובץ העזר (ח"ק), רבי י' קורקוס, ורבי נ' סלמני, ירושלים, תשס"ט

שו"ת אגרות משה, רבי משה פיינשטיין, ניו-יורק, תשמ"א

שו"ת ברכת יהודה, רבי יהודה ברכה, ירושלים, תשס"ה-תשע"ז

שו"ת דברי בנייהו, רבי בנייהו דיין, ירושלים, תשנ"ה-תשפ"א

שו"ת היכל שלמה (ח"ק), רבי עדאל [ב"ר שמואל] קדר, ירושלים, תשע"ו

שו"ת וישב הים, רבי יעקב משה הלל, אהבת שלום, ירושלים, תשנ"ד

שו"ת חזון עובדיה, **שו"ת יביע אומר**, **שו"ת יחיה דעת**, הראש"ל"צ רבי עובדיה יוסף, מכון מאור ישראל, ירושלים

שו"ת מאמר מרדכי, הראש"ל"צ רבי מרדכי אליהו, דרכי הוראה לרבנים, ירושלים, תשע"ה

שו"ת מלאכת שלמה, **קונטרס מלאכת שלמה** (ח"ק), הראש"ל"צ רבי שלמה מנשה עמאר, ירושלים (הקוני ברוצ' המועצה הדתית ירושלים, תשע"ט)

שו"ת ציץ אליעזר, רבי אליעזר יהודה וולדינגר, ירושלים, תשמ"ה

שו"ת שבת הלוי, רבי שמואל הלוי ואונזר, בני ברק, תשס"ב

שו"ת שמש ומגן, רבי שלום משאש, רבה של ירושלים

שובע שמחות [דניי שבע ברכות], רבי שריה דבליצקי, בני ברק

שובע שמחות, הראש"ל"צ רבי יצחק יוסף, ישי' אור ודרך, ירושלים, תשמ"ח

תורת הקידושין, רבי מאיר פנחסי, ירושלים, תשע"ט

אבני מילואים, רבי אריה לייב הכהן, על שו"ע אהע"ז

אורים ותומים, רבי יונתן אייבשיץ, על חו"מ

באר היטב, רבי יהודה אשכנזי, על השו"ע

ביאור הגר"א, רבי אליהו מילנא, על השו"ע

בית מאיר, רבי מאיר פוזנר [אב"ד שאטלאנד], על השו"ע

בית שמואל, רבי שמואל ב"ר אורי שרגא פייבוש, על שו"ע אהע"ז

בן איש חי, **שו"ת רב פעלים**, רבי יוסף חיים

ברכי יוסף, רבי חיים יוסף דוד אזולאי, [ההיד"א], על השו"ע

גט מקושר, רבי אריה לייב צינץ, על אהע"ז הלכות גיטין

הגול מרבה, רבי יחזקאל לנדא, על השו"ע

הג' אשרי [על הרא"ש], רבי ישראל איסרל [מקדוש]

המקנה, רבי פנחס הלוי הורוביץ, על קידושין ונאה"ז

חכמת אדם, רבי אברהם דאנציג [מר"ד דוילנא], על הל' שבשו"ע יו"ד

חלקת מחוקק, רבי משה לימא, על השו"ע אהע"ז

ט"ו, טורי זהב, רבי דוד ב"ר שמואל הלוי, על השו"ע

טור, רבינו יעקב בן הרא"ש, הוצאת "מכון ירושלים", תשנ"ג

טיב קידושין, רבי אריה לייב צינץ, על אהע"ז הלכות קידושין

מנסת הגדולה, רבי חיים בנבנשת [רבה של אמרין], ביאור לטור והב"י

כף החיים, רבי יעקב סופר, על השו"ע או"ח ויו"ד

לבוש [עטרת זהב, עיר שושן], רבי מרדכי יפה [תלמיד הרמ"א], על השו"ע

משנה בורה, רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, על השו"ע או"ח

נהר מצרים, רבי רפאל אהרן בן שמועז [אב"ד בנימצים ואגפיה, דפוס ראשון בתרס"ח], הוצאת מכון טוב מצרים, ירושלים, תשס"ז

נחלת שבעה, רבי שמואל הלוי סג"ל [תלמיד הט"ח], אוצר הפוסקים, ירושלים, תשס"ו, דיני שטרות

סמ"ע, ס' מאירת עינים, רבי יהושע פלק כ"ץ [תלמיד הרש"ל והרמ"א], על שו"ע חו"מ

ערוך השולחן, רבי יחיאל מיכל [ב"ר אהרן הלוי] עפשטיין, מהדורת "עוז והדר", תשע"ה, על סדר השו"ע

פני יהושע, ר' יעקב יהושע פאלק, [מלבי"ם בתקט"ו גרמניה], על התלמוד

קובץ שיעורים, רבי אלחנן וסרמן [תלמיד היחפז חיים], על התלמוד

קיצור שלחן ערוך, רבי שלמה גאנצפריד, עם הע' הראש"ל"צ רבי מרדכי אליהו, דרכי הוראה לרבנים, תש"ע

רמב"ם (משנה תורה, י"ד החוקה), רבי משה בן מימון

רעק"א, רבי עקיבא איגר, שו"ת והגהות על שו"ע

ש"ך, שפתי כהן, רבי שבתאי הכהן, על שו"ע

שדי חמד, רבי חיים חזקיהו מדיני, כללים ודינים

שו"ת דרכי נועם, רבי מרדכי הלוי, [אב"ד בקהיר]

שו"ת חתם סופר, רבי משה סופר

שו"ת ננסת יחזקאל, רבי יחזקאל קצנלנבוין, אלטונא, תצ"ב

שו"ת מהר"י בן לב, רבי יוסף בן לב

שו"ת מהר"ם אלשקר, רבי משה אלשקר

שו"ת מהר"ם מורטנבורג, רבי מאיר בן ברוך [רבו של הרא"ש]

שו"ת מהר"ט צהלון, רבי יום טוב צהלון

שו"ת נודע ביהודה, רבי יחזקאל לנדא

שו"ת שב יעקב, רבי יעקב כ"ץ, פרנקפורט, תק"ב

שלחן ערוך, רבי יוסף קארו, באבהע"ז - מהד' מכון "ראש פינה", תשס"ז, ובחו"מ - מהד' מכון "מורשה להנהיג", תשס"ט

שער המלך (על הרמב"ם), רבי יצחק גוניס בילמונטי [שאלוניקי, תקל"א]

רשימה נוספת של 260 ספרים - מחבריהם ותקופתם שהוזכרו בספרינו, ראה ב"עיקרי השולחן" הל' נדה עמ' 538.

נוטריקונים לזכירת נושאי הסימנים בהל' חופה וקידושין*

הסימן	הנוטריקון	נושא הסימן
אבן העזר		
הל' קידושין (גמ' קידושין)		
כו	כסף ולא בביאה	שלא לקדש בביאה, ואיסור ביאה על הפנויה
כז	כבוד זכר, שהוא יאמר ויתן	כיצד לשון הקידושין, ושיאמר הוא ויתן הוא
כט	כסף טוב, כמעט טוב	שצריך ליתן הכסף במתנה שלמה, והמקדש במשכון
לד	לברך דבר הקידושין	ברכת אירוסין [קידושין], ואם צריך עשרה
מב	מתקדשת ברצונה, ובעדים	אין מקדשין אלא לרצון האשה, ובפני שני עדים
הל' חופה/נישואין (גמ' כתובות)		
סא	סובבת אותו [בחופה למנהג אשכנז]	חופה לעניין מה קונה
סב	ס(ש)בע ברכות	דיני שבע ברכות
סג	נסוג [אחר בעילת מצוה], אשר צג אגוז	בעילת מצוה וברכתה
סד	סייעתא דשמיא בזמן	זמן הנישואין
סה	סדר השמחה	מצוה לשמח חתן וכלה, ודין מת וכלה
סו	כסותה	דיני כתובה
הל' גיטין (גמ' גיטין)		
קכו	קפידא בכתיבת הגט ודקדוקו	נוסח לשון הגט ודקדוק אותיותיו
חושן משפט		
הל' עדות (גמ' סנהדרין)		
לג	לא ג' (לרמ"א: "שלישי בראשון" - פסול)	פסולי עדות מחמת קורבה
לד	לא דתי	עדים הפסולים מחמת עבירה
הל' שטרות (גמ' גיטין ובבא בתרא)		
מב	מזדייף בתוכו, מתי יד בעל השטר בתחתונה/בעליונה	כותבין השטר בכל לשון, ואם אין המטבע מפורש בו
מד	מחזיר דבריו	חזרת השטר בשיטה אחרונה, וקיום מחקים ותלויות
מט	מכירים טוב, מכירים טעות	שיכירו העדים שם הלווה והמלווה, ודין טעות

נושאי הכלים:

באבן העזר - זה ה"ב"ש, ח"מ וט"ז, וסימנך בנישואין צריך בית חם מזהב.

בחושן משפט - זה הש"ך וסמ"ע (ספר מאיית עינים), וסימנך הש"ך [הדיין] צריך להאיר עיני ישראל.

ומיקומם בעמ' הב"ש - בצד החיצוני של העמ', והח"מ - בצד הפנימי.

הש"ך - בצד החיצוני של העמ', והסמ"ע - בצד הפנימי.

*הנוטריקונים לסי' כט, סא, סג, לד, מד - הם מוהספר רמזים לשולחן, להרה"ג אהרן אליהו שליט"א, דא"מ צ"ב בקרית ארבע.

ברוך רחמנא דסייען מריש ולד כאן, ומעלתה ולד עולכם!

בס"ד, התשפ"א
סדרת ספרי
מפעל "עיקרי השולחן",
 שיועילו מאוד גם
 לנבחרים לקראת "זורה יורה"

עיקרי השולחן

הלכות מליחה ובשר בחלב
 בתוספת שאלות בהלכות תערוכות
 ומראי מקומות לתשובות
 לנבחרים בהלכות איסור והיתר
 מהדורה חמישית

חוברת מבחנים

לנבחרים בהל' איסור והיתר
 בתוספת מראי מקומות לתשובות

עיקרי השולחן

הלכות נדה
 מהדורה חמישית

עיקרי השולחן

הלכות ביקור חולים ואבלות
 מהדורה שנייה

עיקרי השולחן

הלכות חופה וקידושין

תלמודו בידו

הלכות מליחה ובשר בחלב

תלמודו בידו

הלכות נדה
 מהדורה שלישית

תלמודו בידו

הלכות ביקור חולים ואבלות

תלמודו בידו

הלכות חופה וקידושין

"תלמודו בידו"
 הוא קיצור "עיקרי השולחן"

מעלת לימוד הסוגיות ובידור ההלכה

"תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא
 שנאמר (חבקוק ג) 'הליכות עולם לו' אל תקרי הליכות אלא הלכות" (נדה ע"א)

"כל השונה הלכות" ר"ל שאחר ששנה הסוגיא דרך מחקר ומשא ומתן, מעלה בידו הראוי
 לברור דרך פסק וקובען לעצמו הלכות הלכות, מובטח לו שהוא בן העולם הבא, שעל ידי
 כך מתיישר בהוראה יפה יפה, ונמצא מוכח את הבריות בהוראותיו ואינו מכשילן כשאר
 התלמידים שאין נוהגין כן. והביאור דרך רמז מדכתוב 'הליכות עולם לו', אל תקרי
 הליכות אלא הלכות, ר"ל אם הוא שונה הלכות על הדרך שביארנו, עולם לו"
 (עכ"ל המאירי סוף מסכת נדה).

ברוך רחמנא דסייען

"ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה" (נחמיה ט"ה)

תושלב"ע

עיקרי השולחן

לימוד ושינון
השולחן ערוך ונושאי כליו
עם מקורותיהם בש"ס ובראשונים
 בשיטה יהודית מאירת עיניים המקלה על הזיכרון
 שזכתה להסכמת גדולי הדור ולברכתם

עיקרי השולחן ספרי הלכה

בברכת מרנן ורבנן

הראש לצ"ג הגאון רבי מרדכי אליהו זצוק"ל
 בעיקר לימוד הלכה צידד שיהיה ממוקד...
 ...המבוסס על הספרות. וזאת עשה המתברר הכל

הגאון רבי מיכל יהודה ליפנקוביץ זצוק"ל
 ראיתו שהצוות נעשו דבר חשוב
 לחזור בקיצור על מה שטמנו בכדי שלא יטכנו
 ודבר בצורה רב שיעורו בכל מה שאפשר

הראש לצ"ג הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל
 עיקר השולחן נערך בסוב טעם ע"י צוות ת"ח...
 והוא קיצור המצוות של השו"ע והרומים עליו וע"י
 זה יוכל הלומד לחזור על לימודו בזמן מועט...

הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל
 בחר את ראש מפעל עיקרי השולחן לדגל הוצאת
 הספר על הלכות נדה

הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א
 תבנתו בתוכנית אחד המומחים. אשר הצליח לחזור על
 הרב מהבית בתוכנית אחד המומחים. אשר הצליח לחזור על
 כל הלכות נדה והקטן 420 עמודים מחספר "עיקרי השולחן"
 תוך 14 שעות (דברי הרב הבאס המסומר).

הראש לצ"ג הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א...
 עברתי על ההלכות... ניכר כי התמודדו ועינו...
 וכלי ספק שבים יתנו מהספר...
 ...מפריט ת"ח המומסנים לנטרן

הרב בארונע של מפעל עיקרי השולחן

הגאון רבי חיים מנחם שליט"א
 מעיקר בספרי עיקרי השולחן

בין הרבנים שנתנו את הסכמתם/ברכתם (לפי סדר הא' ב):

הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א, רב "חניכי הישיבות", בית וגן, ירושלים
 הגאון רבי מרדכי אליהו זצוק"ל, הראשון לציון והרב הראשי לישראל
 הגאון רבי אליהו בקשי דורון זצוק"ל, הראשון לציון והרב הראשי לישראל
 הגאון רבי שמאי קהת גרוס הכהן שליט"א, דומ"צ דקהל מנחם זצוק"ל
 הגאון רבי משה הלברשטאם זצוק"ל, חבר בד"צ העדה החרדית
 הגאון רבי יצחק טובי' ווייס שליט"א, גאב"ד בד"צ העדה החרדית
 הגאון רבי אשר עפליג ווייס שליט"א, גאב"ד "דרכי הוראה", ירושלים
 הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רב שכונת רמת אלחנן, בני ברק
 הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל, הראשון לציון ונשיא מועצת חכמי התורה
 הגאון רבי מיכל יהודה ליפנקוביץ זצוק"ל, ראש ישיבת פוניב' (לצעירים)
 הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א, הראשון לציון והרב הראשי לישראל
 הגאון רבי מנשה קליין [הקטן] זצוק"ל, גאב"ד אוגוואר
 הגאון רבי שריאל חזונברג שליט"א, גאב"ד בד"צ בני ברק דהגר"ג קרליץ זצוק"ל
 הגאון רבי שמואל אליעזר שטין שליט"א, דומ"צ בד"צ דהגר"ש ואזנר זצוק"ל
 הגאון רבי משה שטנברג שליט"א, ראב"ד בד"צ העדה החרדית
 הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצוק"ל, ראש ישיבת "תורה אור"

המעלות שבספרים:

- א. סיכום בהיר ותמציתי
- ב. סדר שיטתי
- ג. הגדרת הנושאים העיקריים והמשיבים שבכל סעיף
- ד. השתלשלות ההלכה מהמקורות עד לפסיקתה
- ה. שינון מהיר
- ו. זכירת הלימוד
- ז. הכנה מצוינת לבחינות "יורה יורה"
- ח. תוספת סימונים:
 - סיומן למחיר
 - סיומן למקל
 - סיומן לשיטה שאינה מחמירה ואינה מקלה

רח"ב בן ציון 24/8 א', ירושלים, 9542337, טל': 02-65-14-196, דוא"ל: ikarei613@gmail.com

לרכישה: טל' 02-65-14-196
To order: טל' 03-67-65-382, 074-703-71-71

מעמד ההוד לכבודה של תורה - שנערך ע"י מפעל "עיקרי השולחן"

הענקת ספרים

לרבנים שסייעו בחיבור הספר החדש "עיקרי השולחן" - הל' חופה וקידושין

"אתה לא יודע איזה קידוש ה' אתם עושים!"
מילים אלו אמר הגאון הגדול רבי **שמואל פנחס** שליט"א, בצאתו ממעמד ההוד לכבודה של תורה, בו הוענקו הספרים לצוות תלמידי חכמים שסייעו בחיבור הספר החדש.

בס"ד זכו ספרי מפעל "עיקרי השולחן" למוניטין ושם דבר בעולם התורה, וזו "יצירת פאר", שזכתה להגיע להיכלי תורה רבים ולעלות על שולחנם של מלכים, "ומאן מלכי רבנן".

הגאון הגדול רבי **יצחק יוסף** שליט"א, הראשל"צ והרב הראשי לישראל, כתב: "...הספרים 'עיקרי השולחן' סיכומים... בשיטה מאירת עיניים, המקלה על הזיכרון, ומפורסמת לטובה בקרב עולם התורה, בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מיליהם, ומאות ואלפי אברכים נעזרו במפעלו החשוב הזה... סדרת הספרים... אשר נתקבלו בעונג ושמחה בהיכלי התורה, ובקרב לומדי ההלכה והציבור הרחב בארץ ובעולם... ובלי ספק שרבים יהנו מהספר לזכירת הלימוד, ובפרט ת"ח המתכוננים למבחן בהלכות 'יורה יורה' ויוכלו להיעזר בספר לידע ההלכה למעשה..." עכ"ל.

וכ"כ הגאון הגדול רבי **אשר זעליג וייס** שליט"א, גאב"ד "דרכי הוראה":
"ראיתי את הספר החשוב 'עיקרי השולחן' על כמה מקצועות חשובים ביו"ד ('או"ה, נדה, והל' שמחות) ושמה ליבי כי מכל דף ודף בספר ניכר עמל התורה שהשקיע המחבר היקר... וחבר ת"ח מופלגים שעמו אתו עמלו בעומק ההלכות אלו וברוחבן", עכ"ל.

ואכן ביקוש ניכר בעולם התורה, מכל קצוות תבל לספרי מפעל "עיקרי השולחן" שחלקם הופיעו אף במהדורה חמישית, ומהווים פריצת דרך לאלפי לומדים, וזאת בשל הסיכום הבהיר והתמציתי המסייע ללומדים לזכור סוגיות סבוכות ומורכבות, בצורה מאירת עיניים, ולהיבחן עליהן בבחינות "יורה יורה".

להפעלת הספרים:

03-676-53-82 - משלוחים ■ טל': 02-65-14-196 ■ ikarei613@gmail.com

או ב"אוצר הספרים": www.sefer.org.il | טל': 074-703-71-71

